

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Bc. Pavlína Hlavienková, DiS.

Občanství Unie a jeho právní dimenze (vybrané aspekty)

Diplomová práce

Olomouc 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Občanství Unie a jeho právní dimenze (vybrané aspekty)*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 27. 5. 2016

.....

Já, níže podepsaná Bc. Pavlína Hlavienková, DiS., autorka diplomové práce na téma

„Občanství Unie a jeho právní dimenze (vybrané aspekty)“,

kteřá je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb. správci:

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8,

771 47 Olomouc

Česká republika

ke zpracování údajů v rozsahu jména a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, a to včetně neadresovaného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého v Olomouci. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Knihovna UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121 /2000 Sb.

V Olomouci dne 27. 5. 2016

.....
Bc. Pavlína Hlavienková, DiS.

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce, doc. et doc. JUDr. Naděždě Šiškové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost při zpracování předkládané diplomové práce.

Obsah

Úvod	8
1 Občanství Evropské unie	11
1.1 Historie vytváření institutu občanství Unie.....	11
1.1.1 Počátky Evropského občanství před Maastrichtskou smlouvou.....	12
1.1.2 Maastrichtská smlouva.....	14
1.1.3 Dánská výjimka.....	16
1.1.4 Amsterodamská smlouva a Smlouva z Nice.....	17
1.1.5 Lisabonská smlouva.....	18
1.2 Listina základních práv Evropské Unie.....	19
1.2.1 Členění Listiny základních práv EU.....	20
1.2.2 Občanská práva dle Listiny základních práv EU.....	20
1.2.3 Výjimky z Listiny základních práv EU.....	21
2 Práva a povinnosti vyplývající z evropského občanství	22
2.1 Ekonomická práva.....	22
2.2 Politická práva.....	24
2.2.1 Směrnice 94/80/ES o obecních volbách.....	25
2.2.2 Směrnice 93/109/ES o volbách do Evropského parlamentu.....	26
2.2.3 Petiční právo a právo obracet se na veřejného ochránce práv.....	27
2.3 Právo na diplomatickou a konzulární ochranu.....	30
2.4 Další práva občanů EU.....	31
3 Problematika nabývání státního občanství	32
3.1 Různé přístupy zemí EU.....	32
3.2 Otázka nabytí občanství v zemích EU.....	33
3.2.1 Prohlášení č. 2 o státním občanství.....	34
3.3 Možnost nabytí a pozbytí občanství podle ústavního práva ČR.....	35
4 Občanství z pohledu mezinárodního práva	37
4.1 Vznik státního občanství dle mezinárodního práva.....	37
4.2 Zánik státního občanství dle mezinárodního práva.....	39
4.3 Evropská úmluva o státním občanství.....	40
5 Směrnice 2004/38/ES o právu pohybu a pobytu	42
5.1 Rodinný příslušník a občan EU dle směrnice.....	43
5.2 Oprávnění vyplývající rodinným příslušníkům občanů EU.....	45
5.3 Občané EU jakožto pracovníci a práva z tohoto statusu plynoucí.....	46
5.4 Omezení práva.....	47
6 Judikatura Soudního dvora	49
6.1 MRAX C-459/99.....	49
6.1.1 Faktické okolnosti.....	49
6.1.2 Závěry a rozhodnutí ESD.....	51
6.2 Komise v. Španělsko C-503/03.....	52
6.2.1 Faktické okolnosti.....	52
6.2.2 Závěry a rozhodnutí SDEU.....	53
6.3 Akrich C-109/01.....	53
6.3.1 Faktické okolnosti.....	53
6.3.2 Závěry a rozhodnutí SDEU.....	54

6.4	Metock C-127/08.....	55
6.4.1	Faktické okolnosti.....	55
6.4.2	Závěry a rozhodnutí SDEU.....	55
6.5	Zambrano C-34/09.....	56
6.5.1	Faktické okolnosti.....	56
6.5.2	Závěry a rozhodnutí SDEU.....	57
6.6	McCarthy C-434/09.....	58
6.6.1	Faktické okolnosti.....	58
6.6.2	Závěry a rozhodnutí SDEU.....	58
6.7	Dereci C-256/11.....	59
6.7.1	Faktické okolnosti.....	59
6.7.2	Závěry a rozhodnutí SDEU.....	60
6.8	Iida SDEU C-40/11.....	61
6.8.1	Faktické okolnosti.....	61
6.8.2	Závěry a rozhodnutí SDEU:.....	62
6.9	Ymeraga a Ymeraga-Tafarshiku C-87/12.....	63
6.9.1	Faktické okolnosti.....	63
6.9.2	Závěry a rozhodnutí SDEU.....	63
6.10	Singh a další C- 218/14.....	65
6.10.1	Faktické okolnosti.....	65
6.10.2	Závěry a rozhodnutí SDEU.....	65
6.11	Shrnutí.....	66
	Závěr.....	68
	Seznam literatury a pramenů.....	71
	Abstrakt.....	80
	Klíčová slova / Key words.....	81

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
EHS	Evropské hospodářské společenství
EP	Evropský parlament
EU	Evropská unie
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
LZPEU	Listina základních práv Evropské unie
SDEU, Soudní dvůr	Soudní dvůr Evropské unie
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie

Úvod

Občanství Evropské unie je pojmem, který se i přes svůj relativně dlouhý historický původ a následné právní začlenění do primárního práva před více dvěma dekádami let stále vyvíjí. Přispívají k tomu mimo jiné rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, které ho určitým způsobem formují. Samotné občanství Evropské unie by však nebylo samo o sobě ničím, jeho existence a využití je podmíněno občanstvím státním některého ze členských států Evropské unie. Stát sám potom může přiznat jednotlivci své státní občanství dle obyčejového mezinárodního práva pouze v případě, že mezi tímto jednotlivcem a státem existuje nějaký faktický vztah.

Ač se nejedná o institut zcela nový, dosud se nedostal do povědomí širší veřejnosti. Občané EU si celkově spojují Evropskou unii se synonymy typu povinnost, zákaz, příkaz, omezení. Nejsou si tak vědomi řady svých oprávnění, které jim z daného institutu plynou a tím pádem jich pak plně nevyužívají. Situace je následně taková, že nejen v ČR, ale téměř v celé EU zůstávají nezaznamenány možnosti, které jim práva související s občanstvím EU naskýtají. A že se nejedná o chudou nabídku práv. Jednotlivci mohou využívat práva pohybu po celém území všech členských států, práva volit do Evropského parlamentu i v jiné členské zemi, než ve které mají trvalý pobyt a rovněž v této zemi volit zastupitele v komunálních volbách. To je jen náznak oprávnění poskytovaných tímto institutem.

Jelikož jsem limitována počtem stran a na téma Občanství Evropské unie bylo již napsáno mnohé, nebudu se ve své diplomové práci již zabývat otázkami typu zda dosahuje občanství Evropské unie úrovně občanství státního, nebo zda je hrozbou pro státní občanství, popř. existenci evropského lidu apod. Svou práci jsem nazvala „*Občanství Unie a jeho právní dimenze (vybrané aspekty)*“ a rozhodla jsem se v ní zaměřit na problematiku spojenou s občany Evropské unie a jejich rodinnými příslušníky, která není příliš probádaná. Jak pravil jeden slavný filosof: "člověk je tvor společenský", a tak jednotlivci vytváří svým přičiněním rodinné vazby, často tak však činí bez ohledu na státní příslušnost své drahé polovičky. Práv plynoucích ze statusu občana EU totiž může využívat nejen občan EU osobně, ale v některých případech a za určitých podmínek jsou tato práva poskytována i jejich rodinným příslušníkům.

Práce má zanalyzovat nejen problematiku občanství Evropské unie v základních bodech a jeho vývoj, ale vzhledem k zaměření práce rovněž právní zakotvení v legislativě Evropské unie, vztah k mezinárodnímu právu a přiblížit směrnici 2004/38/ES, která je hlavním zdrojem zabývající se volným pohybem a pobytem občanů EU a jejich rodinných

příslušníků, dále pojetí těchto osob dle zmíněné směrnice a zaměří se zejména na judikaturu Soudního dvora Evropské unie v oblasti zabývající se občanstvím Evropské unie v souvislosti s rodinnými příslušníky občanů EU. V textu je pro institut občanství Unie užíváno více výrazů, významem jsou však shodné. Jedná se o pojmy občanství Unie, evropské občanství, občanství unijní a občanství EU. V rámci své práce jsem si zvolila výzkumnou otázku, na kterou odpovím v závěrečné části: *Jsou poskytována rodinným příslušníkům občanů EU rovnocenná práva odvozená z občanství EU? Ověřena pak má být následující hypotéza: Status evropského občanství přispívá k větší ochraně práv rodinných příslušníků občanů EU v členských státech.*

Diplomová práce je tematicky rozdělena do šesti kapitol, které mají analyzovat danou problematiku a naplnit tak stanovené cíle. Na evropské občanství je možno vzhledem k úzké souvislosti pohlížet nejen z hlediska právního, ale i politologického. S přihlédnutím ke skutečnosti, že je diplomová práce odevzdávána na katedře mezinárodního a evropského práva, zvolila jsem převážně právní přístup. Kapitola první se zabývá v úvodní části historickým vývojem občanství Evropské unie, jejichž počátky zasahují do období před vznikem samotné Evropské unie, potažmo jednotlivých společenství. Zmíněn je rovněž význam Schengenských dohod ve vztahu k institutu občanství Unie. Druhá podkapitola přibližuje Listinu základních práv Evropské unie, která je nepochybným atributem státnosti, jelikož určuje vztah mezi občany a státem. Tato podkapitola je zaměřená zejména na hlavu V., která obsahuje občanská práva plynoucí z institutu občanství Evropské unie

Druhá kapitola rozebírá práva a povinnosti, která vyplývají z evropského občanství. Podle povahy jednotlivých práv je lze rozdělit na práva ekonomická, politická a právo na diplomatickou a konzulární ochranu. K tomu, aby osoby, potažmo i jejich rodinní příslušníci, mohli využívat svých práv plynoucích z občanství Unie, musí být právně spjati s některým členským státem. Proto se třetí část mé práce věnuje problematice nabývání a pozbývání státního občanství, které je vnitřní věcí jednotlivých států. Do kapitoly čtvrté jsem zařadila rozbor právního základu občanství z hlediska mezinárodního práva veřejného.

Problematika spojená s volným pohybem a pobytem občanů a jejich rodinných příslušníků je obsažena zejména ve směrnici 2004/38/ES o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, kapitola pátá se tak zabývá daným tématem. Uvádí zde, kdo je považován za občana EU a jeho rodinného příslušníka podle zmíněné právní úpravy, rovněž jsou přiblížena práva jim náležející z dané směrnice. Závěrečná kapitola je věnována rozhodnutím Soudního dvora

Evropské unie, které napomohli rozvoji občanství Unie a rovněž nastiňují, jak se tento soudní orgán staví k právům poskytovaným rodinným příslušníkům občanů EU.

Čerpáno je jak z domácích, tak zahraničních zdrojů. Je ovšem třeba podotknout, že české literatury vztahující se k danému tématu je poměrně málo, a pokud, tak se jedná především o zdroj sdělující základní informace, které jsou povětšinou v díle zahrnuty jako součást jiných témat a kde je jim věnována jen okrajová pozornost. Proto byla snaha čerpat z cizojazyčných zdrojů. Použita je tak nejen odborná literatura, časopisecké a internetové odborné články zahraniční a tuzemské, ale i zakládací smlouvy Evropské unie a sekundární legislativa a v neposlední řadě příslušná judikatura Soudního dvora Evropské unie, která je přístupná na webových stránkách curia.europa.eu. Pro vypracování je využita metoda analýzy, syntézy a dedukce. Analytická výzkumná metoda je založena na rozboru k tématu se vztahujících klíčových legislativních pramenů, odborné literatuře, článků, internetových zdrojů a rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie.

1 Občanství Evropské unie

Vzhledem k tomu, že úvodní kapitola by měla sloužit jako letmé seznámení s řešenou problematikou, je na místě přiblížit pojem občanství Evropské unie. Vše, co zde a v následujících kapitolách bude z teoretické oblasti zmíněno, je však vhodné pojímat jako kratičký exkurz pro lepší zorientování se v dané otázce. Není možno, a to vzhledem k rozsahu a specifičnosti práce, obsáhnout jej vyčerpávajícím způsobem.

Přesná definice občanství Evropské unie chybí, jedná o institut *sui generis*, který je globálně jedinečný a nikde jinde se s něčím podobným nesetkáme. Přináší s sebou celou škálu oprávnění, jenž náleží jeho nositelům. Vztahuje se však pouze na fyzické osoby, jelikož je odvislý od státního občanství. Tím doplňuje občanství členského státu, v žádném případě jej ale nenahrazuje. Členské státy vzájemně jsou povinny uznávat status občana EU, jenž je projevem upřednostnění státních příslušníků členských států EU v porovnání s cizími státními příslušníky, tedy státními příslušníky třetích zemí.¹ Výhod plynoucích z občanství EU pak mohou využívat i osoby, které mají současně občanství třetího státu za situace, kdy jsou rodinnými příslušníky občana některého členského státu.

1.1 Historie vytváření institutu občanství Unie

Výklad samotného pojmu občanství můžeme nalézt už ve starověkém Řecku. Již v době městských států, tzv. polis, se po občanech vyžadovala velká účast na záležitostech týkajících se fungování těchto jednotlivých polis a vlastní občanství ve smyslu, jak ho používáme dnes, občané nevnímaly jako soubor práv a privilegií, ale jako povinnosti a závazky.

Naproti tomu praktičtější přístup zastávala Římská říše, kde občanství bylo úzce spjata s vojenskou službou, výběrem daní a soudní ochranou, což vedlo v podstatě k zjednodušení státní správy a zvýšení její efektivity. Středověké občanství bylo spíše pod nadvládou církve, která usilovala o osobní spásu občana, než o společnou práci na občanských hodnotách. Dílo autora J. J. Rousseaua, muže, který ovlivnil myšlení a chování mnoha lidí - O společenské smlouvě (*Du contract social*) - posunulo význam pojmu občanství zpět na onen význam užívaný v dobách antiky. V tomto díle je autorem zdůrazňována především aktivní role občana ve společnosti.

¹ TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 86.

K dalším významným momentům vývoje pojmu občanství lze zařadit Velkou francouzskou revoluci, jež označuje období dějin Francie v období let 1789 a 1799, kdy v její první fázi dochází k vydání Deklarace práv člověka a občana², ve které byla vyhlášena základní přirozená práva člověka a občana.

Během utváření soudobé myšlenky evropského občanství bylo velkým problémem roztržité vnímání občanství národních států. V Evropě se střetávají dva základní pohledy na výklad občanství a jeho vznik. Na jedné straně stojí francouzský liberální přístup, vycházející z *ius soli*, principu teritoriálního (právo země) a na straně druhé stojí německý přístup, jehož základ vychází z dědičnosti občanství, tedy z *ius sanguinis* (právo krve).³ Nejrozšířenějším přístupem je ten německý, kdy občanství přechází z rodičů na dítě, naopak ve Francii je občanství přiznáno těm, kdo se narodí na území státu. Rozdíl obou přístupů můžeme spatřit v označení občanů v těchto dvou státech, když německý termín *Staatsangehörigkeit* vyjadřuje příslušnost ke státu, kdežto *citoyen*, který vychází ze slova ‚lid‘ je užíván ve Francii. Na základě těchto skutečností lze evropské občanství definovat jako komunitárně kosmopolitní, což značí kombinaci republikánského i liberálního přístupu. Evropská unie na straně jedné respektuje společné hodnoty členských zemí, které jsou projevem konceptu liberálního, na straně druhé uznává rozdílnost národních identit, čímž naplňuje znaky komunitarismu.⁴

1.1.1 Počátky Evropského občanství před Maastrichtskou smlouvou

Projekt francouzsko-britské unie z 16.června roku 1940⁵, na jehož přípravě se velkou měrou podílel Jean Monnet, lze považovat za zrod myšlenky společného občanství států, v daném případě však pouze těchto dvou evropských zemí. Součástí projektu mělo být zavedení společného občanství. V projektu obě vlády prohlásili, že se již nebudou považovat za dva národy, ale pouze jednu francouzsko-britskou unii. Tímto by každý občan Francie nabyl okamžitě občanství Velké Británie, a současně se každý britský občan stal občanem Francie.⁶

² *La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*, byla vydána 26. srpna 1789 francouzským Ústavodárným národním shromážděním a vedla k vytvoření první francouzské ústavy.

³ Základem je teorie T.H. Marshalla

⁴ BELLAMY, Richard. Citizenship beyond the nation state: the case of Europe. In O'SULLIVAN, Noël (ed). *Political Theory in Transition*. London: Routledge, 2000, s. 99.

⁵ Altiero Spinelli: *oddaný zastánce evropského federalismu* [online]. europa.eu, [cit. 5. října 2015]. Dostupné na <http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/altiero_spinelli_cs.pdf>.

⁶ *British offer of anglo-french union, june 16, 1940* [online]. historum.com, 3. března 2014 [cit. 5. října 2015]. Dostupné na <<http://historum.com/european-history/68775-british-offer-anglo-french-union-june-16-1940-a.html>>, rovněž *Great Britain, Parliament, Parliamentary Debates, Fifth Series, Volume 365: House of*

Dalšími projekty, které se nesečkali s úspěchem lze považovat snahy Evropského federalistického hnutí o vytvoření evropského občanství z roku 1943, následované Hnutím za spojenou Evropu, jehož čestným předsedou byl Winston Churchill.⁷ Cílem těchto projektů bylo postavit státní občanství vedle občanství kontinentálního, s tím, že by občané měli s Evropskou federací přímý právní a politický vztah. Ke skutečné realizaci ideje evropského občanství však došlo až se vznikem Evropských společenství.

Posun směřující k evropskému občanství nastal až v roce 1951 kdy byla podepsána Pařížská smlouva⁸, která dala za vznik Evropskému společenství uhlí a oceli. Součástí jejího právního rámce došlo k zakotvení jednoho z nejstarších občanských práv - právo volného pohybu pracovníků v oblasti těžařského a ocelářského průmyslu. V rámci Evropského hospodářského prostoru⁹ se toto právo rozšířilo i na pracovní síly v jiných odvětvích výroby.^{10, 11}

Jako první impuls směřující ke vzniku občanství Unie lze považovat jeho neoficiální zmínku roku 1973 na Kodaňském summitu následovanou již oficiálním vznesením na druhém summitu v Paříži roku 1974. Došlo k vytvoření Tindemansovy zprávy o Evropské unii¹², která zvažovala možné způsoby posílení ochrany občanských práv občanů Unie. Následně byla Tindenmansem vytvořena pracovní skupina, která byla pověřena zabývat se otázkou občanství Unie. Zde měly být prozkoumány podmínky, za nichž mohou státní občané nabýt více práv díky vlastnostem komunitárního práva.¹³

V oblasti politických práv zaručených institutem občanství bylo přelomové zavedení prvních přímých voleb do Evropského parlamentu¹⁴, následovalo zasedání ve Fontainebleau konané v roce 1984, kdy byl vytvořen výbor ad hoc¹⁵ zejména jako reakce na nízkou volební účast, který se měl zabývat otázkami Evropy občanů. Zmínku o evropském občanství obsahovala i tzv. Spinelliho zpráva představená roku 1984 Evropskému parlamentu, v níž

Commons Official Report Eleventh volume of session 1939-40 [online]. ibiblio.org, [cit. 5. října 2015]. Dostupné na <<http://www.ibiblio.org/pha/policy/1940/1940-06-16d.html>>.

⁷ *Chronologizace vývoje evropské integrace [online]. adampycha.cz, [cit. 5. října 2015]. Dostupné na <<http://www.adampycha.cz/chronologizace-vyvoje-evropske-integrace/>>.*

⁸ též Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli

⁹ EHS vznikl k 1.1.1994 na základě dohody mezi ESVO a EU v Portu roku 1992. Švýcarsko se neúčastní. Více k EHS zde: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.3.html

¹⁰ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: CDK, 2009. s. 54.

¹¹ Srovnaj zrušenou Směrnici č. 90/364/EHS se Směrnici 2004/38/ES

¹² Představena byla na závěr roku 1975.

¹³ KLÍMA, Karel a kol. *Ústavní právo Evropské unie*. Aleš Čeněk, Dobrá voda, 2003, s. 40.

¹⁴ Poprvé se konaly roku 1979, pro EP znamenaly nezávislost na národních parlamentech, vytvořila se přímá vazba na občany EU

¹⁵ Výboru předsedal italský poslanec EP Pietro Adonnino, jehož cílem bylo přiblížit fungování EU občanům

navrhoval evropskou ústavu¹⁶. I když návrh nebyl přijat, představoval inspiraci pro další vývoj v daném směru. Jednotný evropský akt pak jasně vymezil právo volného pohybu osob.

Vezmeme-li v úvahu historický vývoj evropské integrace, lze pozorovat, že většina práv, jež plyne z dnešního evropského občanství šla ruku v ruce se vznikem Evropských společenství. Jako nejstarší z těchto práv lze označit svobodu usazování a pohybu. Dle mého názoru právo svobodného pohybu a usazování, hraje v dnešní napjaté migrační situaci velkou roli. Zásadním mezníkem pro utváření unijního občanství se stal rok 1992, ve kterém byla přijata Maastrichtská smlouva¹⁷ a jejímž prostřednictvím se unijní občanství stalo skutečným institutem, který mohou občané jednotlivých členských států využívat.

1.1.2 Maastrichtská smlouva

Jak vyznívá z předchozí kapitoly, práva občanů, která dnes plynou z institutu evropského občanství, mají svou historii již před přijetím Smlouvy o Evropské unii, podepsané v nizozemském Maastrichtu dne 7. února 1992. Touto smlouvou však došlo k zakotvení institutu občanství Unie do primárního práva, které je ve vztahu k občanství členských států sekundární, občan Unie a jeho postavení přestalo být závislé na ekonomických aspektech.¹⁸ Současně s tímto zavedením získali občané několik nových práv, kterým se však budu věnovat v následující kapitole.

Maastrichtská smlouva ovšem kromě zakotvení evropského občanství obsahovala řadu jiných, důležitých změn, jejichž přijetí bylo komplikované a v některých členských státech se tak její schválení ztížilo. Ratifikaci nejdříve zbrzdili Dánové, kteří přistoupili k referendu až poté, co se smlouvu nepodařilo schválit ve Folketingu¹⁹. V červnu 1992 tak v Dánsku následovalo referendum, k přijetí však opět nedošlo a Maastrichtská smlouva byla odmítnuta. Toto odmítnutí však mělo negativní dopad i na ostatní členské státy, které situace zneklidnila a zbrzdila tímto další proces ratifikace. Za zmínku stojí Velká Británie, která se nechala slyšet, že dokud se nevyřeší dánský problém se záporným výsledkem, sama k ratifikaci nepřistoupí.²⁰

¹⁶ VERNY, Arsene. *Quo vadis Unie? Aneb pokusme se dát pytlí blech základní tvar a řád* [online]. EurActiv.cz, [cit. 25. října 2015]. Dostupné na < <http://www.euractiv.cz/evropske-institute/clanek/quo-vadis-unie-aneb-pokusme-se-dat-pytli-blech-zakladni-tvar-a-rad-006231> >.

¹⁷ též Smlouva o Evropské unii

¹⁸ KÁBELA, Ondřej. Občanství evropské unie z pohledu nároků na finanční podporu vůči vlastnímu státu. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, COFOLA 2009: the Conference Proceedings, 2009, s. 615-616.

¹⁹ Označení pro dánský parlament, který je složen ze 179 poslanců

²⁰ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: CDK, 2009, s. 137.

Nakonec po zdoluhavé cestě vstoupila tato smlouva v platnost dne 1. listopadu 1993. Již v preambuli se smlouva zmiňuje, že hlavy států jsou odhodlány "zavést společné občanství pro státní příslušníky svých zemí"²¹, což bylo dále v článku B hlavy I. pod názvem "Společná ustanovení" původní úpravy upřesněno, když se mezi kladenými cíli objevil závazek, že Evropská unie si stanovuje za cíl upevnit ochranu práv a zájmů svých občanů, tedy státních příslušníků členských zemí, zavedením občanství Unie.²² Nejpodstatnější částí je však samotné zakotvení úpravy občanství Unie obsažené v čl. 8 (článek G Maastrichtské smlouvy), jež se uskutečnilo vložением hlavy II do Smlouvy o evropském společenství, které stanovuje, že se zavádí občanství Unie náležející každé osobě, jež je státním příslušníkem některého ze členských států Unie. Rovněž uvádí, že tito občané mají práva a povinnosti stanovené touto smlouvou.²³

V dalších člancích již nalezneme specifika práv a povinností, která jsou občanům Unie nově stanovena. Přesně jsou tato upravena v čl. 8a až 8e (opět pod čl. G Maastrichtské smlouvy), kdy občané nově získávají možnost obracet se na veřejného ochránce práv, tzv. ombudsmana, petiční právo k Evropskému parlamentu, právo na diplomatickou a konzulární ochranu, aktivní a pasivní volební právo v kterémkoli členském státě a asi nejdůležitější právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

Maastrichtská smlouva formálně pojem evropské občanství zakotvila na základě několika vnějších faktorů, kterými byl především kladný přístup evropských institucí - a to zejména Evropské komise a Evropského parlamentu k vytvoření evropského občanství. Jak Evropská komise, tak Evropský parlament lobbovali za to, aby jednání o Maastrichtské smlouvě nesměřovala pouze ekonomickým směrem, ale rovněž k tomu, aby se členské státy zabývaly i zařazením základních práv a vyšších sociálních jistot občanů členských zemí. Podporovatele vzniku evropského občanství bychom našli i mezi tzv. „starými“ členskými státy, ovšem nejpodstatnější byl zejména kladný postoj dvou klíčových zemí, Francie a Německa. Konečně i Řecko, Portugalsko a Španělsko - tehdy čerství členové Evropského společenství - byli pro vznik institutu evropského občanství. Vzhledem k zastoupení velké části obyvatel v jiných členských státech se stal tento institut prioritou států k zajištění lepších podmínek pro své občany.²⁴ Koneckonců již zmíněné Španělsko stálo za samotným podnětem

²¹ Viz preambule SEU

²² rovněž, čl. B

²³ Smlouva o Evropské unii. Úř. věst. C 191, 29/07/1992, čl. 8 (původní znění).

²⁴ KONŠELOVÁ, Michala. *Evropské občanství*. 2012. Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra evropského práva a mezinárodního práva veřejného, rovněž i: MAAS, Willem. *The Evolution of EU Citizenship*. In: MEUNIER, Sophie, McNAMARA, Kathleen. *Making history: European integration and institutional change at fifty*. New York: Oxford University Press, 2007, s. 236-240.

ke vzniku tohoto institutu, když se na mezivládní konferenci v období let 1990-1991 zasadilo za jeho zavedení.

Otázkou občanství se dále zabývá i Prohlášení č. 2 o státní příslušnosti členských států, které bylo připojeno členskými státy ke Smlouvě o Evropské unii. Zde je vymezeno, že otázku posouzení státní příslušnosti osoby daného státu lze oprávněně řešit pouze na národní úrovni.²⁵ Každý členský stát má tedy výlučnou pravomoc při určení, zda je osoba jeho státním občanem.

V souvislosti s občanstvím založeném Smlouvou o EU je mnohdy zmiňován pojem postnacionální občanství.²⁶ Jeho významem je, že z obsahu občanství se pomalu vytrácí jeho základní rozměr - příslušnost ke státu.

1.1.3 Dánská výjimka

Jak je již uvedeno v předchozí kapitole, přijetí Smlouvy o Evropské unii zpomalil zejména ratifikační proces v Dánsku. Stojí proto za zmínku představit si výjimky, které si Dánsko vyhradilo na základě přijetí této smlouvy. Aby smlouva mohla vstoupit v platnost, byla nutná její ratifikace všemi členskými státy. Jelikož v Dánsku došlo k negativnímu výsledku referenda ohledně přijetí Maastrichtské smlouvy v červnu 1992, začalo nové kolo vyjednávání v rámci něhož si vyjednalo čtyři výjimky (opt-outs)²⁷, které byly dle dánských občanů nejvíce problematické:

- společná měna euro,
- společná zahraniční a bezpečnostní politika,
- spolupráce v oblasti justice,
- evropské občanství.²⁸

Tyto výjimky nalezneme v Protokolu o postavení Dánska, jež se stal součástí Maastrichtské smlouvy. Následně byla otázka ohledně občanství řešena v tzv. Dohodě z Edinbughu.²⁹

²⁵ *Declaration on nationality of a Member State*. [online]. Europa.eu [cit. 30. října 2015]. Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/AFI/DCL/02>>.

²⁶ SHAW, Josephine: *Citizenship of the Union: Towards Post-National Membership?* [online]. Jeanmonnetprogram.org [cit. 2. dubna 2016] Dostupné na <<http://jeanmonnetprogram.org/archive/papers/97/97-06-.html>>.

²⁷ HOŘEJŠOVÁ, Tereza: *Dánská výjimka z evropského občanství* [online]. Severskelisty.cz, 10. srpna 2005 [cit. 2. prosince 2015]. Dostupné na <<http://www.severskelisty.cz/ncm/ncm0087.php>>.

²⁸ *Evropská referenda*. In: *Integrace: časopis pro evropská studia a proces rozšiřování Evropské unie*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2000. [cit. 18. března 2015]. Dostupné na <<http://www.europeum.org/cz/integrace/24-integrace-2/633-evropska-referenda>>.

²⁹ Blíže k této dohodě: *Denmark in the EU* [online]. Dostupné na <http://www.mdbc.org.my/eu_denmark.html#collapseTwo>.

Argument, proč zvolili výjimku ohledně evropského občanství je ten, že vznikaly obavy, že toto občanství nahradí občanství státní a že postupem času může dojít ke stírání rozdílu mezi státním a evropským občanstvím a občané jiných členských států by se tak mohli stát dánskými občany.

Dnes už můžeme říci, že dánská výjimka je zcela bezvýznamná, za prvé je tato úprava včleněna do následující úpravy - Amsterodamské smlouvy; za druhé, i kdyby došlo k odstranění takovéto výjimky³⁰, nemělo by to prakticky žádné účinky na současný stav, jelikož se jedná o výjimku pasivní, která neovlivňuje obsah samotného občanství.

1.1.4 Amsterodamská smlouva a Smlouva z Nice

Amsterodamskou smlouvou nebylo zásadně zasáhnuto do institutu evropského občanství, došlo však k několika upřesněním výkladových nejasností. Novelizovala tak ustanovení Smlouvy o Evropském společenství v části týkající se občanství Evropské unie. Změny se týkaly článku 17, do kterého se začlenila dánská výjimka, když byl článek doplněn o větu, která upřesňuje, že evropské občanství nenahrazuje státní příslušnost členského státu, pouze ji doplňuje.³¹ Touto změnou došlo k sjednocení výkladu - k tomu, aby občan získal unijní občanství, je potřeba být příslušníkem některého z členských států, přičemž občanství evropské není náhradou za občanství národní, má k němu jen doplňkový charakter. Hlavním iniciátorem této změny bylo Dánsko, kterému jak zmíněno výše, se podařilo začlenit znění své výjimky k evropskému občanství do Maastrichtské smlouvy. Prostřednictvím této smlouvy došlo také k prohloubení politických práv.³² V čl. 24 pododstavci 4 SFEU se tak objevuje nové právo, které stanovuje, že každý občan Unie se může obracet na instituce EU ve svém jazyce a má právo obdržet i v tomto jazyce odpověď.

Danou smluvní úpravou došlo i k dalším změnám, jednalo se například o zpřístupnění dokumentů Komise, Rady a Evropského parlamentu, k začlenění principu nediskriminace v evropském právu, apod.³³ Touto smlouvou došlo i k začlenění schengenských dohod do rámce primárního práva, přesněji *acquis communautaire*, což také umožnilo vnímat koncept občanství Unie v těsnější souvislosti s odstraňováním kontrol při přechodu vnitřních hranic.³⁴

³⁰ Zrušení vyžaduje opět formu referenda.

³¹ Amsterodamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, Amsterdam 2. října 1997 [Úř. věst. C 340, 10.11.1997].

³² ŠIŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo 1 - ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007. s. 256.

³³ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: CDK, 2009. s. 152

³⁴ GEORGIEV, Jiří. Pojem evropského občanství a jeho proměny v polisabonské éře. In ŠIŠKOVÁ, Naděžda (ed). *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 102 - 120.

Schengenské dohody sestávají ze dvou smluv, kde první byla podepsána dne 14. června 1985, a jde o tzv. Rámcovou dohodu, a druhá byla podepsána dne 19. června 1990, tzv. Prováděcí úmluva. Přestože tyto smlouvy mají vztah k občanství EU, nijak tento institut nemění, nezavádí ani žádná nová oprávnění, pouze usnadňují výkon práv již existujících prostřednictvím odstranění překážek volného pohybu osob.

Následovala Smlouva z Nice³⁵, která nepřinesla žádné zásadní změny v oblasti občanství Unie. Prakticky došlo pouze k přečíslování článků Smlouvy, k rozšíření oblasti působnosti rozhodování kvalifikovanou většinou na oblast volného pohybu, což se projevilo ve zjednodušení procesu přijímání sekundární legislativy v této oblasti.³⁶

Následoval summit v Laekenu uskutečněný ve dnech 14.-15. prosince 2001, který se zabýval otázkou budoucnosti EU. Na tomto summitu bylo vytvořeno těleso zaměřené na vedení diskuze - tzv. Konvent, což bylo společné shromáždění členských a kandidátských zemí. Tělesu předsedal Valéry Giscard d'Estaing, jeho výsledkem bylo představení návrhu Smlouvy o ústavě pro Evropu, nového základního dokumentu, který měl nahradit stávající nepřehlednou strukturu smluv EU jediným předpisem. Ač došlo ke schválení a podpisu dokumentu, evropská ústava nikdy nevstoupila v platnost. Až německé předsednictví v roce 2007 přišlo s návrhem Lisabonské smlouvy, která převzala velkou část textu neratifikované Ústavní smlouvy.

1.1.5 Lisabonská smlouva

Lisabonská smlouva, někdy též nazývaná Reformní, vstoupila v platnost 1.12.2009. Pomocí této smlouvy byla formálně zavedena právní subjektivita Evropské unie³⁷, což byl posun důležitý nejen pro vnímání evropského občanství. Došlo k posílení občanského rozměru integrace. Toto je patrné zavedením nových institutů, např. evropská občanská iniciativa³⁸, dále však i posílením a upevněním významu Evropského parlamentu. V oblasti judikatury Soudního dvora EU došlo ke zhodnocení oblasti občanství novou úpravou postavení nepriviligovaných žalobců v řízení o neplatnosti unijních právních aktů s obecnou působností (jedná se o čl. 263 odst. 4 SFEU)³⁹ v rozsudku Plaumann.⁴⁰ Významným krokem

³⁵ Podepsána ministry zahraničních věcí zemí EU dne 26. února 2001, vstup v platnost smlouvy datován ke dni 1. února 2003.

³⁶ Viz čl. 18 odst. 2 a 3 revidované Smlouvy z Nice

³⁷ Viz čl. 47 SEU

³⁸ Na základě této iniciativy se mohou evropští občané aktivně podílet na tvorbě politiky EU. Právní úpravu nalezneme v čl. 24 SFEU, podrobněji pak dále v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 211/2011 ze dne 16. února 2011 o občanské iniciativě

³⁹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Evropské právo 2: jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 49

v rámci ratifikace Lisabonské smlouvy bylo přijetí Listiny základních práv Evropské Unie. Tato listina byla původně přijata jako právně nezávazná politická deklaráce, dokument však na závaznosti získal s platností této smlouvy.⁴¹ Lisabonskou smlouvou došlo k naplnění jednoho z hlavních cílů – přiblížit Unii občanům. Oproti dřívějším smluvním úpravám, které hovořili o občanech jako o státních příslušnících členských států, Lisabonská smlouva zavádí výraz občané.⁴² Obdobně tomu bylo i u definování významu poslanců Evropského parlamentu, kdy se ze zástupců lidu⁴³ stali zástupci občanů.⁴⁴ Dalším krokem Lisabonské smlouvy bylo snížení evropského demokratického deficitu. V souvislosti s tímto krokem byly významně posíleny pravomoci nejen Evropského parlamentu, ale i národních parlamentů. Mimo výše zmíněných reforem se nově objevila i dříve neupravená příležitost členských států k vystoupení z Evropské unie.⁴⁵

1.2 Listina základních práv Evropské Unie

Listina základních práv Evropské unie, někdy též označovaná jako Charta základních práv, představuje první ucelený lidsko-právní dokument Evropské Unie. Z nezávazné deklaráce se prostřednictvím Lisabonské smlouvy stala součástí primárního práva a zařadila tak systém ochrany základních lidských práv a svobod Evropské unie do existujícího nadnárodního prostředí, ve kterém do té doby vévodili souběžně působící dokumenty Rady Evropy a OSN.⁴⁶ V souvislosti s občanstvím EU má tento krok jistý význam, posouvá ho totiž blíže k pojetí jako post-národního občanského svazku, který je spojen spíše než s národní suverenitou přímo s mezinárodními zárukami lidských práv.⁴⁷

Listina se ze systematického hlediska zaměřuje na člověka tím, že zavádí občanství EU a rovněž vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva. Jsou zde shrnuta všechna občanská, politická, hospodářská a sociální práva občanů EU a osob, které žijí na jejím území. Je zajímavé, že pouze v části vztahující se k občanským právům lze pozorovat rozdělení působnosti osobní do tří skupin, kdy adresáty mimo občanů Evropské unie jsou i fyzické

⁴⁰ Evropský Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. července 1963, *Plaumann & Co. v Commission of the European Economic Community*. C-25/62, Sb. rozh. s. 00199.

⁴¹ TRYZNA, Jan. Postavení Listiny základních práv EU v evropském právu a její význam pro český právní řád. In: GERLOCH, Aleš, WINTR, Jan (ed). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 309 - 324.

⁴² Viz například čl. 3 SEU či čl. 20 SFEU

⁴³ Viz čl. 189 SES

⁴⁴ Viz čl. 14, odst. 2 SEU

⁴⁵ Viz čl. 50 SEU

⁴⁶ KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 374.

⁴⁷ BELLAMY, Richard, WARLEIGH, Alex. The puzzle of EU Citizenship. In BELLAMY, Richard (ed). *Citizenship and governance in the European Union*. London: Continuum, 2001, s. 3.

osoby s bydlištěm nebo právnické osoby se sídlem v členském státě Evropské unie, ale v jednom případě i "každá osoba".

1.2.1 Členění Listiny základních práv EU

Dokument je rozčleněn do sedmi hlav (vlastní práva jsou v šesti hlavách, poslední hlava obsahuje obecná ustanovení), kterým předchází slavnostní preambule. Obsahem je celkem 54 článků, které deklarují základní lidská práva, politická práva a svobody, dále práva ekonomická, sociální a kulturní a tzv. moderní práva - práva nově se utvářející, tedy práva čtvrté generace.⁴⁸ Již preambule poukazuje na vztah občanů a Evropské unie: „*Unie, vědoma si svého duchovního a morálního dědictví, se zakládá na nedělitelných a všeobecných hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity; spočívá na zásadách demokracie a právního státu. Do středu své činnosti staví jednotlivce tím, že zavádí občanství Unie a vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva.*”⁴⁹ Práva zde obsažená se z části překrývají s právy obsaženými v jiných dokumentech, z části jdou nad jejich rámec.

1.2.2 Občanská práva dle Listiny základních práv EU

Pro účely této diplomové práce je nejpodstatnější Hlava V, ve které nalezneme občanská práva. Práva jsou označena jako občanská, jelikož plynou z institutu občanství EU, tedy ze statusu jejich nositelů jakožto příslušníků určitého celku, zde supranacionálního uskupení.⁵⁰ Tato práva jsou obsažena v osmi článcích, kdy první dva články (čl. 39 a 40) obsahují práva politická, tedy právo volit a být volen.

V čl. 39 se jedná o právo volit a být volen do Evropského parlamentu, když členové jsou voleni v přímých a všeobecných volbách svobodným a tajným hlasováním, následující článek pak obsahuje právo volit a být volen v obecních volbách v členském státě EU, v němž má konkrétní občan bydliště, a to za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.

Právo na řádnou správu nalezneme v článku 41, jež zaručuje nejen spravedlivé a nestranné řešení svých záležitostí u orgánů a institucí, ale i právo na náhradu škody způsobené orgány EU nebo jejími zaměstnanci při výkonu funkce a právo jednat s institucemi ve svém rodném jazyce. Další články zaručují právo na přístup k dokumentům, právo obracet

⁴⁸ Tak jak jsou vymezena např. v knize: ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, nebo: ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU*, rovněž i: MIŠŮR, Peter. *Základní práva a svobody – to je, oč tu běží*. Dostupné na <<http://solidarita.socsol.cz/2012/clanky/zakladni-prava-a-svobody-%E2%80%93-to-je-oc-tu-bezi>>.

⁴⁹ Listina základních práv Evropské unie, Úř. věst. C 326, 26. 10. 2012, s. 391-407.

⁵⁰ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU*. 1. vydání. Praha: Linde, 2001. s. 25.

se v případě nesprávného úředního postupu orgánů EU na evropského veřejného ochránce práv a právo petiční.

Předposlední článek této hlavy vyzdvihuje jedno ze základních svobod EU, právo volného pohybu a pobytu osob v rámci EU. Závěrečný článek pak zaručuje právo na diplomatickou a konzulární ochranu, které náleží každému občanu Unie za situace, kdy se nachází na území třetího státu, kde jeho členský stát nemá své zastoupení, aby jim takovýto úřad jiného členského státu pomohl, a to za stejných podmínek jako náleží státním příslušníkům daného státu.⁵¹ Sestavovatelé dokumentu k Listině připojili i Vysvětlení k Listině základních práv, které není právně závazné, avšak praktické, jelikož jde o výkladový nástroj jednotlivých ustanovení Listiny.

1.2.3 Výjimky z Listiny základních práv EU

Zvláštní režim z použitelnosti této listiny si vyjednala Velká Británie a Polsko. Ačkoliv se jedná zejména o práva z oblasti sociálních práv, každou zemi k této výjimce vedly jiné okolnosti. Polsko zejména důvody typické pro jejich katolické vyznání, a to znepokojení z toho, že by manželský svazek mohl uzavřít homosexuální pár a dále ohledně i jiných citlivých otázek kdy touto výjimkou chtěli zabránit dané situaci; Velkou Británií k tomu naopak vedlo, aby charta neovlivnila jejich sociální zákonodárství.⁵² Tato výjimka obou zemí je obsažena v Protokolu č. 30, který vstoupil v platnost současně s Lisabonskou smlouvou.

⁵¹ Listina základních práv Evropské unie, Úř. věst. C 326, 26. 10. 2012, s. 391-407.

⁵² *Základní práva občanů EU*. [online]. eurActiv.cz, 15. prosince 2009 [cit. 20. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/zakladni-prava-obcanu-eu-000063>>.

2 Práva a povinnosti vyplývající z evropského občanství

Občanství Evropské unie, jak již bylo řečeno, doplňuje občanství členských států. SFEU zakotvila práva a povinnosti plynoucí z evropského občanství do svého článku 20⁵³. Všichni občané EU tak mají práva a povinnosti stanovené Smlouvami. Významným rozdílem mezi oběma občanstvími však je, že to evropské nespojuje s právy přiznanými občanům EU žádné povinnosti, ačkoliv právní úprava mluví jinak. V čl. 20 odst. 2 SFEU, který naznačuje demonstrativní výčet práv, nalezneme právo svobody pohybu a pobytu na území členských států; právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu a v komunálních volbách; právo na diplomatickou a konzulární ochranu; petiční právo k Evropskému parlamentu, právo obracet se na veřejného ochránce práv (evropského ombudsmana) a právo obracet se rovněž na orgány a poradní instituce EU v jednom z jazyků Smluv⁵⁴ a obdržet odpověď ve stejném jazyce. Jako podmínku k využití těchto práv, kterou vnímáme jako základ evropského občanství, lze spatřit v principu zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. Tu rozlišujeme jako přímou a nepřímou, jejíž základ je v protěžování vlastních státních příslušníků nad občany jiných států Evropské unie.⁵⁵

Jednotlivá práva vymezená SFEU lze kategorizovat občanství EU do tří skupin:

- práva ekonomická
- práva politická
- právo na diplomatickou a konzulární ochranu⁵⁶

2.1 Ekonomická práva

Mezi ekonomická práva lze zařadit právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států vymezených v čl. 21 SFEU. Toto právo se dá považovat za největší přínos evropské integrace.⁵⁷ Po rozšíření okruhu osob, na které právo dopadalo došlo nejen k odstranění diskriminace pracovníků při snaze získat zaměstnání, odměňování apod., ale následně i k zákazu diskriminace na základě pohlaví, rasy, etnického původu, víry, věku apod.⁵⁸ Jak už tomu tak bývá, není to jen jednostranná výhoda. Členské státy mají naopak

⁵³ Jedná se o bývalý čl. 17 SES

⁵⁴ V současné době existuje v Evropské unii 24 úředních a pracovních jazyků.

⁵⁵ CA WHITE, Robin. Free movement, equal treatment, and citizenship of the Union. *International and Comparative Law Quarterly*, 2005, vol. 54, issue 4, s. 885.

⁵⁶ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo 1 - ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007, s. 247.

⁵⁷ FOREJTOVÁ, Monika. *Největší přínos integrace: aspekty volného pohybu v EU* [online]. *pravni prostor.cz*, 6. května 2014 [cit. 20. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.pravni-prostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/nejvetsi-prinos-integrace-aspekty-volneho-pohybu-v-eu>>.

⁵⁸ Viz čl. 19 odst. 1 SFEU

obavy z přílivu pracovníků a migrantů na svůj trh práce. Pro občany EU se zde objevují i určité překážky, které je odrazují od výkonu práva volného pohybu a pobytu. Jedná se zejména o daňové překážky, podmínky volebního práva při volbách do zastupitelských orgánů své země, když některé země mají nastavena pravidla tak, že pokud osoba odcestuje do zahraničí, může přijít o své volební právo. V návaznosti na tuto skutečnost Komise doporučila osobám usazeným v jiném členském státě prokázat svůj trvalý a stálý zájem na politickém dění ve své domovské zemi a tím si uchovat své národní volební právo. Uvedený návrh obsahovala výroční zpráva 2013 o evropském občanství.⁵⁹

Faktický obsah ekonomických práv je třeba hledat i v jiných ustanoveních právních předpisů Evropské unie. Zakládací složky tohoto práva tak lze nalézt v následujících ustanoveních SFEU, a to konkrétně v čl. 48 (bývalý čl. 39 SES) kde nalezneme upraven volný pohyb pracovníků a podrobně rozvedený výčet práv, které k tomuto statusu náleží - právo ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa, za tímto účelem se volně pohybovat po území členských států EU, dále právo pobývat v jiném členském státě za účelem výkonu zaměstnání a také právo zůstat na území takového státu i po skončení zaměstnání.⁶⁰ Dále tyto zakládací složky volného pohybu a pobytu nalezneme v kapitole 2 SFEU - čl. 49 (bývalý čl. 43 SES) týkající se svobody usazování a v kapitole 3 SFEU - čl. 56 (bývalý čl. 49 SES) týkající se svobody poskytování služeb. Tato ustanovení mohou být omezena na základě opatření přijatých z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví⁶¹, dále z důvodu výkonu veřejné moci⁶² či z důvodu výkonu zaměstnání ve veřejné správě⁶³. Tato omezení se dle judikatury SDEU mají vykládat restriktivně.

V předchozím odstavci došlo k upřesnění práva volného pohybu a pobytu v primárním právu, nyní se podíváme kde je toto právo v pojetí občanství EU rozvinuto v právu sekundárním. Volný pohyb a pobyt byl dlouhá léta upraven v několika směrnicích, které však byly následně nahrazeny směrnicí jedinou, díky které došlo k zpřehlednění dané oblasti. Jedná se o Směrnici č. 2004/38/ES ze dne 29.4.2004 o právu občanů Unie na volný pohyb^{64, 65}.

⁵⁹ *Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - EU Citizenship Report 2013; EU citizens: your rights, your future.* [online]. ec.europa.eu, 8. května 2013, [cit. 7. května 2015]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/com_2013_269_en.pdf, dne 2.4.2016>.

⁶⁰ Viz čl. 45 odst. 1 a 3 SFEU

⁶¹ Viz čl. 52 odst. 1 SFEU

⁶² Viz čl. 51 odst. 1 SFEU

⁶³ Viz čl. 45 odst. 4 SFEU

⁶⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úř. věst. L 158, 30. dubna 2004, s. 77 - 123.

Tak jak je uvedeno v bodě 3 preambule zmíněné směrnice: „*Občanství Unie by mělo představovat základní postavení státních příslušníků členských států při výkonu jejich práva volného pohybu a pobytu.*” Je zde rozdíl oproti původního významu této svobody vztahující se jen na pracovníky, kdy byl volný pohyb vázán na prvek ekonomický, kdežto zde, ve vztahu k občanu EU můžeme hovořit o právu osobní povahy.⁶⁶ Práva související s rodinnými příslušníky jsou od práv občanů EU odvozené, v tomto kontextu SDEU odkazuje ve své judikatuře k ochraně rodinného života. Zmínit lze rozsudek 249/86⁶⁷ kdy Evropský soudní dvůr shledal, že nařízení 1612/68 se musí vykládat v mezích požadavků práva na respektování rodinného života, jenž vyplývá z čl. 8 EÚLP.

2.2 Politická práva

Do sekce politických práv plynoucích ze statusu občanství EU řadíme:

- právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu
- právo volit a být volen v obecních volbách
- petiční právo k Evropskému parlamentu
- právo obracet se na evropského veřejného ochránce práv (ombudsmana)

Mimo obecného, již zmíněného ustanovení SFEU - čl. 20, nalezneme tato práva rozvinuta v následujících člancích 22 až 24 dané Smlouvy. Aktivní a pasivní volební právo nalezneme upraveno ve speciálních směrnících (podrobněji následující podkapitoly) přímo k dané oblasti. Takovou zajímavostí je, že v některých zemích byl původně čl. 22 SFEU nepřípustný z ústavněprávního hlediska a proto muselo dojít k přijetí zvláštních předpisů, jako např. ve Francii čl. 88 odst. 3 ústavy, nebo v Německu čl. 28 odst. 1 věta 3 ústavy.⁶⁸

Stojí za to zmínit, že aktivní a pasivní právo v obecních volbách má určité omezení u tří členských států. Jedná se prvně o Lucembursko, které jako jediné využívá výjimky ze směrnice 94/80/ES⁶⁹ spočívající v tom, že požaduje, aby voliči i kandidáti žili určitou dobu na území jejich země; další omezení uplatňuje Belgie z důvodu zachování stability v zemi mezi tamějšími komunitami; a jako posledním státem je Francie, která nepřipouští, aby na pozici

⁶⁵ Blíže ke směrnici - kapitola 5

⁶⁶ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo 1 - ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007, s. 250.

⁶⁷ Rozsudek ze dne 18. května 1989, *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*, Věc 249/86, Sb. rozh. s. 01263.

⁶⁸ TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 111.

⁶⁹ Viz čl. 12 Směrnice 94/80/ES

starosty a místostarosty nemohli být zvoleni cizí státní příslušníci, jelikož tyto funkce zastávají speciální úlohu při volbách do senátu.⁷⁰

2.2.1 Směrnice 94/80/ES o obecních volbách⁷¹

SFEU přiznává občanům EU, kteří mají bydliště v členském státě, jehož nejsou státním příslušníkem, aktivní a pasivní právo v lokálních volbách. Toto je umožněno občanovi EU ve stejném rozsahu a za stejných podmínek jako státním příslušníkům členského státu, kde se volby konají.⁷² Dané ustanovení počítá s podrobnou úpravou, která má být přijata jednomyslně zvláštním legislativním postupem Radou po konzultaci s Evropským parlamentem. Rovněž je zohledněn fakt, že hostitelský stát může využít výjimky v oblastech, ke kterým má výhrady. Doslovně to je označeno jako stanovení výjimky odůvodněné tzv. zvláštními obtížemi. Může se jednat zejména o stanovení určité minimální délky pobytu osoby v obci.⁷³

Směrnice 94/80/ES ve svém čl. 2 vymezuje pojmy jako základní územně samosprávný celek, členský stát bydliště, členský stát původu aj. Obecní volby pak definuje jako volby, jenž se konají na základě všeobecného, přímého volebního práva, ve kterých jsou voleni členové zastupitelského sboru a případně i předseda a členové výkonného orgánu základního územního samosprávného celku. Tito jsou však již voleni na základě právních předpisů jednotlivých členských států.

Volba vykovat své právo volit ve volbách ve státě bydliště je na uvážení daného občana EU, který musí vyjádřit svou vůli zde volit. Členské státy pak umožní voliči zápis do seznamu voličů s dostatečným předstihem přede dnem konání voleb. V některých státech Evropské unie je dokonce účast u voleb povinná, v takovém případě má tuto povinnost i ten volič, který projevil svou vůli volit a je zapsán v seznamu voličů.⁷⁴

Pokud chce osoba uplatnit své pasivní volební právo, tedy právo být volen, požaduje směrnice prokázání své totožnosti na základě stejných dokladů, jaké jsou požadovány po kandidátech, kteří jsou státními příslušníky hostitelské země. Stát může dále požadovat i čestné prohlášení občana EU o své příslušnosti a své adrese v tomto státě a dále i některé

⁷⁰ SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 18.

⁷¹ Směrnice Rady 94/80/ES ze dne 19. prosince 1994, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky. Úř. věst. L 368, 31. prosince 1994, s. 38 - 47.

⁷² Viz čl. 22 odst. 1 SFEU

⁷³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Evropské právo 2: jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 60.

⁷⁴ Viz čl. 7 a 8 Směrnice 94/80/ES

další dokumenty. V případě záporného vyřízení jakéhokoli požadavku má takovýto občan EU stejné možnosti bránit se jako občan státu.

V závěru směrnice nalezneme odchylná a přechodná ustanovení, která upravují specifické situace, ke kterým mohlo dojít k rozhodnému datu 1. ledna 1996. Daná směrnice se ovšem nikde ve svých ustanoveních nezmiňuje o právu rodinných příslušníků občanů Unie a proto dovozují, že na tyto osoby se nevztahuje, tudíž jim ani není poskytnuto právo volit a být volen ve volbách obecních.

2.2.2 Směrnice 93/109/ES o volbách do Evropského parlamentu⁷⁵

Podobně jako v předchozím případě je Smlouvou o fungování Evropské unie přiznáno občanům EU majícím bydliště v hostitelském státě EU aktivní a pasivní volební právo ve volbách do Evropského parlamentu za stejných podmínek jako státní příslušníci daného členského státu.⁷⁶ Touto směrnicí je rovněž vyžadována podrobná úprava, která se přijímá jednomyslně zvláštním legislativním postupem Radou a po konzultaci s Evropským parlamentem a je počítáno s výjimkami odůvodněnými tzv. zvláštními obtížemi některého členského státu. Směrnice obsahuje v podstatě obdobná ustanovení, která byla zmíněna ve směrnici 94/80/ES. Harmonizuje právní řády členských států takovým způsobem, aby občané EU - voliči z jiného členského státu EU měli rovněž možnost účastnit se voleb v hostitelském státě. Současně ale zabezpečuje, aby právo volit v místě bydliště nebylo zneužito pro vícenásobnou volbu.

Směrnice 93/109/ES stanovuje, že volby do Evropského parlamentu jsou volbami na základě přímého, všeobecného volebního práva, a současně jsou v souladu s Aktem o volbě zastupitelů ve shromáždění ve všeobecných a přímých volbách (následně o volbě členů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách) ze dne 20. září 1976, pozměněném rozhodnutím Rady ze dne 25. června a 23. září 2002, kdy tento akt volby do Evropského parlamentu upravuje. Akt byl podepsán zmíněného zářijového dne v Bruselu a po ratifikaci členskými státy nabyl účinnosti v červenci roku 1978.

Volební obvod je při volbách do Evropského parlamentu stanoven směrnicí jako území členského státu. Co se týče pravidel pro financování a statut politických stran na evropské úrovni jsou tyto upraveny nařízením 2004/2003/ES⁷⁷.

⁷⁵ Směrnice Rady 93/109/ES ze dne 6. prosince 1993, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky. Úř. věst. L 329, 30. prosince 1993, s. 34 - 38.

⁷⁶ Viz čl. 22 odst. 2 SFEU

⁷⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2004/2003 ze dne 4. listopadu 2003 o statutu a financování politických stran na evropské úrovni. Úř. věst. L 297, 15. listopadu 2003, s.1 - 4.

Právem volit a být volen se zabýval Soudné dvůr v rozsudku C-145/04 Španělské království v. Spojené království VB a Severního Irsko⁷⁸, kterému předcházelo řízení před ESLP ohledně porušení článku 3 Protokolu č. 1 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv - "Právo na svobodné volby" ohledně odepření práva účastnit se voleb do Evropského parlamentu paní Matthews⁷⁹. Spojené království mělo upravit národní předpisy o volbách do Evropského parlamentu tak, že se jich mohli zúčastnit i obyvatelé Gibraltaru - území, které není součástí Spojeného království, je však jednou z britských kolonií, za jehož zahraniční vztahy převzal odpovědnost členský stát na základě tehdejšího čl. 299 odst. 4 SES. Spojené království pak na základě rozsudku ESLP přijalo v květnu roku 2003 nový volební zákon - tzv. European Parliament Representation Act, kterým byl Gibraltar připojen k volebnímu území VB a občanům třetích zemí - občanů Gibraltaru, kteří však nebyli občany EU - přiznalo právo volit do Evropského parlamentu. Španělsko následně usilovalo o zrušení tohoto aktu. Španělské království tak poukazovalo na skutečnost, že Akt o volbě členů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách z roku 1976 nezahrnuje Gibraltar do rozsahu použitelnosti pro účely voleb do Evropského parlamentu. K právu volit do EP se SDEU vyjádřil rovněž v rozsudku Delvigne.⁸⁰

Rovněž ani v tomto případě se směrnice ani slůvkem nezmiňuje o právu volit do Evropského parlamentu, které by náleželo rodinným příslušníkům občanů EU a tudíž se tito státní příslušníci třetích zemí nemohou účastnit ani voleb do této evropské instituce.

2.2.3 Petiční právo a právo obracet se na veřejného ochránce práv

Z institutu evropského občanství se k Evropskému parlamentu vztahují i další práva jednotlivce. Tato oprávnění nalezneme upravena v článcích 227 a 228 SFEU. Daná oprávnění zavedla Maastrichtská smlouva, rozšířena pak byla následnými modifikujícími smlouvami.

Pokud tak někdy dojde k porušení základních lidských práv institucemi EU, není jedinou možností jak se dovolat ochrany těchto práv, že se daná věc stane předmětem soudního řízení na základě náležitých typů žalob podaných evropským soudům. Právo EU totiž stanoví i jinou právní ochranu, mimosoudní, a to formou petičního práva a funkcí ombudsmana. Toto oprávnění dle dikce článku upravujících danou problematiku je poskytováno nejen občanům EU, ale rovněž i všem jiným osobám, ať fyzickým, či právnickým, které mají bydliště či statutární sídlo v některém ze členských států EU.

⁷⁸ Rozsudek ze dne 12. září 2006, *Kingdom of Spain v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, C-145/04, Sb. rozh. s. I-07917.

⁷⁹ *Matthews v. the United Kingdom*, Rozsudek ESLP ze dne 18. února 1999, stížnost č. 24833/94.

⁸⁰ Rozsudek z 6.11.2015, *Thierry Delvigne v Commune de Lesparre-Médoc and Préfet de la Gironde*, C-650/13

Námětem petice musí být věc, která spadá do zájmu, či působnosti EU a která se petentů přímo dotýká. Petice se tedy může týkat kupříkladu práv občanů EU, volného pohybu osob, zboží, otázek životního prostředí aj. stanové ve smlouvách, či uznávání odborné kvalifikace a jiných otázek na základě provádění právních předpisů⁸¹. Oprávnění předložit petici náleží osobě samostatně či společně s dalšími osobami nebo občany.⁸² Forma může být stylem žádosti nebo stížnosti a dotýkat se může otázek jak soukromého, tak veřejného zájmu. Může se jednat o připomínku, stížnost, či osobitou žádost přímo k uplatňování určitých právních předpisů EU, popř. podnět k tomu, aby se k určité otázce vyslovil.⁸³ Podrobnosti ohledně způsobu vyřizování petic stanoví jednací řád Evropského parlamentu.

Ke splnění záměru vyřizování petic zde byl zřízen specializovaný Petiční výbor⁸⁴, který ji v případě potřeby může postoupit jinému výboru Evropského parlamentu ke zjištění, zda nedošlo k porušení právních předpisů EU.⁸⁵ Petiční výbor určí přípustnost petice a dále rozhodne o dalších krocích. Může se pokusit vyřešit věc pomocí vyjednávání s příslušným správním orgánem. Není však oprávněn pravomocně rozhodnout, popř. zrušit napadané rozhodnutí orgánu. Pokud dojde k Evropskému parlamentu pouhá žádost o informace, tímto se již výbor nezabývá, pro ulehčení činnosti byla zřízena služba Korespondence s občany. Dle analýzy jsou nejčastějším předmětem korespondence osob z ČR národní politiky - tedy problematika ohledně sporů se státní správou, samosprávou a soudy. Dále jde o fungování Evropského parlamentu, petiční právo, přes otázky vnitřního trhu, hospodářství, zaměstnanosti až po vnější vztahy EU a životní prostředí.⁸⁶ Souběžně je pak petiční právo zakotveno v čl. 44 Listiny základních práv Evropské unie.

Funkcí evropského veřejného ochránce práv se zabývá již zmíněný čl. 228 SFEU, dle kterého se zabývá stížnostmi přijatými od kteréhokoli občana EU / osoby, jenž se zaobírají stížnostmi na instituce, orgány nebo jiné subjekty EU, ovšem s výjimkou SDEU při výkonu soudních pravomocí. Paralelně je právo obracet se na veřejného ochránce práv potvrzeno v článku 43 Listiny základních práv Evropské unie. Úřad byl založen v roce 1995 kdy byl

⁸¹ *Petiční právo* [online]. euroskep.cz, [cit. 5. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/628/sekce/petici-pravo/>>.

⁸² Viz čl. 227 SFEU

⁸³ *Petice* [online]. europa.eu, [5. dubna 2016]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/20150201PVL00037/Petice>>.

⁸⁴ V současné době je složen z 34 poslanců a 28 náhradníků, v čele stojí předseda a čtyři místopředsedové.

⁸⁵ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Evropské právo 2: jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 61

⁸⁶ MAŠTÁLKA, Jiří. *Využívejte práva obracet se na evropský parlament!* [online]. mastalka.cz, 21. května 2009 [cit. 5. dubna 2016]. dostupné na <<http://www.mastalka.cz/cs/2009/vyuzivejte-prava-obracet-se-na-evropsky-parlament/>>.

jako prvním ombudsmanem zvolen Jacob Söderman z Finska, nyní je ve funkci od 1. října 2013 Irka Emily O'Reillová. Jedná se o úřad, jenž je nestranný.

Nesprávným úředním postupem je třeba rozumět porušení základního práva, které má právě tuto závažnost. Veřejný ochránce práv může provádět šetření, mimo doručených stížností, i z vlastního podnětu. Pokud při svém šetření zjistí porušení, nesprávnost, postupuje věc dotčenému orgánu, který má tříměsíční lhůtu, ve které je povinen vyjádřit své stanovisko. Veřejný ochránce práv se však snaží o vyřízení věci formou smírného řešení.⁸⁷ Může orgánu navrhnout, jakým způsobem by měla být věc vyřešena, a jaké opatření k nápravě by měl přijmout. Až když je orgán nečinný a nereaguje na doporučení ombudsmana, vypracovává zvláštní zprávu, kterou směřuje Evropskému parlamentu, který již odpovídá za vyřešení a přijetí žádoucích postupů. Evropský parlament není vázán právním hodnocením veřejného ochránce práv.⁸⁸ O postupu je vždy informován stěžovatel.

Jak vyplývá z Výroční zprávy z 26. května 2015⁸⁹ nejčastějším typem stížností jsou ty, které se týkají transparentnosti v orgánech EU. Nejobvyklejší je odmítnutí orgánů umožnit přístup k informacím, které zaručuje Listina základních práv Evropské unie. V roce 2014 dle této zprávy veřejná ochránkyně práv pomohla počtu 23 072 občanům, kteří se na ni obrátili, z toho se jednalo o 2079 stížností, ostatní spadají do sekce rad a také žádostí o informace. Počet stížností ve srovnání s předchozími lety vykazuje klesající ráz. Největší počet stížností putuje ze Španělska, Německa a Polska, nejméně naopak z Estonska, Lotyšska či Malty. Předmětem stížností je pak nejčastěji Komise (59,6%) a agentury EU (13,7%). Délka šetření případů, které byly uzavřeny pak byla nejčastěji do tří měsíců (36 %) a od tří do dvanácti měsíců (28 %).

Veřejný ochránce práv úzce spolupracuje s institucemi EU a také různými sítěmi k zajištění rychlého a účinného vyřízení podnětů od občanů. V případech, které nespádají do působnosti tohoto institutu, ale lze je vyřídit na úrovni národních či regionálních ochránců práv, jsou tyto stížnosti předány právě jim k vyřízení. K této činnosti byla dokonce zřízena tzv. Evropská síť veřejných ochránců práv, která slouží jako účinný mechanismus k výměně informací o právu EU a pořádání seminářů k výměně postupů a zkušeností.

⁸⁷ *Evropský veřejný ochránce práv* [online]. euroa.eu, 21. října 2015 [cit. 6. dubna 2016]. Dostupné na <http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/ombudsman/index_cs.htm>.

⁸⁸ TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 140.

⁸⁹ V období psaní diplomové práce není stále k dispozici Výroční zpráva za rok 2015. *Annual report 2014*. [online]. europa.eu, [cit. 6. dubna 2016]. Dostupné z <<http://www.ombudsman.europa.eu/en/activities/annual-report.faces/es/59959/html.bookmark>>.

2.3 Právo na diplomatickou a konzulární ochranu

Zmíněné oprávnění nalezneme upraveno v čl. 23 SFEU, potvrzeno je opět i v LZPEU, v jejím čl. 46. Dané oprávnění řeší otázku, která může nastat v situaci, kdy se občan EU ocitne v zemi mimo EU, kde jeho domovský členský stát, jehož je státním příslušníkem nemá konzulární, ani diplomatické zastoupení. V této situaci občan EU bude požívat chybějící konzulární a diplomatické ochrany ze strany zastoupení toho členského státu, který se v třetí zemi nachází. Občan EU takovému úřadu předloží svůj doklad totožnosti - občanský průkaz či cestovní pas. V případě odcizení, či ztráty dokladu totožnosti může zastupitelský úřad přijmout jakýkoliv jiný prostředky. Zastoupení členské země, na kterou se občan EU v překerní situaci obrátil, jedná s touto osobou za stejných podmínek, za jakých by jednal s vlastním státním příslušníkem.

Obecná ustanovení stanovená ve SFEU upřesňuje sekundární právo - Směrnice Rady č. 2015/637⁹⁰, která nahradí k 1. květnu 2018 rozhodnutí Rady č. 95/553/ES⁹¹. V praxi totiž ochrana nefunguje tak, jak bylo předpokládáno a občané EU se ocitají mnohokrát v nebezpečných a nepříjemných situacích. Příkladem nedostatečné ochrany může posloužit zemětřesení v Japonsku v roce 2011, či krize v Libyi, Bahrajnu a Egyptě.⁹² Směrnice byla přijata na základě, který je stanoven v čl. 23 odst. 2 SFEU, konzultační procedurou jako jedním z druhů zvláštního legislativního postupu.

Novinkou je, že směrnice 2015/637 přiznává totožnou konzulární ochranu rovněž i rodinným příslušníkům nezastoupených občanů EU za rovnocenných podmínek jako rodinným příslušníkům občanů EU členského státu, kterým poskytuje pomoc.⁹³ V čl. 9 pak nalezneme druhy pomoci, které konzulární ochrana zahrnuje, jedná se o případy:

- zatčení nebo zadržení,
- postižení trestným činem,
- vážná nehoda nebo vážné onemocnění, úmrtí,
- pomoc a repatriace (navrácení do země) v případě nouze,
- vystavení náhradních cestovních dokladů dle rozhodnutí 96/409/SZBP⁹⁴

⁹⁰ Směrnice rady (EU) 2015/637 ze dne 20. dubna 2015 o opatřeních v oblasti koordinace a spolupráce s cílem usnadnit konzulární ochranu nezastoupených občanů Unie ve třetích zemích a o zrušení rozhodnutí 95/553/ES. Úř. věst. L 106/1, 4. dubna 2015.

⁹¹ Rozhodnutí Rady 95/553/ES ze dne 19. prosince 1995 o ochraně občanů Evropské unie prostřednictvím diplomatických a konzulárních zastoupení. Úř. věst. L 314, 28. prosince 1995, s. 73-76.

⁹² *Spravedlnost, bezpečnost a svoboda v dubnu 2015* [online]. euroskop.cz, 8. května 2015 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/8461/25729/clanek/spravedlnost-bezpecnost-a-svoboda-v-dubnu-2015>>.

⁹³ Viz čl. 5 směrnice

⁹⁴ Rozhodnutí zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě 96/409/SZBP ze dne 25. června 1996 o zavedení náhradního cestovního dokladu. Úř. věst. L 168, 6. července 1996, s. 4.

Cílem směrnice pak je, jak je uvedeno v úvodních bodech směrnice, stanovit opatření v oblasti koordinace a spolupráce vedoucí k usnadnění konzulární ochrany nezastoupených občanů EU. Tato opatření by pak měla mimo jiné vést i k posílení právní jistoty, soudržnosti a účinné spolupráce mezi jednotlivými konzulárními úřady. Pokud dojde k situaci, kdy zastupitelský úřad kontaktuje s žádostí o pomoc osoba pocházející ze země, jenž nemá v dané zemi zastoupení, tento úřad neprodleně informuje ministerstvo zahraničních věcí členského státu, jehož občanem je nezastoupená osoba dle jejího sdělení. Tento postup se děje, s výjimkou případů krajní nouze, ještě před poskytnutím samotné pomoci.⁹⁵

Směrnice 2015/637 rovněž objasňuje rozdělení nákladů. Uvádí, že pokud dojde při poskytování konzulární ochrany k nějakým nákladům, tak tyto nezastoupení občané nahradí vzniklé náklady ve stejné výši a za stejných podmínek, jako by země poskytující pomoc vyžadovali po svých státních příslušnících. Občané, kteří nebudou schopni splatit tyto částky okamžitě, podepíší formulář, kterým se zavazují ke splácení takové částky.

Přiznání práva konzulární ochrany i pro rodinné příslušníky občanů Unie je zakotveno v čl. 5 směrnice 2015/637, který stanoví, že je jim poskytována ve stejné míře a za stejných podmínek jako by byla náležela i státním příslušníkům státu, který tuto ochranu poskytuje. Bod 9 této směrnice upravuje, že za účelem zajištění čl. 20 odst. 2 c) SFEU a čl. 7 LZPEU⁹⁶ a s ohledem na vnitrostátní právo a praxi může být členský stát poskytující konzulární pomoc povinen poskytnout tuto pomoc i rodinným příslušníkům EU. Rozhodující zde však budou i individuální okolnosti daného případu.

2.4 Další práva občanů EU

Vymezením práv vyplývajících z občanství EU představená v předcházejících podkapitolách se však seznam práv a svobod nevyčerpává. Patří k nim ještě právo na přístup k dokumentům institucí a orgánů EU, právo obracet se na orgány EU v jakémkoli z úředních jazyků EU a získat od nich odpověď v tomto zvolném jazyce a právo zapojit se do vytváření evropských politik prostřednictvím Evropské občanské iniciativy. Můžeme sem zařadit i právo na ochranu osobních údajů⁹⁷, uznávání odborné kvalifikace⁹⁸ a zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti vyplývající z čl. 18 SFEU.

⁹⁵ *Droit européen : La protection consulaire (eu)* [online]. lagbd.org, 31. října 2015 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupné na <[http://www.lagbd.org/index.php/Droit_europ%C3%A9en_:La_protection_consulaire_\(eu\)](http://www.lagbd.org/index.php/Droit_europ%C3%A9en_:La_protection_consulaire_(eu))>.

⁹⁶ čl. 7 LZPEU upravuje právo na respektování soukromého a rodinného života

⁹⁷ K tomu se vztahuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů. Úř. věst. L 281, 23. listopadu 1995, s. 31 - 50.

3 Problematika nabývání státního občanství

Státní občanství je trvalý právní svazek mezi státem a jednotlivcem. Jeho obsahem jsou vzájemná práva a vzájemné povinnosti, které jsou určeny vnitrostátním právem daného státu. Jedná se v podstatě o institut vnitrostátního práva, mezinárodní právo s ním však počítá a spojuje s ním i významné právní důsledky. Podmínky nabývání a pozbývání státního občanství jsou v kompetenci jednotlivých států, pokud norma mezinárodního práva nestanoví něco jiného.⁹⁹ Oblast, která upravuje udělování státního občanství jednotlivých zemí EU se různí téměř stát od státu a nabízí tak širokou stupnici postojů v dané problematice. Nejjednodušší a nejpříznivější je pro cizince přístup spočívající v podmínce, že všichni obyvatelé země, kteří plánují v této zemi trvale žít, mají plnou podporu ze strany vlády v procesu získávání občanství a rovnoprávné účasti na veřejném životě.

3.1 Různé přístupy zemí EU

Když se narodí dítě rodičům, kteří nejsou ani jeden státním příslušníkem této země, stává se dítě i přes tuto skutečnost automaticky jejím občanem již okamžikem narozením. Jedná se o již zmíněný princip *ius soli*, což je právní zásada, podle které nabývá dítě státní občanství toho státu, na jehož území se narodí. Ovšem osoba, která se narodí na území jiného státu, může být považována za spjatou se zemí až po třech letech trvalého pobytu na jejím území. V tuto chvíli již osoba může požádat o občanství po splnění určitých zákonných podmínek, jako je např. bezúhonnost. Osoby, pokud získají občanství země, pak mají právo mít občanství dvojí.

Naproti tomu však existují státy, které se svým přístupem snaží odradit cizince od snahy získat jejich státní občanství. I s dětmi, či dalšími potomky imigrantů se stále zachází jako s cizinci. V takových případech může cizinec požádat o občanství až po uplynutí 12 let trvalého pobytu v zemi. Pokud občanství získá, nemá však nárok na dvojí státní občanství, tak jak je poskytováno "domácím" občanům.

Rozdíl je i v poskytování pomoci těmto osobám při snaze získat občanství země. V prvním zmíněném případě se státy pokouší těmto osobám pomoci například i možností návštěv bezplatných jazykových či odborných kurzů; po nabytí občanství je jim pak poskytována stejná ochrana, která je poskytována i původním občanům země. Ve druhém

⁹⁸ K tomu blíže Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/55/EU ze dne 20. listopadu 2013, kterou se mění směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací a nařízení (EU) č. 1024/2012 o správní spolupráci prostřednictvím systému pro výměnu informací o vnitřním trhu („nařízení o systému IMI“). Úř. věst. L 354/132, 28. prosince 2013, s. 132-170.

⁹⁹ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 51.

případě je pomoc, která se poskytuje k získání občanství podstatně omezenější, či v podstatě chybí. Může jít například o podmínky, aby osoba měla určitý požadovaný příjem, žadatel prochází složitými a finančně náročnými jazykovými a jinými zkouškami, které je mají sjednotit s občany země, aj. A i v případě, že se osobě podaří občanství vysněné země získat, pořád zde panuje obava že o své občanství může kdykoliv přijít, a to i v případě, že by se z něj stala osoba bez jakéhokoli státního občanství.

Mezi země s nejpříznivějším přístupem při udělování občanství patří zejména Portugalsko a Belgie, naopak k zemím s negativním přístupem lze zařadit země pobaltské státy - Estonsko, Lotyšsko, Litvu.¹⁰⁰ Lotyšsko se dokonce umístilo na posledním místě žebříčku MIPEX III¹⁰¹ v oblasti udělování občanství. Česká republika, ač v roce 2014 udělila nejvíce státních občanství od roku 2000, tak ve srovnání s Evropskou unií patří k zemi, která uděluje státních občanství nejméně. V roce 2014 to bylo tedy 5 114 udělených občanství, v celkovém měřítku jsme však až na 24. místě z 28 zemí EU. Již zmíněné Portugalsko udělí 6x více občanství, Německo až 53krát více.¹⁰²

3.2 Otázka nabytí občanství v zemích EU

Pokud jde o občanství evropské, neexistuje žádný právní předpis stanovující jak tohoto občanství lze nabýt, popř. pozbyt. Občané EU dokonce nevlastní ani žádný doklad totožnosti jako je tomu obvyklé u vnitrostátního občanství. Vzhledem k tomu, že evropské občanství má doplňkovou povahu k občanství státnímu, je podmíněno státní příslušností některého ze států Unie, když je pak osobě následně automaticky přiznáno. Jak již bylo popsáno výše, existují různé vnitrostátní právní úpravy nabývání a pozbývání státního občanství, kdy je v působnosti jednotlivých zemí a jejich právních řádů určení, kdo jsou jeho státními občany, takže zde nenalezneme jednotné pravidlo, které by platilo pro všechny členské státy shodně.

Soudní dvůr Evropské unie ve svých rozhodnutích potvrdil, že nabytí či pozbytí státní příslušnosti spadá do kompetence jednotlivých členských států. Na jejich základě pak mohou osoby státní občanství nabýt a tak nabýt i občanství Unie, nebo naopak státní občanství pozbyt a tím i ztratit výhody z něj plynoucí. Je však potřebné respektovat princip

¹⁰⁰ ROJÍK, Jozef. Migrácia a európske občianstvo. In CHLÁDEKOVÁ, Michaela, MOKRÁ, Lucie. *Ludské práva a občianstvo*. Bratislava: Vydavateľstvá Univerzity Komenského, 2014, s. 63-77.

¹⁰¹ MIPEX III - The Migrant Integration Policy Index - jedná se o mezinárodní studii vydávanou každé dva roky organizacemi British Council a The Migration Policy Group, která srovnává státní politiky integrace cizinců v 31 zemích Evropy a Severní Ameriky - více na www.mipex.eu

¹⁰² *Česko uděluje méně státních občanství než jiné země EU* [online]. parlamentnilisty.cz, 16. února 2016 [cit. 7. března 2016]. Dostupné na <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Cesko-udeluje-mene-statnich-obcanstvi-nez-jine-zeme-EU-422073>>.

proporcionality a zásady komunitárního práva krom dalších mezinárodních závazků.¹⁰³ Rozdílnost jednotlivých států ve stanovování si podmínek nabytí či pozbytí státního občanství se již několikrát v minulosti projevila, např. v souvislosti s deklarací Velké Británie, Německa či Španělska.

Rovněž lze uvést případ, kdy dva pobaltské státy zavedly pojem "neobčan". Estonsko a Lotyšsko měli problém s určením, kdo je jejich občanem a kdo má tak současně postavení občana EU. Vše bylo zapříčiněno historickým základem, kdy část obyvatelstva neměla žádné státní občanství. Statut "neobčanů" tak získali osoby, které do těchto zemí přišli v době, kdy probíhala Sovětská okupace. V Lotyšsku má státní příslušnost pouze 75 % obyvatel, zbytek je označen za "neobčany" a cizince. Ty tvořili osoby, které nebyli etnickými Lotyši, a které přišli v období zmíněné okupace. Po pádu Sovětského svazu přistěhovalci ztratili své předchozí občanství Sovětského svazu, ale jiné již nezískali. Když došlo k obnově občanství, tak osoby, které byli občany Lotyšska ještě před okupací, byli zaregistrováni automaticky jako občané Lotyšské republiky, i se svými potomky; naproti tomu osoby a jejich potomci, kteří do země přišli až po roce 1940 byli zařazeni do skupiny ruské menšiny, která občanství nezískala. Podobná situace probíhala i v Estonsku. Horší postavení je však v Lotyšsku, kde tito tzv. "neobčané" nemohou volit ani v komunálních volbách.¹⁰⁴ Jedná se zhruba o 600 000 osob, které takto byly zbaveny některých občanských práv.¹⁰⁵ Tento stav je opakovaně kritizován nejen mezinárodními organizacemi. Ač se jedná o osoby, které se v zemi narodily, odvádí daně apod., nevztahují se na ně ani oprávnění volného pohybu a pobytu.

3.2.1 Prohlášení č. 2 o státním občanství¹⁰⁶

Evropské občanství může být chápáno jako projev další, nové dimenze státního občanství.¹⁰⁷ Je zřetelné, že pokud osoba nemá státní příslušnost žádného členského státu, nemůže být ani občanem Evropské unie. Ale má ji skutečně vždy osoba, která má státní příslušnost některého ze států EU? K tomu se vyjádřil JUDr. Josef Chýle ve sborníku

¹⁰³ GEORGIEV, Jiří. Pojem evropského občanství a jeho proměny v polisabonské éře. In ŠIŠKOVÁ, Naděžda (ed). *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 102 - 120.

¹⁰⁴ *Ostuda EU: „Neobčané“ Lotyšska - 20 let bez hlasovacího práva!* [online]. prvnizpravy.parlamentnilisty.cz, 30. srpen 2015 [cit. 14. března 2016]. Dostupné na <<http://prvnizpravy.parlamentnilisty.cz/zpravy/zpravy/ostuda-eu-neobcane-lotysska-20-let-bez-hlasovaciho-prava/>>.

¹⁰⁵ KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010, s. 73-74

¹⁰⁶ K nahlédnutí zde: *Declaration on nationality of a Member State* [online]. eudo-citizenship.eu. Dostupné na <<http://eudo-citizenship.eu/inc/policydoc/Maastricht%20Declaration.pdf>>.

¹⁰⁷ VALÁŠEK, Miloš. *Státní občanství: zákon o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty: komentář (podle stavu k 1.9.2006)*. Praha: Linde, 2006, s. 24.

mezinárodní konference Dnů práva ve svém článku nazvaném "Je evropské občanství pro každého?" Upozorňuje na Prohlášení č. 2 o státní příslušnosti členského státu, kde je vymezeno, že otázku posouzení státní příslušnosti osoby daného státu lze oprávněně řešit pouze na národní úrovni.¹⁰⁸ Je zde však možno nalézt ustanovení hlásající mimo jiné skutečnost, že členské státy mohou formou prohlášení upřesnit, kdo má být pro účely Společenství považován za jejich státní příslušníky; toto mohou dle potřeby měnit. Daným způsobem může členský stát určit, jaký okruh jeho občanů má statut občanů Evropské unie. Prohlášení č. 2 tak omezuje aplikaci článku 17 Smlouvy¹⁰⁹, orgány Unie mohou jen minimálně zasahovat do úprav týkajících se nabývání a pozbývání občanství jednotlivých států EU.

V odpovědi na výše položenou otázku je významná činnost Soudního dvora, který stanovil, že je přípustné, aby vnitrostátní úprava členského státu týkající se nabývání a pozbývání státního občanství vymezovala okruh osob případných nositelů práv a povinností odlišně, ovšem s ohledem na články 17, 18 a rovněž s ohledem na Prohlášení č. 2 Smlouvy. Z rozhodnutí, kdy Soudní dvůr Evropské unie již v minulosti na Prohlášení č. 2 několikrát odkazoval, lze zmínit např. známé případy C-369/90 Micheletti a C-192/99 Kaur. Právní předpisy členského státu tak mohou určit, kdo z občanů jeho země má být považován i za občana Evropské unie, a naopak kdo ne. Toto určení musí však splňovat jednu důležitou podmínku, kterou je soulad s mezinárodními smlouvami a mezinárodními závazky.¹¹⁰

3.3 Možnost nabytí a pozbytí občanství podle ústavního práva ČR

Jakým způsobem však může osoba nabýt státní občanství České republiky, popř. toto občanství pozbyt a tím i získat či naopak pozbyt občanství EU? Do konce roku 2013 byl účinný starý zákon o státním občanství¹¹¹, který neumožňoval získání dvojího občanství. Nyní, nabytím účinnosti nového zákona o státním občanství České republiky¹¹² již tato možnost existuje. K možnostem, jak nabýt občanství České republiky patří:

- Narození
- Určení otcovství

¹⁰⁸ *Declaration on nationality of a Member State*. [online]. Europa.eu [cit. 30. října 2015]. Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/AFI/DCL/02>>.

¹⁰⁹ Nyní čl. 20 SFEU

¹¹⁰ CHÝLE, Josef. Je evropské občanství pro každého? In: *Sborník mezinárodní konference Dny práva 2008*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2009. s. 4.

¹¹¹ Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů

¹¹² Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), ve znění pozdějších předpisů

- Osvojení
- Nalezení na území ČR
- Udělení
- Prohlášení
- V souvislosti se svěřením do ústavní, pěstounské nebo jiné formy náhradní péče¹¹³

V zákoně je nově upraveno nabytí občanství ČR určením otcovství, nově je rovněž upravena možnost nabytí občanství ČR prohlášením cizinců žijících na našem území a k prokázání totožnosti není třeba pouze občanský průkaz, či cestovní pas, ale je možno prokázat se osvědčením o státním občanství ČR nebo listinou o nabytí, či udělení státního občanství ČR.¹¹⁴

Naopak jako jediný možný zákonný způsob pozbytí občanství naší vlasti je od 1.1.2014 možno z důvodu prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky, toto musí být podloženo splněním podmínek, kterými jsou: osoba, která se vzdává státního občanství ČR se trvale zdržuje v cizině, v České republice není přihlášena k trvalému pobytu a do třetice je tato osoba současně státním občanem jiného státu, nebo v tu dobu žádá o nabytí jiného státního občanství.¹¹⁵ Zájem o české občanství se účinností nového zákona zvýšil, ačkoli jsou k získání požadována přísnější kritéria. Například v roce 2013 bylo podáno rovných 2000 žádostí o státní občanství ČR, v roce 2015 to bylo již 3295 žádostí.¹¹⁶

¹¹³ Viz § 3 zákona č. 186/2013 Sb. Podrobně podmínky získání státního občanství upravuje zákon v následujících ustanoveních.

¹¹⁴ *Státní občanství* [online]. migrace.com, [cit. 18. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/statni-obcanstvi>>.

¹¹⁵ Viz § 40 zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství ČR

¹¹⁶ J.H. *Zájemců o české občanství přibývá navzdory přísnějším pravidlům* [online]. ceskatelevize.cz, 11. ledna 2016 [cit. 8. dubna 2016]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1654408-zajemcu-o-ceske-obcanstvi-pribyva-navzdory-prisnejsim-pravidlum>>.

4 Občanství z pohledu mezinárodního práva

Příslušnost k určitému státu přináší pro občany řadu výhod plynoucích z obyčejového a smluvního mezinárodního práva. Stát je totiž plnoprávným členem mezinárodního společenství, který je vázán obecným obyčejovým právem. Jednotlivec, který je státním příslušníkem nějakého státu, má nárok na zajištění plné účasti na daných výhodách. Pakliže mu je stát pobytu odmítne poskytnout, má tato osoba nárok na diplomatickou ochranu ze strany svého státu.

I když se každý stát může sám rozhodnout, komu bude náležet jeho občanství, nemůže mezinárodní právo přenechat tuto úpravu občanství státům jako výlučně vnitrostátní záležitost. Jde zejména o to, že by stát mohl mimo jiné udělit státní občanství osobám proti jejich vůli, hrozit takovýmto osobám trestem apod.¹¹⁷ Z těchto důvodů stanovilo mezinárodní právo veřejné jednotlivá kritéria, která je potřeba dodržet, aby stát směl poskytnout jednotlivci svou státní příslušnost. Jedná se o kritéria vycházející jednak z výsledků haagské kodifikační konference z roku 1930, jednak z nekodifikovaného mezinárodního obyčejového práva. Dojde-li k naplnění těchto kritérií, lze očekávat, že udělená státní příslušnost bude obecně respektována jinými státy.

4.1 Vznik státního občanství dle mezinárodního práva

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, podmínky nabývání a pozbývání státního občanství, známky pevného pouta mezi jednotlivcem a státem, jsou v rukou jednotlivých států. Svoboda státu v této věci však není zcela bezmezná, jelikož je omezena právem mezinárodním. Je to dáno tím, že při existenci všech států, kdy každý má své vlastní státní příslušníky a vlastní zákonodárství, tudíž i podmínky nabývání/pozbývání státního občanství, nesmí dojít k narušení analogického práva dalších států, které vyplývá ze shodné zásady, kterou je výlučné uplatňování výsosti vůči svým státním příslušníkům.¹¹⁸ Jinak řečeno, existuje nutnost respektování zásady suverenity státu a nezasahování do vnitřních záležitostí států jiných. Další podmínkou je respektování zásady efektivity, tedy uznání principu semknutého vztahu mezi státem a jednotlivcem, která bude přiblížena následně.

¹¹⁷ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2006, s. 227.

¹¹⁸ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 327.

Vznik občanství připouští mezinárodní právo dvěma způsoby:

- Originálně (původně) - jedná se o faktickou skutečnost - narození → stát přikáže své státní občanství nezávisle na vůli jednotlivce. Zde vychází mezinárodní právo ze dvou již dříve zmíněných principů - *ius soli* - dle toho, kde se dítě narodí, a *ius sanguinis* - dle občanství rodičů dítěte;
- Naturalizací - zde se jedná o skutečnost právní, která je závislá na vlastní vůli jednotlivců. Naturalizací se rozumí nabytí státního občanství cizincem nebo bezdomovcem, ke kterému došlo později než při narození. Jednotlivé podmínky naturalizace si stanoví stát svým vnitrostátním právem. Jako příklad nabytí naturalizací může být jmenováno nabytí na základě sňatku, osvojení, na základě práva opce, delším trvalým pobytem, získáním domicilu, přijetím statusu státního úředníka aj.

Existuje však ještě další způsob udělení státního občanství - na žádost cizince. Dle mezinárodního práva je tak každý stát oprávněn udělit svou státní příslušnost osobě, která o to z jakýchkoli důvodů požádá. Toto udělení státní příslušnosti se vztahuje i na manžela žadatele o přijetí za občana a jeho nezletilé děti - tzv. zásada rodinné jednoty.¹¹⁹ Každý stát si opět sám stanoví podmínky naturalizace cizinců za podmínky, že není v tomto směru již vázán obyčejovým právem nebo nepřevzal zvláštní závazky v dohodách, např. ve smlouvě o vystěhovalectví. Je třeba zmínit, že právě tento způsob nabývání státního občanství vedl běžně k situaci, kdy osoba disponovala dvojím státním občanstvím. Důvodem bylo, že udělení na žádost nevyžadovalo propuštění z dosavadního státoobčanského svazku.

Spor ohledně určení, zda stát, který uděluje státní občanství na žádost takto může činit libovolně, byl řešen Mezinárodním soudem dvorem ve věci *Nottebohm*^{120, 121}. Soud zde zkoumal pouze otázku mezinárodní efektivity takto vzniklé příslušnosti, nezabýval se již otázkou platnosti vzniku občanství Lichtenštejnska. Závěr MSD zní, že jedině takové státní občanství, které je v souladu s požadavkem faktického svazku či připoutání jednotlivce ke

¹¹⁹ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2006, s. 231.

¹²⁰ *Liechtenstein c. Guatemala (Nottebohm case)*, Rozsudek MSD ze dne 6. dubna 1955 [online]. Judgement I.C.J Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/files/18/2674.pdf>>.

¹²¹ V daném případě se jednalo o německého občana, který trvale žil a působil v Guatemale od roku 1905 jako obchodník. Chvilí po vypuknutí druhé světové války odjel do Lichtenštejnska, kde žil jeho bratr a kde mu bylo na jeho žádost uděleno státní občanství. Toto občanství získal na základě výjimky z trvalého pobytu. Okamžikem nabytí lichtenštejnského státního občanství pozbyl občanství německé. Počátkem roku 1940 se vrátil do Guatemaly, v té době ještě neutrální země. O pár let později, v roce 1943, byl pan Nottebohm zatčen a uvězněn a jeho majetek konfiskován. Po ukončení druhé světové války byl propuštěn, ale v Guatemale mu byl odepřen vstup do země. Odjel proto do Lichtenštejnska, které se v roce 1951 jalo své diplomatické ochrany svého státního občana a před MSD požadovalo od Guatemaly navrácení zabaveného majetku pana Nottebohma a odpovídající náhradu škody. Nárok však nebyl uznán.

státu, je též mezinárodněprávně efektivní a tedy možno stát se předpokladem pro vykonání diplomatické ochrany ve prospěch svého státního příslušníka, jenž byl v cizině poškozen. Tímto rozhodnutím byl zaveden termín "genuine link"¹²² což značí opravdový vztah mezi státem a občanem¹²³. Jedná se o již zmíněnou zásadu efektivity, která je předpokladem vycházejícím z mezinárodního práva pro oblast státního občanství. Každý stát je pak oprávněn k ochraně svých státních příslušníků proti státům jiným. Občané pak požívají např. i práva na diplomatickou ochranu, které je ovšem nevynutitelné.

4.2 Zánik státního občanství dle mezinárodního práva

Velký význam v oblasti mezinárodního práva má otázka pozbytí státního občanství, tzv. expatriace, jelikož takovým zánikem či ztrátou zanikají i určité vztahy mezi státem a občanem státu. Jde např. o zánik možnosti domovského státu využít diplomatické ochrany v zájmu svého občana, popř. jeho majetku v cizině vůči jinému státu; dále se jedná o ukončení povinnosti domovského státu k přijetí této osoby zpět na své území, když ji je odepřen pobyt na území státu jiného. Lze však v této věci převzít závazky smluvní, dvou či vícestranné.¹²⁴

Je třeba zmínit, že mezinárodní právo neupravuje způsoby ztráty či zániku státního občanství. Tato problematika je zcela v rukou jednotlivých států, které si ji upravují svými vnitrostátními předpisy. Obecně je možno státní občanství ztratit, popř. zaniknout zejména z důvodu uvolnění z dosavadního státoobčanského svazku v situaci, kdy občan již má občanství jiného státu, popř. prostřednictvím aktu propuštění v případě, že jiné občanství tato osoba teprve nabude. Dalším způsobem je odnětí na základě rozhodnutí soudu či správního orgánu; úmrtí občana; propadnutí platnosti státního občanství v situaci, kdy osoba dlouhodobě a nepřerušovaně pobývá v zahraničí; rovněž lze přijít o státní občanství formou zřeknutí se ho - zde se uplatní tento způsob v případě, že daný stát následuje principu *ius soli* a konečně posledním způsobem je případ, kdy jednotlivec nabude jiného státního občanství na základě naturalizace a tímto okamžikem ztrácí státní občanství již dříve existující; aj.¹²⁵ Je však na jednotlivých státech, které způsoby zániku státního občanství sami uznávají a pojmu do svého vnitrostátního právních řádu.

¹²² Tento vztah je představován např. stálým bydlištěm osoby na území daného státu po určitou dobu či rodinné vztahy k občanům dotčeného státu.

¹²³ Různí autoři překládají pojem rozdílně, např. "pouto přimknutí", "užší faktický vztah", "skutečná vazba" či "užší kontakt" aj.

¹²⁴ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 334.

¹²⁵ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 56.

Čl. 15 Všeobecné deklarace lidských práv¹²⁶ prosazuje, že nikdo nemůže být svévolně zbaven státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit. Státy, jejichž cílem je dodržování lidských práv toto pravidlo respektují. Česká republika jej promítla do čl. 12 odst. 2¹²⁷ Ústavy ČR¹²⁸. Snahy o odnětí státního občanství vlastním státním příslušníkům za účelem "odsunu" takovýchto osob jakožto osob bez státní příslušnosti na území jiného státu, jsou v rozporu s mezinárodním právem.¹²⁹ S ohledem na to, že státy si sami určují způsoby nabývání státního občanství, lze jednoduše dojít k situaci, kdy stejnou osobu považují dva státy za svého státního příslušníka - osoba se tak stane osobou s více občanstvími - tzv. bipolita¹³⁰, popř. k situaci kdy se jednotlivec stane bezdomovcem - tzv. apatrida. Oba tyto případy se považují za nežádoucí.

4.3 Evropská úmluva o státním občanství¹³¹

V rámci Rady Evropy byla mezi evropskými státy dne 6. 11. 1997 uzavřena Evropská úmluva o občanství¹³², jejímž cílem je založit zásady a pravidla týkající se občanství fyzických osob a pravidla upravující vojenské povinnosti v případech vícenásobné státní příslušnosti¹³³. V čl. 3 stanoví, že „Každý stát určí podle svého vlastního práva, kdo jsou jeho státní příslušníci. Toto právo bude přijato jinými státy do té míry, jak je to v souladu s platnými mezinárodními úmluvami, mezinárodním obyčejovým právem a právními zásadami obecně uznávanými s ohledem na státní příslušnost.“, což je pravidlo obsažené již v Haagské úmluvě o některých otázkách střetů zákonů o státním občanství z roku 1930, které je považováno za součást obyčejového mezinárodního práva. Úmluva stanoví pravidla o občanství každé smluvní strany, která musí být založena na určitých principech. Jedná se o:

¹²⁶ Přijata Valným shromážděním OSN 10.12.1948, k nahlédnutí na <<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.

¹²⁷ "Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství."

¹²⁸ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹²⁹ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2006, s. 232.

¹³⁰ Jde nejčastěji o případ, kdy vnitrostátní úprava jednoho státu využívá principu *ius soli*, kdežto právní úprava státu druhého principu *ius sanguinis*.

¹³¹ Předpis č. 76/2004 Sb. m. s., zdroj: Sběrka mezinárodních smluv, ročník 2004, částka 76, ze dne 1. 7. 2004

¹³² Nejedná se však o první smlouvu na poli mezinárodního práva zabývající se touto problematikou. Za tu lze považovat již zmíněnou Haagskou úmluvu o některých otázkách střetů zákonů o státním občanství, dalším kodexem zabývající se občanstvím byla specifická Newyorská úmluva o státním občanství vdancích žen z roku 1957, dále Úmluva o postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954, Úmluva o postavení uprchlíků z roku 1951 nebo Úmluva o omezení počtu případů bez státního občanství z roku 1961. Z dílny Rady Evropy to pak byla Úmluva o omezení případů několikanásobné státní příslušnosti a o službě v ozbrojených silách v případě několikanásobné státní příslušnosti z roku 1963. Zmínit lze i Deklaraci Spojených národů z roku 1942 a Chartu OSN z roku 1945, které se však zabývají lidskými právy komplexně. V prvním případě se jedná o dokument právně nezávazný, kdežto druhý zmíněný je považován za mezinárodní akt vrcholného právního významu. Následovali je kodexy Mezinárodní akt o občanských a politických právech a Mezinárodní akt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966.

¹³³ Viz čl. 1 Evropské úmluvy o státním občanství, k nahlédnutí zde: <<http://www.coe.int/cs/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007f2c8>>.

- každý má právo na státní příslušnost,
- je třeba vyhnout se bezdomovectví,
- nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti,
- uzavření manželství ani jeho zánik mezi státním příslušníkem jedné smluvní strany (státu) a cizincem, ani změna státního příslušnost jednoho z manželů v průběhu manželství, nemá automaticky vliv na státní příslušnost druhého manžela.¹³⁴

Velmi zásadní ustanovení je obsaženo v čl. 5, který zakazuje diskriminaci. Pravidla smluvního státu, která se týkají občanství, nesmějí obsahovat rozlišování nebo jakoukoli praxi, která by k diskriminaci vedla z důvodu pohlaví, náboženství, rasy, barvy pleti nebo národního či etnického původu.

Konkrétní způsoby nabytí občanství jsou upraveny v čl. 6. Každý smluvní stát zajistí ve svém vnitrostátním právu ex lege nabytí občanství dětí, u nichž jeden z rodičů má v době jejich narození státní občanství tohoto smluvního státu a dětí nalezených na jeho území, které by jinak byly osobou bez státní příslušnosti - bezdomovci. Dále každý smluvní stát zajistí, aby jeho občanství ex lege nabyli rovněž děti, které se narodily na jeho území a nenabýly jiného státního občanství. Osoby, které legálně a dlouhodobě pobývají na území státu, mohou občanství nabýt také naturalizací. K tomu je stanoven požadavek, že délka pobytu, kterou stát stanoví pro naturalizaci, nesmí překročit deset let před podáním žádosti.

Ztrátu státního občanství úmluva upravuje rovněž, a to v čl. 7. Stát neupravuje ve svém vnitrostátním právu ztrátu občanství ex lege nebo z iniciativy smluvní stran, existují však výjimky. Jednou z nich je, že osoba dobrovolně nabude jiného státního občanství. Dále se jedná o případy nabytí občanství podvodem; nástupem dobrovolné služby v cizích vojenských silách; poškozením zájmů státu; neexistencí skutečné vazby mezi občanem pobývajícím v cizině a státem; aj.

¹³⁴ Viz čl. 4 tamtéž

5 Směrnice 2004/38/ES o právu pohybu a pobytu

„Má-li být právo všech občanů Unie svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států vykonáváno v objektivně existujících podmínkách svobody a důstojnosti, je třeba je zaručit také jejich rodinným příslušníkům bez ohledu na jejich státní příslušnost“¹³⁵

Právo svobodně se pohybovat a pobývat v jakékoliv členské zemi EU společně se svými rodinnými příslušníky je jednou ze čtyř základních svobod, které jsou zakotveny v právu EU. Ale nebylo tomu tak již od počátků založení Společenství. Nejprve směli tohoto práva užívat pouze pracovníci EU, a to již od 60. let 20. století.¹³⁶ Až Smlouva o Evropské unii uznala toto právo pro všechny občany EU, bez ohledu na to, zda se jedná o ekonomicky aktivní osoby, či nikoliv. Tímto okamžikem nebyl již problém pohybovat se po území Unie i za jiným účelem, než jen pracovním, zejména v souvislosti se studiem, doprovázením rodiny či odchodem do důchodu. Právo volného pohybu a pobytu se tak stalo základním rysem evropského občanství.¹³⁷ Dokonce i dle průzkumů provedeného Eurobarometrem v roce 2013 je 88% dotazovaných nejvíce obeznámeno právě se skutečností, že občan EU má právo pobývat v kterémkoliv členském státě EU.¹³⁸

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004, o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států (dále jen "směrnice") byla přijata jako výsledek spolurozhodovací procedury, která byla zavedena Maastrichtskou smlouvou a následně na základě Lisabonské smlouvy se stala řádným legislativním procesem, který je nyní nejhojněji využíván. Tato směrnice vstoupila v platnost dne 30. dubna 2006 a konsolidovala tak rozmanitý celek devíti směrnic a nařízení přijatých v rozmezí let 1964 až 1993. Jednalo se zejména o nařízení Rady EHS č. 1612/68, o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství a dále o směrnice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. I když došlo ke zrušení uvedených směrnic, základní podmínky pro pobyt občanů Unie v jiném členském státě se staly základem pro novou právní úpravu.

Úkolem směrnice tak bylo spojit do jediného právního aktu řadu stávajících právních předpisů, jak je popsáno výše; rovněž stanovit podmínky práva občanů EU a jejich rodinných příslušníků k volnému pohybu a pobytu a to jak dočasného, tak trvalého. Dalším úkolem směrnice je stanovit omezení těchto práv a upřesnit postavení zaměstnaných osob, osob

¹³⁵ bod 5 preambule směrnice 2004/38/ES

¹³⁶ Viz čl. 45 a 48 SFEU (dříve čl. 39 a 42 SES)

¹³⁷ Viz čl. 21 SFEU (dříve 18 SES)

¹³⁸ Bráno z práv poskytovaných institutem občanství Unie: Viz Bleskový výzkum - Flash Eurobarometer 365, únor 2013, s. 4. Dostupné na <http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_365_en.pdf>.

samostatně výdělečně činných, studujících a nepracujících za úplatu.¹³⁹ Tato směrnice se dle svého čl. 3 vztahuje na občany EU, kteří se stěhují do jiného členského státu, než jehož jsou státními příslušníky, nebo v takovém členském státě pobývají, a na jejich rodinné příslušníky ve smyslu čl. 2 bodu 2, kteří je doprovázejí nebo následují. S ohledem na snahu plného provedení vnitřního trhu jakožto prostoru volného pohybu pro všechny, upravuje směrnice vztah jak k občanům ekonomicky neaktivním, tak aktivním. Ve vztahu k občanům Unie se jedná takřka o jediný sekundární právní předpis regulující danou problematiku, z pohledu oblasti pracovníků (tedy osob ekonomicky aktivních) je soubor prováděcích předpisů již podstatně širší.¹⁴⁰

5.1 Rodinný příslušník a občan EU dle směrnice

Rodinným příslušníkům občanů Unie zakládací smlouvy právo volného pobytu a pohybu negarantuje a ani v minulosti tomu tak nebylo. K rozšíření práv i na tyto osoby došlo až v průběhu let 1964 - 1970, když začali být do sekundárního práva začleňovány akty toto zohledňující. Dříve než se začneme zabývat právy plynoucími ze statutu občana EU pro jejich rodinné příslušníky je třeba vymezit pojem rodinný příslušník občana EU. Základní vymezení nalezneme ve směrnici, která ve svém článku 2 stanovuje, že rodinným příslušníkem je:

- *"manžel/ka;*
- *partner/ka, se kterým občan EU uzavřel registrované partnerství na základě právních předpisů členského státu;*
- *potomci v přímé linii, kteří jsou mladší 21 let nebo jsou vyživovanými osobami, a takový potomci manžela/ky či partnera/ky;*
- *předci v přímé linii, kteří jsou vyživovanými osobami, a takový předci manžela/ky či partnera/ky.*"¹⁴¹

Je třeba zmínit podmínku použitelnosti této směrnice a to požadavek, že občan EU vykonal právo volného pohybu, což představuje jednu ze základních svobod vnitřního trhu. Směrnice se tak nevztahuje a nezakládá práva rodinným příslušníkům občanů EU pobývajícím ve svém členském státě. Ještě dodám k pojmu občan EU, že samotná směrnice jej definuje jako osobu, která je státním příslušníkem některého členského státu.

¹³⁹ *Volný pohyb a pobyt v EU* [online]. europa.eu, 24. září 2015 [cit. 20. února 2016]. Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3A133152>>.

¹⁴⁰ Jedná se např. o směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/54/EU ze dne 16. dubna 2014 o opatřeních usnadňujících výkon práv udělených pracovníkům v souvislosti s jejich volným pohybem. Úř. věst. L 128, 30. dubna 2014, s. 8-14; úplný přehled legislativy zde: <http://ec.europa.eu/justice/citizen/document/index_en.htm>.

¹⁴¹ Viz čl. 2 odst. 2 Směrnice o právu pobytu a pohybu

Směrnice však pamatuje i na další rodinné příslušníky, kteří občana EU doprovázejí či následují, proto za rodinného příslušníka lze rovněž považovat osobu-cizince, který prokáže, že je buďto příbuzným občana EU, který nebyl jmenován shora, pokud ve státě, jehož je státním příslušníkem či pokud v tomto státě měl povolen pobyt, žil ve společné domácnosti s občanem EU před vstupem na území, popř. je tato osoba závislá na výživě či jiné péči poskytované občanem EU anebo pokud se o sebe ze závažných důvodů týkajících se zdravotních problémů nedokáže sama postarat bez osobní péče daného občana EU. Další možností, kdy je osoba rovněž považována za rodinného příslušníka občana EU je situace kdy osoba-cizinec má s občanem EU trvalý partnerský vztah, žije s ním ve společné domácnosti, ale nejedná se o manželé.¹⁴² Těmto osobám má hostitelský stát povinnost usnadnit vstup a pobyt na svém státním území po posouzení jejich osobních poměrů. Pokud by mělo dojít k případnému odepření vstupu ze strany státu, je tento stát oprávněn učinit tak jen po uvedení dostatečných důvodů.

Specifikace vymezení osob, které mohou z práv z této směrnice profitovat, byla vymezena nesčetněkrát v judikatuře Soudního dvora. Uvést lze kupříkladu kauzu *Diatta v. Land Berlin*¹⁴³, kdy bylo úkolem Soudního dvora určit, zda v případě rozvádějících se manželů, kdy jeden je občanem EU a druhý osobou třetího státu, žijící při rozvodu odděleně, lze manželovi - osobě třetí země - odepřít právo pobytu. K tomuto se Soudní dvůr postavil tak, že konstatoval, že dle tehdejší verze právního předpisu (nařízení 1612/68) nebylo vyžadováno, aby rozvádějící se manželé žili společně. Nerozvedení manželé si tak ponechávali práva rodinných příslušníků migrujícího pracovníka. Jako další příklad mohu zmínit případ, který se týkal dalších osob závislých na občanovi EU - případ *Jia*¹⁴⁴. V tomto případě se jednalo o rodiče čínského státního příslušníka, který žil a vykonával samostatnou výdělečnou činnost i se svou manželkou (německou státní příslušnicí) ve Švédsku. Rodiče po příjezdu do země požádali o povolení k pobytu na základě příbuzenského vztahu se státním příslušníkem členského státu EU. Žádost byla podpořena doložením jejich nízkého důchodu v Číně a jejich závislostí na ekonomické pomoci svého syna a jeho manželky. Soudní dvůr zdůraznil, že nezbytnost materiální podpory musí existovat v členském státě původu (či státě posledního pobytu) těchto příbuzných v přímé vzestupné linii v okamžiku, kdy žádají o připojení se k uvedenému občanovi Unie. Při zjišťování závislosti tak musí hostitelský

¹⁴² Viz čl. 3 odst. 2 tamtéž, rovněž zde: <http://www.mvcr.cz/clanek/kdo-je-obcan-eu-a-jeho-rodinny-prislusnik-209966.aspx>

¹⁴³ Rozsudek ze dne 13. února 1985, *Aissatou Diatta v Land Berlin*, Case 267/83, Sb. rozh. s. 00567.

¹⁴⁴ Rozsudek ze dne 9. ledna 2007, *Yunying Jia v Migrationsverket*, C-1/05, Sb. rozh. s. 2007 I-00001.

členský stát EU sám posoudit, zda s ohledem na svou sociální a ekonomickou situaci nejsou schopni uspokojovat své základní potřeby.¹⁴⁵

5.2 Oprávnění vyplývající rodinným příslušníkům občanů EU

Práva rodinných příslušníků jsou odvozována přímo od práva občana EU. Dalo by se dokonce říci, že v mnoha směrech jsou práva náležející rodinným příslušníkům občanů EU z této směrnice v základu rovnocenná právům přiznaným občanům EU. V souvislosti s oprávněními náležejícím rodinným příslušníkům občanů EU odkazuje Soudní dvůr Evropské unie ve své judikatuře k ochraně rodinného života¹⁴⁶ kdy potvrdil, že tehdejší nařízení č. 1612/68¹⁴⁷ musí být interpretováno s ohledem k právu na respektování rodinného života ve smyslu čl. 8 EÚLP. Práva jsou pak zakotvena zmíněnou směrnicí, rodinní příslušníci občanů EU tak mají právo opustit území členského státu a odebrat se do jiného členského státu EU. Podmínkou je, že musí vlastnit platný cestovní pas. Nadto po nich může být požadováno pouze vstupní vízum dle nařízení č. 539/2001¹⁴⁸, anebo dle vnitrostátního práva. Od vízové povinnosti jsou osvobozeni ti rodinní příslušníci, kteří vlastní platnou pobytovou kartu. Členské státy mají těmto osobám usnadňovat získávání nezbytných víz všemi prostředky, mají být udělována zrychleným způsobem a bezplatně.¹⁴⁹

Rovněž je rodinným příslušníkům, stejně jako občanům EU, poskytováno právo pobytu po dobu tří měsíců, pokud tohoto občana doprovází či následují, a to opět za podmínky držby platného cestovního pasu. Stejně tak je pamatováno na právo pobytu v případě, že délka pobytu je delší, než tři měsíce. Zde musí občan EU splňovat podmínky stanovené směrnicí. V životě dochází k různým situacím a tak směrnice pamatuje i na ně. Upravuje právo pobytu rodinných příslušníků v případě, že dojde k úmrtí občana EU, jeho odjezdu z hostitelského členského státu, k rozvodu, prohlášení manželství za neplatné, nebo k ukončení registrovaného partnerství.¹⁵⁰

Konečně směrnice upravuje i právo trvalého pobytu, které stejně jako občanům EU, přiznává rodinným příslušníkům, jenž s občanem EU v hostitelském státě EU nepřetržitě pobývají po dobu pěti let. Tento pobyt však musí být legální. O právo trvalého pobytu lze

¹⁴⁵ bod 37 rozsudku C-1/05 Jia.

¹⁴⁶ Příkladem poslouží rozsudek ESD ve věci C-249/86 Commission v Germany

¹⁴⁷ Nařízení bylo zrušeno nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie

¹⁴⁸ Nařízení Rady (ES) 539/2001 ze dne 15. března 2001, kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni. Úř. věst. L 081, 21. března 2001, s. 1 - 7.

¹⁴⁹ Viz čl. 4 - 5 směrnice 2004/38/ES

¹⁵⁰ Viz čl. 6 - 14 tamtéž

přijít pouze v případě nepřítomnosti v hostitelském státě po dobu dvou let. Může však dojít k omezení práva vstupu a pobytu občanů EU a jejich rodinných příslušníků. O tom již více pojednává následující podkapitola.

5.3 Občané EU jakožto pracovníci a práva z tohoto statusu plynoucí

Dle směrnice je vhodné zachovat zvláštní výhody těm občanům Unie, kteří jsou ekonomicky aktivními osobami, tedy jsou někde zaměstnáni, nebo vykonávají samostatně výdělečnou činnost.¹⁵¹ Jsou tím myšleni tzv. pracovníci, kteří jsou zároveň občany Unie. Pracovník spadá do skupiny občanů, jejichž práva jsou vyvozena z ustanovení legislativy EU o sociálním zabezpečení. On a jeho rodinní příslušníci jsou tak při pohybu po členských státech vždy chráněni právem EU. Volný pohyb pracovníků je stanoven v čl. 45-48 SFEU, dále jej rozvíjí sekundární legislativa evropského práva a rovněž judikatura Soudního dvora Evropské unie. Jejich volný pohyb se pak vztahuje i na země Evropského hospodářského prostoru¹⁵². Na základě daného postavení, kdy občan EU současně migruje po území EU v souvislosti s výkonem práce, je občanům EU a jejich rodinným příslušníkům možno poskytnout navíc některá, především sociální práva.

Občané EU - pracovníci - a rovněž i jejich rodinní příslušníci mají dále nárok na stejné dávky sociální pomoci jako občané hostitelského státu.¹⁵³ Neuplatní se zde však pravidlo rovného zacházení, které znamená, že všechny osoby (občané EU a jejich rodinní příslušníci) pobývající na základě směrnice 2004/38/ES na území daného členského státu jsou poživateli stejného zacházení jako státní příslušníci onoho členského státu¹⁵⁴. Naopak, v případě přiznání nároku na sociální pomoc tak není hostitelský stát povinen jej přiznat v prvních třech měsících pobytu, rovněž není dán ani nárok před nabytím trvalého pobytu na vyživovací podporu při studiu.¹⁵⁵

Na pracovníky a příslušníky jejich rodin se dále vztahuje systém sociálního zabezpečení členského státu, kde pobývají a to za stejných podmínek jako na státní příslušníky tohoto hostitelského státu. Je to tak zejména z důvodu, že i tito pracovníci, stejně tak jako pracovníci dané země, přispívají svými daněmi a odvody do veřejného rozpočtu, ze kterého jsou potom dávky sociálního zabezpečení financovány. Jedná se o dávky, mezi které obvykle patří nemocenské dávky, příspěvek při narození dítěte, zdravotní péče, rodinné

¹⁵¹ Viz bod 19 prohlášení tamtéž

¹⁵² Do Evropského hospodářského prostoru se řadí Island, Norsko a Lichtenštejnsko.

¹⁵³ Viz čl. 7 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie

¹⁵⁴ Viz rozsudky Soudního dvora: Věc 36/75 "Rutili" (body 8–21) a Věc 30/77 "Bouchereau" (body 6–24).

¹⁵⁵ Viz čl. 24 směrnice 2004/38/ES

přídavky, dávky v nezaměstnanosti a dávky v invaliditě, nebo starobní a pozůstalostní důchod.¹⁵⁶ Daná oblast spadá do podpůrných, koordinačních a doplňkových pravomocí EU, tudíž zde nenalazeneme harmonizaci na úrovni EU. Určení jaké dávky bude daný členský stát poskytovat a za jakých podmínek přiznávat je v rukou členských států samotných. Nároky na dávky se tak v jednotlivých zemích EU liší.

5.4 Omezení práva

Samozřejmě jak tomu v životě bývá, i při využívání práv poskytovaných občanům EU a jejich rodinným příslušníkům dochází ze strany osob ke snaze zneužití těchto práv¹⁵⁷. Někdy se dokonce uchýlí k podvodům spočívajícím zejména ve zfalšování průkazů totožnosti či povolení k pobytu.¹⁵⁸ Členskými státy je tak umožněno přijmout účinná opatření v boji proti zneužití práv a podvodům. To se děje především omezením práv ze směrnice, nejčastěji formou odmítnutí či jejich ukončení. Použité opatření však musí být odůvodněno zásadou přiměřenosti¹⁵⁹, která je ve směrnici zakotvena. Forma omezení závisí na členských státech EU, směrnice pak počítá se stejnými obecnými důvody jaké nalezneme i ve SFEU, tedy z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a veřejného zdraví¹⁶⁰, za předpokladu, že důvody nebudou (a hlavně nesmí být) uplatňovány k hospodářským účelům.

Tyto obecné důvody se aplikují na každého občana EU či jeho rodinného příslušníka, kteří naplní stanovené znaky. Při přijetí některého opatření ze zmíněných důvodů však musí být brán zřetel na to, aby byla v souladu se zásadou přiměřenosti a rovněž musí být založena výlučně na osobním chování dotyčné osoby. Takové osobní chování musí představovat skutečné, aktuální a dostatečně závažné ohrožení některého ze základních zájmů společnosti.¹⁶¹ Při využití opatření naopak nesmí být brán zřetel na případné předchozí odsouzení osoby pro trestný čin a tato skutečnost není důvodem k automatickému přijetí takových opatření. Může však sloužit jako určité vodítko při posouzení aplikace omezení. Hostitelský stát si může nechat vyžádat po členském státu původu informace týkající se případných policejních záznamů osoby v případě, že má podezření, že by daná osoba mohla

¹⁵⁶ Migrující pracovník [online]. euroskop.cz, [cit. 12. prosince 2015]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/618/sekce/migrujici-pracovnik/>>.

¹⁵⁷ Zde lze zmínit praktikování tzv. účelových sňatků

¹⁵⁸ *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů. Volný pohyb občanů EU a jejich rodin: Pět rozhodujících opatření* [online]. europa.eu, 25. listopadu 2013 [cit. 2. prosince 2015]. Dostupné na <ec.europa.eu/justice/citizen/document/files/com_2013_837_free-movement_cs.pdf>.

¹⁵⁹ Viz čl. 15 odst. 1 a 3, dále čl. 27 odst. 2 Směrnice 2004/38/ES

¹⁶⁰ Viz čl. 15 odst. 1 tamtéž

¹⁶¹ Viz čl. 27 tamtéž

být hrozbou pro veřejný pořádek a bezpečnost. Tento postup však nesmí být prováděn systematicky.

Co se týče důvodu veřejného zdraví, tak jedinými nemocemi, které dle směrnice odůvodňují opatření omezení volného pohybu jsou ty nemoci, které se mohou stát základem epidemie¹⁶² a další nakažlivé nemoci či parazitické nakažlivé nemoci¹⁶³. Směrnice navíc odmítá, aby bylo použito vyhoštění jakožto forma sankce, popř. jako právní důsledek trestu odnětí svobody. Počítá s ním pouze z velmi přísně definovaných důvodů veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku. Tento právní předpis je postaven na principu, že čím déle osoba oprávněná k pobytu pobývá v hostitelském státě, tím více jí je poskytováno práv a současně je tak obtížnější zdůvodnit omezení jejích práv či její vyhoštění.¹⁶⁴

¹⁶² Tyto nemoci jsou definovány akty Světové zdravotnické organizace

¹⁶³ Za podmínky, že se na ně vztahují ochranná opatření, která jsou používána i na státní příslušníky hostitelského členského státu.

¹⁶⁴ BARNARD, Catherine. *The Substantive Law of the EU. The four freedoms*. 2. vydání. New York: Oxford University Press, 2007, s. 462.

6 Judikatura Soudního dvora

Rozvoji občanství Unie napomohla judikatura Soudního dvora EU, která zdůraznila nejen výlučnou pravomoc členského státu určovat podmínky nabytí a pozbytí státního občanství jakožto předpoklad nabytí občanství unijního¹⁶⁵, ale stala se nepostradatelnou součástí při určování statusu rodinných příslušníků občanů Unie. Následujících pár rozhodnutí pochází z doby, kdy ještě neexistovala sjednocující směrnice 2004/38/ES, nebo spíše, ještě neuplynula doba, kdy měla být včleněna do právních řádů členských států a problematika rodinných příslušníků tudíž byla stále řešena a roztržena v několik směrnicích; neexistoval tak ani okruh osob v podobě, jak jej známe dnes ze zmíněné směrnice. Není to však důvod, proč by tyto rozhodnutí neměly být při analýze a interpretaci práv rodinných příslušníků občanů Unie použity.

6.1 MRAX C-459/99¹⁶⁶

6.1.1 Faktické okolnosti

Rozsudek týkající se výkladu směrnic 68/360 a 64/221 se stal na poli působnosti vztahující se k rodinným příslušníkům občanů EU, v tomto případě práva vstupu, význačný zejména z pohledu posouzení otázky jejich vstupu a nutnosti vlastnit průkaz totožnosti, popř. vízum. V případě, že rodinný příslušník splňuje podmínky stanovené Soudním dvorem, zejména prokázání své totožnosti a manželského vztahu za neexistence skutečností značících nebezpečnost dané osoby pro stát, je daný stát povinen této osobě umožnit získání potřebných víz.

Případ rozhodnutý v červenci 2002 vyvolal spor spočívající ve snaze MRAX¹⁶⁷ zrušit oběžník¹⁶⁸ ze dne 28. srpna 1997, jehož obsah byl neslučitelný se směrnicemi Společenství v oblasti pohybu a pobytu uvnitř Společenství. Bylo položeno několik předběžných otázek, kdy MRAX bylo toho názoru, že státní příslušník třetí země, který se oženil za státního příslušníka členského státu na tomto území a který nemá vízum, nemůže být vrácen, jelikož

¹⁶⁵ GEORGIEV, Jiří. Pojem evropského občanství a jeho proměny v polisabonské éře. In ŠÍŠKOVÁ, Naděžda (ed). *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 102 - 120.

¹⁶⁶ Rozsudek ze dne 25. července 2002, *Mouvement contre le racisme, l'antisémitisme et la xénophobie ASBL (MRAX) v Belgian State*, C-459/99, Sb. rozh. s. I-06591.

¹⁶⁷ Hnutí proti rasismu, antisemitismu a xenofobii

¹⁶⁸ Jedná se o oběžník ministrů vnitra a spravedlnosti ze dne 28. srpna 1997 týkající se řízení o zveřejnění svatebních ohlášek a dokladů, které musí být předloženy za účelem vydání víza pro účely uzavření sňatku v Království nebo víza za účelem sloučení rodin na základě manželství uzavřeného v cizině (Moniteur belge ze dne 1. října 1997, s. 25905, dále jen „oběžník ze dne 28. srpna 1997“).

by se jednalo o porušení článku 3 směrnice 68/360¹⁶⁹, článku 3 směrnice 73/148¹⁷⁰, nařízení č. 2317/95¹⁷¹, jakož i čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁷². K vznesení otázek došlo na základě sporu mezi MRAX a Belgickým královstvím ve věci žaloby na neplatnost oběžníku ohledně svatebních ohlášek a dokladů předkládaných k vydání víza pro uzavření sňatku či sloučení rodiny v zemi. Soudní dvůr později zdůraznil, že zejména z nařízení a směrnic Rady týkající se volného pohybu pracovníků, kteří vykonávají zaměstnání, nebo výdělečnou činnost uvnitř Společenství plyne, že tímto Společenství uznalo důležitost ochrany rodinného života osob a tím chtělo zamezit překážkám výkonu základních svobod zaručených smlouvou.

Belgický soud tedy položil Evropskému soudnímu dvoru rovnou čtyři předběžné otázky, a to zda musí být ustanovení směrnic hovořících o podmínkách vstupu na území vykládáno s přihlédnutím k zásadám proporcionality, zákazu diskriminace a k právu na ochranu rodinného života ve smyslu tom, že členské státy mohou na hranicích vrátit zpět státního příslušníka třetí země, jenž podléhá vízové povinnosti a který je manželem občana Společenství, pokouší-li se vstoupit na území členského státu, aniž by byl držitelem průkazu totožnosti nebo víza. Další otázkou bylo zda musí být ustanovení směrnic vykládána tak, že členský stát nemusí vydat povolení k pobytu manželovi občana Společenství, jenž nelegálně vstoupil na jeho území a přijmout opatření o vyhoštění; třetí otázka zněla, zda vyplývá z ustanovení směrnic, že členské státy nemohou odmítnout vydat povolení k pobytu či vyhostit osobu - manžela občana Společenství, jenž je příslušníkem třetí země, který sice na území členského státu vstoupil legálně, ale již uplynula doba platnosti jeho víza; a jako poslední byla otázka, ve které se táže, zda je možno vykládat čl. 1 a 9 směrnice 64/221 tak, že manžel občana Společenství - cizí státní příslušník - jenž nevlastní průkaz totožnosti nebo vízum, má možnost obrátit se na příslušný orgán, když žádá o vydání prvního povolení k pobytu, nebo pokud byl vyhoštěn před jeho vydáním.

¹⁶⁹ Směrnice Rady 68/360/EHS ze dne 15. října 1968 o odstranění omezení pohybu a pobytu pracovníků členských států a jejich rodinných příslušníků uvnitř Společenství. Úř. věst. L 158, 30. dubna 2004, s. 77 - 123.

¹⁷⁰ Směrnice Rady 73/148/EHS ze dne 21. května 1973 o odstranění omezení pohybu a pobytu státních příslušníků členských států uvnitř Společenství v oblasti usazování a pohybu služeb. Úř. věst. L 172, 28. června 1973, s. 14 - 16.

¹⁷¹ Nařízení Rady 2317/95/ES ze dne 25. září 1995, kterým se určují třetí státy, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic členských států vízum

¹⁷² odst. 1 EÚLPZS stanoví - Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydli a korespondence. a odst. 2 stanoví dále: Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany

6.1.2 Závěry a rozhodnutí ESD

Dle ESD články výše zmíněných směrnic a nařízení musí být vykládány s přihlédnutím k zásadě proporcionality tak, že členský stát nemůže vrátit zpět manžela občana EU jakožto cizího státního příslušníka, když se pokouší o vstup na území dané země, i když nevlastní platný průkaz totožnosti, cestovní pas, či vízum v případě, že je však schopen prokázat svou totožnost a že se jedná o manžela občana EU. Současně je zde však podmínka, že nesmí představovat nebezpečí pro veřejný pořádek atd. ve smyslu čl. 10 směrnice 68/360 a čl. 8 směrnice 73/148.

V případě posouzení, zda některé členské státy mohou odmítnout vydat povolení k pobytu pro manžela občana EU (tedy státního příslušníka členského státu), který vstoupil na území státu protiprávně a případně jej vyhostit se ESD vyjádřil v tom smyslu, že je třeba chápat tuto situaci tak, že manžel - státní příslušník třetí země - vstoupil na území členského státu protiprávně a je schopen prokázat svou totožnost a svůj vztah s manželem, tedy prokázat sňatek s občanem EU dle obsahu směrnic 68/360 a 73/148.¹⁷³ Ačkoli členské státy mají právo udělovat povolení k pobytu migrujícím osobám členských států a jejich rodinným příslušníkům, Soudní dvůr potvrdil¹⁷⁴, že takové povolení nevytváří právo pobytu, ale jednoduše slouží k prokázání stávajících práv udělených přímo komunitárním právem.¹⁷⁵

Ohledně článků směrnic, o které šlo v této předběžné otázce šlo¹⁷⁶ je tedy třeba zmínit, že musí být vykládány v tom smyslu, že členskému státu nedávají oprávnění k tomu, že může odmítnout vydat povolení k pobytu a naopak přijmout opatření o vyhoštění osoby ze třetí země, i když je schopen prokázat svou totožnost a také to, že uzavřel sňatek s občanem EU jen z důvodu, že na území dotčeného státu vstoupil protiprávně. Mimo to Soudní dvůr zdůraznil, že státní příslušníci třetích zemí mají právo pobývat na území hostitelského členského státu bez ohledu na to, zda byly rodinnými příslušníky již v době, kdy se občan EU přestěhoval do hostitelského členského státu, nebo zda se stali členy rodiny až poté, co se občan EU přesunul do hostitelského členského státu. Stejně tak dle něj bylo potvrzeno, že právo pobytu rodinných příslušníků ze třetích zemí nezávisí na okolnostech vstupu, za jakých se dostali do hostitelského členského státu, ani na tom, zda měl či neměl bydliště

¹⁷³ bod 73 rozsudku 459/99 MRAX

¹⁷⁴ Mimo jiné i např. v rozhodnutí 48/75 Royer, C-357/89 Raulin, C-370/90 Singh, C-344/95 Komise v. Belgie, C-215/03 Oulane

¹⁷⁵ GUILD, Elspeth. *The First Decade of EU Migration and Asylum law*. Leiden Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2012, s. 40.

¹⁷⁶ Jedná se o čl. 4 směrnice 68/360 a čl. 6 směrnice 73/148.

v hostitelském členském státě občan EU, když se sem přesouval.¹⁷⁷ Rovněž nelze osobě odmítnout vydat povolení k pobytu ani ji vyhostit jen z toho důvodu, že před tím, než požádala o povolení k pobytu ji již uplynula doba platnosti víza. A konečně na čtvrtou předběžnou otázku Soudní dvůr odpověděl tak, že cizí státní příslušník, který je manželem občana EU, má právo předložit orgánu stanovenému v čl. 9 směrnice 64/221¹⁷⁸ rozhodnutí o nevydání prvního povolení k pobytu či rozhodnutí o vyhoštění, i když nevlastní žádný průkaz totožnosti, či podléhá vízové povinnosti a vstoupil na území státu bez tohoto víza, nebo když se na území státu zdržuje po uplynutí platnosti víza.

6.2 Komise v. Španělsko C-503/03

6.2.1 Faktické okolnosti

Rozsudek Soudního dvora ve věci sporu Komise proti Španělskému království stanovil, že členský stát musí umožnit rodinným příslušníkům občanů Unie, aby potřebná víza získali v co nejkratší lhůtě. Samozřejmě za předpokladu, že na tyto osoby neuplatňuje výhradu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti, nebo veřejného zdraví, popř. se nejedná o zneužití práva. V daném případě tak rozhodl ve prospěch rodinných příslušníků občanů EU.

V této věci se jednalo o řízení o nesplnění povinnosti mající svůj původ ve dvou stížnostech předložených alžírskými občany, kterým španělské úřady odepřely právo vstupu do schengenského prostoru. V době odepření vstupu byli oba alžírští občané v manželském svazku se španělskou státní příslušnicí a bydleli mimo Španělsko. Pan Farid se svou manželkou v Irsku, druzí manželé ve Velké Británii. Panu Faridovi byl následně odepřen vstup do schengenského prostoru odůvodněný skutečností, že měl v SIS¹⁷⁹ záznam pro odepření vstupu; panu Boucharovi pak velvyslanectvím Španělska zamítnuta žádost o udělení víza pro vstup do schengenského prostoru z důvodu nesplnění podmínek stanovených v čl. 5 odst. 1 ÚPSD¹⁸⁰. Panu Boucharovi byla zamítnuta i druhá žádost kdy následně vyšlo najevo, že mu vízum nebylo uděleno rovněž z důvodu záznamu pro účely

¹⁷⁷ GUILD, Elspeth. *The First Decade of EU Migration and Asylum law*. Leiden Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2012, s. 41-42.

¹⁷⁸ „Není-li možné předložit věc soudu nebo vztahuje-li se tato žaloba pouze na zákonnost rozhodnutí nebo nemá-li odkladný účinek, je rozhodnutí správního orgánu o odmítnutí prodloužení platnosti povolení k pobytu nebo rozhodnutí o vyhoštění držitele povolení k pobytu z území, s výjimkou naléhavých případů, přijato až po vydání stanoviska příslušného orgánu hostitelské země, u kterého má tato osoba právo na obhajobu a pomoc nebo na zastoupení stanovené ve vnitrostátních právních předpisech. Tento orgán musí být odlišný od orgánu příslušného k přijetí rozhodnutí o odmítnutí prodloužení platnosti povolení k pobytu nebo rozhodnutí o vyhoštění.“ - Směrnice 64/221/EHS o koordinaci zvláštních opatření týkajících se pohybu a pobytu cizích státních příslušníků, která byla přijata z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví

¹⁷⁹ SIS - Seznam Schengenského informačního systému

¹⁸⁰ ÚPSD - Úmluva k provedení Schengenské dohody

odepření vstupu v SIS prohlášením SRN.¹⁸¹ Ze spisu však vyplývalo, že nebylo důvodu pro záznam v SIS. Komise tak vyzvala Španělsko k vyjádření se, které skutkové okolnosti potvrdila, avšak odmítla výtku porušení směrnice 64/221¹⁸². Po neuspokojivé odpovědi na zasláné odůvodněné stanovisko, kdy Španělsko trvalo na svém názoru, podala příslušnou žalobu k Soudnímu dvoru. Španělsko navrhovalo zamítnutí této žaloby a uložení nákladů řízení Komisi.

6.2.2 Závěry a rozhodnutí SDEU

Soudní dvůr vyslovil, že členské státy mohou po rodinných příslušnících - manželích - občanů EU využívajících právo pohybu uvnitř EU za účelem výkonu jemu svěřených práv, požadovat povinnost vstupního víza, musí jim však poskytnout všechny výhody vedoucí k jeho obdržení. Španělsko odepřením vstupu a rovněž i udělením vstupního víza do schengenského prostoru panům Faridovi a Bouchairovi jen z důvodu vedení v SIS jakožto osoby, kterým má být odepřen vstup bez předchozího ověření skutečnosti, že jejich přítomnost představuje skutečnou, trvající a dostatečně závažnou hrozbu dotýkající se základního zájmu společnosti, porušilo povinnosti vyplývající ze směrnice 64/221.

6.3 Akrich C-109/01

6.3.1 Faktické okolnosti

Důležitým byl rozsudek Akrich, v němž Soudní dvůr stanovil podmínku k využití práv odvozených z občanství Evropské unie, práva pobytu, a to takovou, že rodinní příslušníci občana EU musí mít předchozí legální pobyt na území členského státu.

Dvaadvacetiletému marockému státnímu příslušníku H. Akrichovi bylo povoleno vstoupit do Spojeného království jakožto návštěvníkovi na dobu jednoho měsíce. Následně si zažádal jako student o povolení k pobytu, které mu však bylo odmítnuto, stejně tak jako odvolání v této věci. V mezidobí byl souzen pro pokus o krádež a užívání odcizeného průkazu totožnosti na základě čehož byl vydán příkaz, kterým byl vyhoštěn do Alžírska. To ho však neodradilo a tentýž měsíc kdy došlo k vyhoštění, se do Spojeného království vrátil za použití falešného francouzského průkazu totožnosti. Akrich byl zadržen, opětovně vyhoštěn a po necelém měsíci co byl mimo území tohoto členského státu se zde znovu nelegálně vrátil. Tentokrát se mu podařilo unikat déle a asi za 4 roky nato se oženil s britskou státní příslušnicí.

¹⁸¹ Rozsudek ze dne 31. ledna 2006, *Commission of the European Communities v Kingdom of Spain*, C-503/03, Sb. rozh. s. I-01097, bod 22 - 24.

¹⁸² Směrnice Rady 64/221/EHS ze dne 25. února 1964 o koordinaci zvláštních opatření týkajících se pohybu a pobytu cizích státních příslušníků, která byla přijata z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví. Úř. věst. 56, s. 850; zvl. vyd. 05/01 s. 11.

Po tomto sňatku se rozhodl zažádat si o povolení k pobytu, jelikož se stal manželem občana Unie.

Namísto udělení povolení k pobytu byl však na základě Immigration Act umístěn do vazby a následně vyhoštěn do Irska, kde byla usazena jeho manželka. Po půl roce se pokusil zažádat o zrušení příkazu k vyhoštění a následně i o povolení ke vstupu do Spojeného království jakožto manžel občana EU. Zastupitelský úřad prošetřoval jejich pracovní zařazení s vyhlídkou do budoucna současně s dalšími zjištěními, zejména zda se nepřestěhovali do Irska za účelem následného využití práv vyplývajících z práva Společenství, která jim umožňují vrátit se do Spojeného království. Secretary of State nezrušil příkaz k vyhoštění, bylo i odmítnuto vstupní povolení. Pan Akrich tak podal žalobu proti oběma rozhodnutím k Immigration Adjudicator, který žalobě vyhověl. Ten, i když bylo prokázáno, že pobyt manželů Akrichových v Irsku nebylo ničím jiným než plánem, jak obejít vnitrostátní ustanovení Spojeného království s cílem založit panu Akrichovi právo pobytu a že tak jeho manželka ve skutečnosti nevyužila práv plynoucích ze Smlouvy o ES o pracovnících v jiném členském státě konstatoval, že pan Akrich nepředstavuje hrozbu pro veřejný pořádek, který by odůvodňoval zachování příkazu v platnosti.¹⁸³

6.3.2 Závěry a rozhodnutí SDEU

Soudní dvůr se ve věci vyjádřil tak, že k tomu, aby mohl manžel občana EU požívat práv stanovených v čl. 10 nařízení o svobodě pohybu pracovníků¹⁸⁴ musí v této členské zemi pobývat legálně. Toto však neplatí v případě, když státní příslušník členského státu a státní příslušník třetí země uzavřeli manželství fingoané, aby tímto obešli ustanovení právní úpravy ohledně vstupu a pobytu osob ze třetích zemí. Naopak pokud jde o skutečné manželství takových osob, není pro posouzení jejich právní situace rozhodná okolnost, zda se usadili v jiném členském státě za účelem získání práva přiznaná Společenstvím v okamžiku návratu do členského státu, jehož je jeden z nich občanem.¹⁸⁵ Došlo zde k zohlednění práva na respektování rodinného života zaručené Evropskou úmluvou pro lidská práva¹⁸⁶ a tak bylo rozhodnuto ve prospěch manželů Akrichových.

¹⁸³ Rozsudek ze dne 23. září 2003, *Secretary of State for the Home Department v Hacene Akrich*, C-109/01, Sb. rozh. s. I-09607, bod 29-40.

¹⁸⁴ Nařízení Rady 1612/68/EHS ze dne 15. října 1968 o svobodě pohybu pracovníků v rámci Společenství. Úř. věst. L 257, 19. října 1968, s. 2.

¹⁸⁵ Rozsudek ze dne 23. září 2003, *Secretary of State for the Home Department v Hacene Akrich*, C-109/01, Sb. rozh. s. I-09607, bod 61.

¹⁸⁶ Jedná se o čl. 8 EÚLP - právo na respektování rodinného života. Toto právo je součástí základních práv, jež jsou dle ustálené judikatury SD, následně potvrzené i preambulí Jednotného evropského aktu a čl. 6 odst. 2 SEU chráněna právním řádem EU.

Ačkoliv Soudní dvůr rozhodl v případě *Akrich*, tak jak je zmíněno výše, o několik let později ustoupil od tohoto svého judikovaného pravidla. Nový přístup představil v rozsudku *Metock*. Od vydání tohoto rozsudku tak není nutné, aby státní příslušník třetího státu představující rodinného příslušníka občana EU se přesunul a pobýval v hostitelské zemi legálně.

6.4 *Metock* C-127/08¹⁸⁷

6.4.1 Faktické okolnosti

Zajímavým je rovněž případ *Metock*, v rámci něhož se jednalo o spojení více sporů, které měli shodný základ. V podstatě šlo o situace, kdy příslušník třetí země přicestoval do Irska, kde požádal o politický azyl. Ve všech případech však došlo k zamítnutí takovéto žádosti. Tyto osoby pocházející ze třetích zemí uzavřeli v roce 2006 v Irsku manželství se státním příslušníkem členské země a následně požádali o povolení k pobytu jakožto manžel občana EU. Žádosti však Minister for Justice (Ministerstvo spravedlnosti) nevyhověl s odkazem na jejich předchozí nelegální pobyt na území EU.

Následně se proti tomuto postupu rozhodli příslušníci třetí země bránit a podali proti rozhodnutí žalobu. Všichni žalobci tvrdili, že nařízení Irska¹⁸⁸, kterým došlo k provedení nařízení o volném pohybu osob v Evropských společenstvích z roku 2006 není v souladu se směrnicí, jelikož ta státům neumožňuje, aby si samy stanovily podmínky předchozího pobytu, o kterých se směrnice 2004/38/ES nezmiňuje. Nehledě na to, že jim svědčí právo pobytu jakožto manželům občanů EU.¹⁸⁹

6.4.2 Závěry a rozhodnutí SDEU

Taková skutečnost, kdy by členským státům byla přiznána pravomoc přiznávat či odmítat vstup a pobyt rodinným příslušníkům občanů EU by vedla k situaci, kdy by členské státy měly rozdílně upravenou tuto problematiku ve své národní legislativě o přistěhovalectví, což by bylo neslučitelné s cílem vnitřního trhu, tedy odstraněním překážek volného pohybu osob.

¹⁸⁷ Rozsudek ze dne 25. července 2008, *Blaise Baheten Metock and Others v Minister for Justice, Equality and Law Reform*, C-127/08, Sb. rozh. s. I-06241, bod 18-21.

¹⁸⁸ Nařízení ve svém čl. 3 odst. 2 vyžadovalo, aby rodinný příslušník pobýval legálně v jiném členském státě v případě, že zamýšlí vstoupit na území státu v doprovodu občana EU, jehož je rodinným příslušníkem (zejména manžel nebo manželka), či tuto osobu zamýšlí následovat. European Communities (Free Movement of Persons) (č. 2) Regulations 2006,

¹⁸⁹ Rozsudek ze dne 25. července 2008, *Blaise Baheten Metock and Others v Minister for Justice, Equality and Law Reform*, C-127/08, Sb. rozh. s. I-06241, bod 39-40.

Tímto Soudní dvůr přehodnotil své dřívější stanovisko z rozhodnutí Akrich. Směrnice 2004/38/ES tak přiznává právo na vstup a pobyt rodinným příslušníkům občanů EU nezávisle na předchozím legálním pobytu v jiném členském státě této osoby. Z toho vyplývá, že irský požadavek je v rozporu se směrnicí. Mimoto došel Soudní dvůr k závěru, že je irelevantní místo a datum uzavření sňatku občana EU a jeho manžela, rovněž tak způsob vstupu tohoto manžela do hostitelského státu, při aplikaci směrnice na manžela, státního příslušníka třetí země. Soudní dvůr v dané věci zodpověděl otázku pravomocí mezi členskými státy a Evropskou unií, když omezil suverenitu členských států k tomu, aby rozhodovali o prvním vstupu a právo pobytu rodinných příslušníků. V rozsudku *Metock* tak soudní orgán EU rozhodl opět ve prospěch rodinných příslušníků občanů EU.

6.5 Zambrano C-34/09

6.5.1 Faktické okolnosti

Zajímavým případem je kauza *Zambrano*, kdy se jednalo o situaci, kdy pan G. Ruiz Zambrano požádal v roce 1999 v Belgickém království o azyl. Na území této země vstoupil již s vízem, které vydalo Belgické velvyslanectví v Bogotě v Kolumbii. Následujícího roku, tj. roku 2000, požádala i manželka tohoto kolumbijského občana o přiznání statutu uprchlíka v dané členské zemi. Dne 11. září 2000 odmítli úřady vyhovět jak jednomu, tak druhému žadateli. Vydali příkaz k opuštění země, nepožadovali však navrácení do jejich země původu, Kolumbie, vzhledem k situaci, která v zemi panovala¹⁹⁰. Pan Zambrano se však nevzdával a následně podal žádost o legalizaci svého pobytu na základě belgického zákona. Dovolával se absolutní nemožnosti návratu do Kolumbie s poukazem na výrazné zhoršení situace v zemi, dále se odvolával na snahu začlenit se do belgické společnosti, snahu osvojit si francouzský jazyk a taktéž vzdělání svého dítěte v mateřské škole. Vedle toho zdůrazňoval rizika, že by u něj při návratu do Kolumbie opětovně propukl posttraumatický syndrom, který prožil v roce 1999, když mu bylo na týden uneseno jeho tříletý syn.

Žádost ovšem byla opět zamítnuta, pan Zambrano přesto uzavřel bez pracovního povolení pracovní smlouvu na dobu neurčitou a jeho manželka v roce 2003 porodila druhé dítě. Toto dítě se stalo belgickým státním občanem na základě zákona o belgickém státním občanství. Manželé Zambranovi podali další žádost o legalizaci svého pobytu v roce 2004, kdy se jako nové skutečnosti odvolávali na narození druhého dítěte a rovněž se opírali

¹⁹⁰ V zemi již od roku 1964 probíhá občanská válka, která v podstatě přetrvává doteď, ačkoliv došlo k určitým mírovým jednáním a snahám o její ukončení.

o protokol č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, který v článku 3 stanovuje zákaz vyhoštění občanů, tedy jejich druhého dítěte z území Belgie.

V roce 2005 došlo k narození třetího dítěte, které rovněž získalo státní občanství Belgie, manželé podali žádost o usazení jakožto příbuzní v přímé vzestupné linii belgického státního příslušníka. Každému z manželů pak bylo vydáno potvrzení o přihlášení opravňující k dočasnému pobytu na území země na 5 měsíců.¹⁹¹ Žádosti o usazení však vyhověno nebylo, jelikož se nelze dovolávat použití daného belgického zákona v případě, že nedodrželi zákony své země, protože děti neregistrovali u konzulárních a diplomatických úřadů, ale naopak využili postupů k získání belgického státního občanství pro děti a na základě toho se následně ještě snažili legalizovat svůj pobyt. Po dobu vyřízení opravného prostředku zamítající tuto žádost byl pan Zambrano držitelem dokladu, který jej opravňoval k pobytu na území Belgie.

V době kdy došlo k rozvázání pracovního poměru s panem Zambrano a před vydáním zamítavého rozhodnutí ohledně žádosti došlo k rozvázání pracovního poměru této osoby z ekonomických důvodů na straně zaměstnavatele. V návaznosti na to pan Zambrano podal ještě žádost o podporu v nezaměstnanosti, která byla zamítnuta. Po napadání tohoto rozhodnutí došel cizinecký úřad k závěru, že „dotyčný a jeho manželka [nemohou] vykonávat žádnou výdělečnou činnost, přesto však nelze vydat žádné rozhodnutí o ukončení jejich pobytu, neboť o jejich žádosti o legalizaci pobytu nebylo dosud rozhodnuto“.¹⁹² Soudní dvůr tak musel řešit otázku zda ustanovení SFEU týkající se občanství EU přiznává právo pobytu cizinci z třetí země, pokud se jedná o příbuzného ve vzestupné přímé linii a na jeho výživu jsou odkázány děti nízkého věku (občané EU).

6.5.2 Závěry a rozhodnutí SDEU

Ten se k dané věci vyjádřil tak, že směrnici 2004/38/ES není možno aplikovat, jelikož nezletilé děti nevyužili svobody pohybu a pobytu zaručené právem EU. Jak již však Soudní dvůr několikrát uvedl, status občana EU je předurčen být základním statusem státních příslušníků členských států¹⁹³. Za této situace brání čl. 20 SFEU vnitrostátním opatřením, jejichž následkem je, že občané EU jsou připraveni o možnost skutečně využívat práv plynoucích z jejich postavení občanů Unie.¹⁹⁴ Poukazuje tak na skutečnost, že nezletilé děti, které jsou občany EU by museli opustit území EU, aby následovaly své rodiče. Soudní dvůr

¹⁹¹ Rozsudek ze dne 8. března 2011, *Gerardo Ruiz Zambrano v Office national de l'emploi (ONEm)*, C-34/09, Sb. rozh. s. I-01177, bod 14-22.

¹⁹² Tamtéž, bod 26.

¹⁹³ Jedná se zejména o průkopní rozhodnutí *Grzelczyk*, C 184/99, *Baumbast a R*, C 413/99, aj. Rovněž Rozsudek SDEU C-34/09, *Zambrano*, bod 41.

¹⁹⁴ Rozsudek ze dne 8. března 2011, *Gerardo Ruiz Zambrano v Office national de l'emploi (ONEm)*, C-34/09, Sb. rozh. s. I-01177, bod 42.

proto rozhodl tak, že čl. 20 SFEU musí být vykládán takovým způsobem, aby zabránil situaci, že členský stát odepře osobě ze třetí země právo pohybu a pobytu v členském státě, kde mají bydliště děti, které jsou na této osobě výživou odkázány, a které jsou občany EU. Rovněž se má zabránit tomu, aby těmto osobám bylo odmítnuto vydat pracovní povolení, jelikož by opět docházelo ke krácení práv přiznaných statutem občana EU ve vztahu k těmto dětem.

Pro případ je charakteristické, že se jím zabýval velký senát Soudního dvora pouze na základě právní úpravy institutu občanství EU obsažené ve smlouvě, nevyužil tak legislativy sekundární. Došlo zde k posunu v požadavku směřovaném na podmínku přeshraničního prvku k přiznání práv upravených směrnicí, jakožto prvku rozlišujícím vztah mezi státem a občanem EU od vztahu státu s vlastními státními příslušníky. Tímto zdůraznil známý postoj formulovaný v rozhodnutí *Grzelczyk*¹⁹⁵, který stanovil, že občanství Unie je základním statutem státních příslušníků členských států.¹⁹⁶ Soudní dvůr tak v dané kauze rozhodl ve prospěch rodinných příslušníků.

6.6 McCarthy C-434/09

6.6.1 Faktické okolnosti

Státní příslušnice Spojeného království, paní McCarthy měla současně i státní příslušnost Irska. Narodila se ve Spojeném království, kde žila celý svůj život a kde taky pobírala sociální dávky. V listopadu 2002 uzavřela manželství s jamajským státním příslušníkem a zažádala si o vydání irského pasu, který ji byl vydán. V roce 2004 zažádali s manželem u Secretary of State for the Home Department (ministerstvo vnitra) o povolení a oprávnění k pobytu, jelikož paní McCarthy je občankou EU a pan McCarthy je její manžel. Secretary of State for the Home Department ovšem žádost zamítlo a argumentovalo, že paní McCarthy není "způsobitou osobou", jelikož nepracuje, není osobou samostatně výdělečně činnou a není ani osobou ekonomicky soběstačnou, její manžel tak není manželem "způsobilé osoby".¹⁹⁷ Paní McCarthy se proti tomuto bránila a na základě opravných prostředků se věc dostala až k Supreme Court of the United Kingdom.

6.6.2 Závěry a rozhodnutí SDEU

Soudnímu dvoru tak byly následně položeny dvě předběžné otázky týkající se určení, zda osoba, která má irskou státní příslušnost a současně i státní příslušnost Spojeného

¹⁹⁵ Rozsudek ze dne 20. září 2001. *Rudy Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve*, C-184/99. Sb. rozh. s. I-06193.

¹⁹⁶ bod 31 rozsudku *Grzelczyk* C-184/99

¹⁹⁷ Rozsudek ze dne 5. května 2011, *Shirley McCarthy v Secretary of State for the Home Department*, C-434/09, Sb. rozh. s. I-03375, bod 14-17.

království, která na tomto území pobývá celý život, je "osobou oprávněnou" ve smyslu článku 3 směrnice 2004/38/ES¹⁹⁸ a dále zda tato osoba legálně pobývala v hostitelském členském státě, když nemohla splnit podmínky stanovené směrnicí 2004/38/ES. SDEU otázku rozšířil nad rámec této směrnice a zkoumal i případnou použitelnost čl. 21 SFEU.

Ke směrnici 2004/38/ES se Soudní dvůr již dříve vyjádřil, že jejím účelem je usnadnění výkonu základního a osobního práva svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států EU, jež Smlouva přiznává občanům EU a jejímž cílem je posílení tohoto práva.¹⁹⁹ Stejně tak již bylo konstatováno Soudním dvorem, že zásada mezinárodního práva potvrzená článkem 3 protokolu č. 4 EÚLP brání především tomu, aby jakýkoli členský stát z jakéhokoli důvodu odepřel vlastním státním příslušníkům vstup na své území, popř. pobyt v něm.²⁰⁰ Touto zásadou je zaručeno i to, že členský stát nemůže vyhostit vlastní státní příslušníky ze svého území, odepřít jim zde právo pobytu, popřípadě toto právo spojovat se splněním nějakých podmínek. Soudní dvůr určil, že směrnice 2004/38 se nepoužije na občana, který nikdy nevyužil svého práva pohybu a který vždy pobýval v zemi, jehož je státním příslušníkem. Na druhou předběžnou otázku, tedy použitelnost článku 21 SFEU Soudní dvůr odpověděl tak, že nelze použít na občana EU, který nikdy nevyužil práva volného pohybu.

Soudní dvůr v daném případě využil dvojí test, když prvně analyzoval přeshraniční prvek a dále posuzoval, zda občanu Unie není bráněno ve využívání práv plynoucích z institutu unijního občanství. Zde došel k opačnému názoru, než v případě Zambrano.

6.7 Dereci C-256/11

6.7.1 Faktické okolnosti

Případ podobný předchozím dvěma zejména v tom ohledu, že Soudní dvůr opět řešil otázku občanů EU, kteří nikdy nevyužili své právo volného pohybu je případ Dereci. Obsahem je pět případů spojených do jednoho řízení, jednotlivé případy však vykazují drobné skutkové odlišnosti. V podstatě se ale jedná o několik žalobců, jenž jsou občany třetích zemí a jejichž příbuzní žijí na území členského státu, Rakouska, jehož jsou státními příslušníky. Na rozdíl od případu Zambrano však občané EU nebyli ekonomicky závislí na svých rodinných příslušnících.

Turecký státní příslušník Murat Dereci vstoupil na území Rakouska neoprávněně, oženil se zde s Rakušankou, se kterou má tři děti. Jeho snaha o získání povolení trvalého

¹⁹⁸ Článek stanoví, že jde o občany EU stěhující se, nebo pobývají v jiném členském státě, než jehož jsou státními příslušníky. Rovněž se to vztahuje i na jejich rodinné příslušníky.

¹⁹⁹ Viz Rozsudky C-127/08 Metock, C-162/09 Lassal a další

²⁰⁰ Rozsudky 41/74 Van Duyn, Recueil, C-257/99 Barkoci a Malik

pobytu však byla zamítnuta a navíc se jednalo i jeho vyhoštění. Rakouský soud se potýkal s otázkou, zda lze použít i v tomto případě postup z případu Zambrano, tedy přístup, že občané EU a jejich rodinní příslušníci - státní příslušníci třetích zemí - chtějí žít společně, i když občan EU nevyužil svého práva volného pohybu. V případě Dereci však existoval ještě jeden prvek, který jej odlišuje od případu Zambrano. Tím je, že občané EU nebyli odkázáni na výživu poskytovanou manželem. Žádost o povolení k pobytu byla zamítnuta, jelikož žalobci pobývali na území státu v době, kdy čekali na rozhodnutí o svých žádostech, čímž došlo k porušení určitých ustanovení z rakouského zákona o usazování a pobytu. V jednom případě byla žádost zamítnuta pro nedostatečné finanční prostředky ze strany žalobce. Předběžné otázky se pak týkaly aplikovatelnosti článku 20 SFEU v jednotlivých sporech.

6.7.2 Závěry a rozhodnutí SDEU

Soudní dvůr Evropské unie odmítl i zde použití směrnice 2004/38/ES. Stejně tak odmítl aplikovat směrnici 2003/86/ES²⁰¹. Soudní dvůr Evropské unie se opět vyjádřil, stejně jak tomu bylo v případě McCarthy, že ustanovení smlouvy týkající se občanství EU nebrání členskému státu EU v možnosti odepřít státnímu příslušníku třetí země - rodinnému příslušníku občana EU - pobývat na svém státním území, jestliže cílem této osoby je žít společně se svým rodinným příslušníkem - občanem EU, který nikdy nevyužil svého práva volného pohybu za předpokladu, že toto odepření nebude znamenat pro daného občana EU zbavení možnosti skutečně využívat svých práv, které plynou z postavení občana EU. Skutečnost, že pro občana EU může být vhodné, ať už z důvodů ekonomických, či pro zachování rodiny, aby s ním jeho rodinní příslušníci ze třetí země mohli využívat práva pobytu na území jeho země, neznamená, že občan EU je nucen k opuštění vlastní země, kdyby takové právo nebylo přiznáno.²⁰²

Podobně jako v předchozím rozhodnutí, Soudní dvůr i v případě Dereci vyslovil nepoužitelnost směrnice 2004/38/ES. Odepření bylo založené na nevyužití poskytovaného práva pohybu a pobytu. Nic na tom nezměnil ani fakt, že osoba byla současně státním příslušníkem i jiného členského státu.

²⁰¹ Směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny. Úř. věst. L 251, 3. října 2003, s. 12 - 18.

²⁰² Rozsudek ze dne 15. listopadu 2011, *Murat Dereci and Others v Bundesministerium für Inneres*, C-256/11, Sb. rozh. s. I-11315, bod 68.

6.8 Iida SDEU C-40/11

6.8.1 Faktické okolnosti

V případě Iida Soudní dvůr zodpověděl otázku přiznání práva pobytu, když rozhodl v neprospěch příslušníka třetí země. Rozsudkem tak došlo ke stanovení situace, že státní příslušník, který se nepřesouvá společně s občanem Unie do druhého členského státu a zůstane tak sám v původní zemi, nemůže se domáhat práv odvozených od občana Unie u Soudního dvora Evropské unie.

V dané kauze se jednalo o japonského státního příslušníka, který uzavřel v roce 1999 sňatek ve Spojených státech s německou státní příslušnicí. V roce 2004 se jim zde narodila dcera, která tak získala jak americkou, tak německou a japonskou státní příslušnost. Následně v prosinci roku 2005 se pak rodina usadila v Německu a v lednu 2006 pan Iida obdržel povolení ke sloučení rodiny. Začal pracovat v Německu, již následující měsíc se mu podařilo ve městě Ulm získat práci na plný úvazek a podepsal tak pracovní smlouvu na dobu neurčitou. Jeho manželka následujícího roku získala práci ve Vídni a tak manželé žili trvale odděleně, i když byli stále manželé. Společně, i přes rozdílná města pobytu vykonávali rodičovskou péči o dceru, manželka s dcerou pak měly obvyklé bydliště ve Vídni kde dcera navštěvovala školu. Dcera se s otcem stýkala, trávila u něj většinu prázdnin, podnikali společné výlety.

Podle německých předpisů však po odchodu manželky s dcerou bylo vyloučeno uplatnění samostatného práva pobytu, jelikož manželství v Německu netrvalo alespoň dva roky, jak stanoví vnitrostátní zákon. Na základě svého zaměstnání pan Iida však získal právo pobytu, které bylo následně prodlouženo. Předtím ovšem, pár měsíců po odjezdu manželky do Vídně, zažádal o vydání pobytové karty rodinného příslušníka občana EU, žádost mu ale byla městem Ulm a následně i správním soudem zamítnuta. Mimo odvolání proti tomuto rozsudku podal taktéž žádost k získání povolení k pobytu pro dlouhodobě pobývajícího rezidenta na základě německé právní úpravy, tuto žádost však vzal následně zpět.

Německý soud se rozhodl přerušit řízení a podat SDEU množství předběžných otázek, které by se však dali shrnout do jediné: *„Vyplývá z práva Evropské unie pro rodiče, který je státním příslušníkem třetího státu a je oprávněný pečovat o dítě, za účelem zachování pravidelných osobních vztahů a přímých styků s jeho dítětem právo setrvat v členském státě původu dítěte, které je občanem Unie, na základě ‚pobytové karty rodinného příslušníka*

občana Unie', pokud se toto dítě na základě výkonu práva volného pohybu přestěhuje z tohoto státu do jiného členského státu?''²⁰³

6.8.2 Závěry a rozhodnutí SDEU:

Soudní dvůr se nejprve snažil vyřešit otázku, zda se na osobu nacházející se v situaci, v jaké byl pan Iida vztahují ustanovení sekundárního práva stanovující, že se státnímu příslušníku třetího státu udělí povolení k pobytu v členské zemi. Soudní dvůr zkoumal vztah z pohledu dvou takových směrnice, jako první zvolil Směrnicí 2003/109²⁰⁴. Zde zjistil, že osoba nacházející se v situaci jako pan Iida by v zásadě mohla získat postavení dlouhodobě pobývajících rezidenta ve smyslu této směrnice, pan Iida však svou žádost vzal dobrovolně zpět.

Následně se pak zabýval směrnicí 2004/38/ES kde došel k závěru, že pan Iida v původním řízení nemůže být považován za tzv. rodinného příslušníka své dcery ve smyslu této směrnice, jelikož není dcerou vyživovaná osoba, což je podmínkou tohoto statusu. Ve vztahu ke své manželce jsou však splněny podmínky a pan Iida tak může být považován za rodinného příslušníka své manželky ve smyslu uvedené směrnice. Navzdory tomu ale nemůže být považován za "oprávněnou osobu" dle směrnice, jelikož podmínku, že rodinný příslušník občana EU, který se stěhuje do jiné členské země, než je jeho země domovská, či zde pobývá, tohoto občana EU doprovází nebo následuje, nesplňuje. Z těchto důvodů tak není možné přiznat panu Iida právo pobytu na základě ani jedné této směrnice.

V odpovědi na předběžné otázky se SDEU vypořádal určením, že nejedná-li se o případy stanovené směrnicí 2004/38/ES a není-li ani žádná jiná vazba na ustanovení práva EU týkající se občanství Evropské unie, není možné, aby se příslušník třetí země domáhal práva pobytu odvozeného od občana EU. Soudní dvůr tak zdůraznil, že státní příslušník třetí země se může dovolávat práva pobytu přiznaného ustanovením o občanství Unie ze SFEU pouze za situace, kdy by nevydání takového povolení k pobytu vedlo ke zbavení občana EU využití práv z postavení občana EU, či by narušilo výkon jeho práva pobytu a pohybu po území EU.

²⁰³ Rozsudku ze dne 8. listopadu 2012, *Yoshikazu Iida v Stadt Ulm*, C-40/11, bod 33.

²⁰⁴ Směrnice Rady 2003/109/ES ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty. Úř. věst. L 016, 23. ledna 2004, s. 44 - 53.

6.9 Ymeraga a Ymeraga-Tafarshiku C-87/12²⁰⁵

6.9.1 Faktické okolnosti

Případ se zabýval Kosovcem Kreshnikem Ymeragou (a jeho rodinou), který přicestoval do Lucemburska již v roce 1999, tehdy jako 15-ti letý, a bydlel u svého strýce s lucemburskou státní příslušností. Tento strýc se stal Kreshnikovi opatrovníkem. Mladík si našel v zemi legální zaměstnání a začal studovat. Po několika letech se do Lucemburska přicestovali Kreshnikovy rodiče a dva bratři. Všichni tři si v den příjezdu do země podali žádost o mezinárodní ochranu ve smyslu zákona o právu na azyl. Vzhledem k zamítnutí žádosti podali následně žádost o povolení k pobytu z důvodu sloučení rodiny. Tato žádost byla opět zamítnuta. Za rok pak získal Kreshnik Ymeragou lucemburskou státní příslušnost, což bylo impulsem pro jeho rodiče, kteří si požádali o pobytovou kartu jakožto rodinní příslušníci občana EU. Svou žádost následujícího roku opakovali a přidali žádost další, kterou se domáhali povolení či oprávnění k pobytu pro své dva syny. Všechny žaloby však byly zamítnuty s argumentem, že ačkoliv Kreshnik přispíval finančně na výdaje své rodiny, která zůstala v Kosovu, nebylo možné považovat rodiče ve smyslu zákona o volném pohybu za "vyživované osoby" a bratry za "členy domácnosti". Rovněž bylo odmítnuto jako neopodstatněné prohlášení porušením čl. 8 EÚLP z důvodu, že odepření práva na pobyt rodinným příslušníkům Kreshnika nebránilo v pokračování rodinného života tak, jak ho vedli po synově odjezdu do Lucemburska a jejich příjezdu do tohoto členského státu EU.

Soudní dvůr měl posoudit předběžnou otázku, zda čl. 20 SFEU a popřípadě i některá ustanovení LZPEU, zejména čl. 20, 21, 23, 33 a 34, umožňují přiznat rodičům a bratrům občana EU, Kreshnika Ymeragy, právo na sloučení rodiny v členské zemi EU v případě, že tento občan EU nikdy nevyužil svého práva volného pohybu v rámci EU. Jak se dozvíme dále, Soudní dvůr určil, že na rodinu Ymeragy, tedy žalobce v původním řízení, se nemohou vztahovat ustanovení směrnice 2003/86/ES a 2004/38/ES.

6.9.2 Závěry a rozhodnutí SDEU

Co se týče směrnice 2003/86, nevztahuje se dle jejího čl. 3 odst. 3 na rodinné příslušníky občana Unie. SDEU tak určil, že tato směrnice se na žalobce v původních řízeních nevztahuje. Směrnice 2004/38/ES se dle svého čl. 3 odst. 1²⁰⁶ vztahuje mimo jiné i na rodinné

²⁰⁵ Rozsudek ze dne 8. května 2013, *Kreshnik Ymeraga and Others v Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*, C-87/12.

²⁰⁶ „Tato směrnice se vztahuje na všechny občany Unie, kteří se stěhují do jiného členského státu, než jehož jsou státními příslušníky, nebo v takovém členském státě pobývají, a na jejich rodinné příslušníky ve smyslu čl. 2

příslušníky ve smyslu čl. 2 odst. 2 dané směrnice. Ohledně ní SDEU již několikrát judikoval²⁰⁷, že účelem směrnice je usnadnění výkonu základního a osobního práva svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států EU, které SFEU přiznává občanům EU a jejímž cílem je posílení právě tohoto práva. SDEU rovněž již několikrát judikoval, například ve výše zmíněných rozsudcích ve věci C-434/09, McCarthy a C-256/11, Dereci, že nelze občana EU, který nikdy nevyužil svého práva volně se pohybovat po území EU a který vždy pobýval jen ve státě, jehož je státním příslušníkem, zařadit pod pojem "oprávněná osoba"²⁰⁸ ve smyslu čl. 3 odst. 1, takže se na něj, ani na jeho rodinné příslušníky uvedená směrnice nevztahuje. Když si to shrneme, tak v našem případě se na rodinu Ymeragy nevztahuje ani jedna ze směrnic.

Soudní dvůr v odůvodnění rozsudku uvádí, že již dříve potvrdil, že mohou existovat zvláštní situace, ve kterých i při neuplatnění sekundárního práva, jenž se týká práva pobytu státních příslušníků třetích zemí a nevyužití práva volného pohybu občanem EU, nemohou být výjimečně těmto osobám ze třetích zemí, které jsou rodinnými příslušníky občana EU, odepřeno práva pobytu, aniž by došlo k popření užitečného účinku občanství EU, které občan EU požívá.²⁰⁹ Stanoviskem SDEU tak bylo, že odepření lucemburských orgánů přiznat rodině Kreshnika Ymeragy právo pobytu náležející rodinným příslušníkům občanů EU nespadá do rámce unijního práva ve smyslu čl. 51 LZPEU a tudíž soulad odepření se základními právy není možno přezkoumat z hlediska práv, jenž jsou zavedena LZPEU. Tímto konstatováním však nevyloučil možnost, aby byla věc posouzena z hlediska Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Závěrem lze zdůraznit, že Soudní dvůr rozhodl tak, že na předběžnou otázku je třeba aplikovat čl. 20 SFEU ve smyslu, aby nebránil členskému státu v odepření pobytu na svém území státnímu příslušníku třetí země, který chce pobývat společně s občanem EU v daném státě, jehož je sám státním příslušníkem, který však nikdy nevyužil svého oprávnění volného pohybu, ovšem za podmínky, že toto odepření nebude znamenat pro zmíněného občana EU zbavení možnosti skutečně využívat významné části práv, které mu plynou z postavení občana EU.

bodů 2, kteří je doprovázejí nebo následují.“ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úř. věst. L 158, 30. dubna 2004, s. 77-123.

²⁰⁷ Viz rozsudek C-256/11 Dereci - bod 50 aj.

²⁰⁸ Viz rozsudek C-434/09 McCarthy

²⁰⁹ Viz rozsudek C-256/11 Dereci a C-40/11 Iida

6.10 Singh a další C- 218/14²¹⁰

6.10.1 Faktické okolnosti

Poměrně novým případem je věc Singh a další, který zahrnuje tři obdobné kauzy, podrobněji se zaměřím pouze na spor, dle kterého je rozsudek pojmenován. Pan Kuldip Singh, který je indickým státním příslušníkem, přicestoval do Irska dne 6. února 2002 se studentským vízem, v zemi pak legálně pobýval. V listopadu roku 2005 uzavřel sňatek s lotyšskou státní příslušnicí, jenž v Irsku rovněž legálně pobývala a pracovala. Manželům se následně v prosinci roku 2007 narodilo dítě, které se stalo rovněž lotyšským státním příslušníkem. Zde sehrálo roli rozhodnutí Metock a další, jelikož v návaznosti na něj bylo panu Singh uděleno povolení k pobytu na území Irska po dobu pěti let jakožto manželovi občanky EU. Obecně se ve všech případech jednalo o situaci, kdy příslušník třetí země po uzavření manželství s občanem EU majícím bydliště a pracujícím v Irsku získal dle směrnice 2004/38/ES, jakožto manžel doprovázející nebo následující občana EU, v hostitelském státě EU právo pobytu v tomto členském státě od tří měsíců do pěti let. Než tyto doby uplynuly tak manžel - občan EU - opustil území Irska za účelem usazení se v jiné členské zemi, zatímco manžel - příslušník třetí země - zůstal nadále v Irsku. Následně po určité době manžel - občan EU - podal návrh na rozvod manželství.

Soudnímu dvoru tak byly položeny předběžné otázky týkající se zachování práva pobytu náležející příslušníkům třetích zemí v hostitelském členském státě i po odjezdu jeho manžela - občana EU - z této země před podáním návrhu na rozvod a splnění požadavku čl. 7 odst. 1 písm. b) směrnice 2004/38/ES dostatečných finančních prostředků ve smyslu čl. 8 odst. 2 téže směrnice, v situaci, že finanční prostředky pocházejí částečně i z prostředků manžela, jenž je příslušníkem třetí země. K vyřešení musel SDEU nejprve posoudit, zda ustanovení čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38/ES musí být vykládáno v tom smyslu, že státní příslušník ze třetí země, jenž se rozvedl s občanem EU za splnění podmínek trvání manželství tří let a alespoň jednoho roku v hostitelském členském státě, si na základě daného ustanovení zachová právo pobytu v tomto státě, bez ohledu na to, že manžel/ka odjela ze země před podáním žádosti o rozvod.

6.10.2 Závěry a rozhodnutí SDEU

Ačkoliv SDEU dospěl svým výkladem k názoru, že rozvod nevede ke ztrátě práva pobytu rodinných příslušníků občana EU, jenž nejsou státními příslušníky žádného členského

²¹⁰ Rozsudek ze dne 16. července 2015, *Kuldip Singh and Others v Minister for Justice and Equality*, C-218/14.

státu, tak určil, že pokud manžel - občan EU - opustí hostitelský členský stát před podáním návrhu o rozvod, tak jeho manžel - cizí státní příslušník - již nesplňuje podmínky pro přiznání práva pobytu v hostitelském členském státě na základě čl. 7 odst. 2 směrnice 2004/38/ES. Odjezd občana EU, manžela státního příslušníka ze třetí země, totiž vede ke ztrátě práva pobytu jeho manžela a pozdější podání návrhu na rozvod tak nemůže vést k obnově tohoto práva - v ustanovení čl. 13 směrnice 2004/38/ES je stanoveno pouze "zachování" existujícího práva pobytu. Aby státní příslušník ze třetí země o toto právo nepřišel, musí jeho manžel jakožto občan EU pobývat v hostitelském státě až do dne podání žádosti o rozvod. Ke druhé otázce se vztahuje i judikatura dřívější, kdy již SDEU rozhodl, že pojem „mají“ dostatečné prostředky musí být vykládán v tom smyslu, že postačí, aby občané EU měli takové prostředky bez zřetele na jejich původ a mohou tak být poskytnuty i státním příslušníkem třetího státu.²¹¹

Soudní dvůr tak v rozsudku Singh a další určil, že státní příslušník třetí země, který je rozveden s občanem EU, nemůže mít nárok na zachování práva pobytu²¹² v tomto členském státě, pokud zahájení řízení o rozvodu předcházel odjezd toho manžela, který je občanem EU, z daného členského státu. Rovněž stanovil, že dostatečné prostředky²¹³ mohou pocházet i z prostředků druhého manžela, který je státním příslušníkem třetí země. SDEU rovněž připomněl, že vnitrostátní právo může poskytovat příslušníkům třetích zemí širší ochranu tak, že jim umožní další pobyt na území hostitelského členského státu.

6.11 Shrnutí

Na předkládaných rozhodnutích Soudního dvora EU lze sledovat postupnou tendenci k přiznávání práv odvozených z občanství EU pro rodinné příslušníky občana Unie. Zpočátku se SDEU zdržoval jejich přiznávání rodinným příslušníkům, později od této striktnosti odstoupil. Je tak možno pozorovat, jak ve svých novějších rozhodnutích rozhodl kladně i v případech shodných, ve kterých dříve rozhodl pro nepřiznání povolení k trvalému pobytu rodinného příslušníka občana Unie, jako např. v rozhodnutích "Akrich" a "Metock", kde prvně judikoval, že je třeba legálního vstupu a v případě Metock od tohoto postoje již upustil.

V případech "Zambrano", "McCarthy" a "Dereci" řešil situace, kdy občan EU nikdy nevyužil práva volného pohybu a otázku zamítnutí žádost vstupu a pobytu pro rodinné příslušníky. V kauze "Zambrano" došel k posunu dosud nevídanému, jelikož zahrnul pod beneficiary práv podmíněných občanstvím Unie dosud náležející jen občanům EU

²¹¹ Viz Rozsudek C-86/12 Alokpa a Moudoulou

²¹² Na základě ustanovení čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38/ES

²¹³ Ve smyslu čl. 7 odst. 1 písm. b) směrnice 2004/38/ES

i příslušníky třetích zemí. Tímto projevem se prokazuje snaha Soudního dvora EU prosazovat práva náležející rodinným příslušníkům občana EU i za cenu kontroverzních rozhodnutí, kterým "Zambrano" bezpochyby byl, jelikož vyvolal vlnu nevole a rozhořčení států. SDEU však od svého původního názoru opět upustil v případě "McCarthy".

Co se týče případů "MRAX" a "Komise proti Španělsku" došel Soudní dvůr k závěru, že členské státy EU nemohou rozhodovat o přiznání, popř. odmítnutí vstupu a pobytu rodinným příslušníkům občana Unie, jenž dříve nepobývali legálně v jiném členském státě, jelikož k tomu nemají pravomoc. Otázku přiznání či nepřiznání práva v případě nevykonání práva pohybu rodinného příslušníka řešil pak v případě "Iida", kdy rozhodl, že státní příslušník, který se nepřesouvá společně s občanem Unie do druhého členského státu a zůstane tak sám v původní zemi, nemůže se domáhat práv odvozených od občana Unie u SDEU.

V případě "Ymeraga a Ymeraga-Tafarshiku", ve kterém měl posoudit, zda je možno odvodit právo pobytu přímo z ustanovení primárního práva, tedy čl. 20 SFEU, Soudní dvůr určil, že tento postup možný je jen za předpokladu, že by odepření práva pobytu občana EU skutečně zbavilo jeho možnosti využít podstatné části práv, které mu náleží na základě statutu občana Unie. Rozsudek "Singh a další" přinesl odpověď na otázku, zda osoba ze třetí země rozvádějící se s občanem EU má nárok na zachování práva pobytu v případě, že občan EU opustí územní státu ještě před podáním návrhu na rozvod. Stanovil tak, že odjezd občana EU vede ke ztrátě tohoto práva. Nicméně dostatečné prostředky mohou pocházet i z prostředků státního příslušníka z třetí země, je irelevantní jejich původ.

Závěr

Unijní občanství není pouze právním pojmem, pro Evropské právo je velkým symbolem, rovněž má integrující prvek. Do primárního práva Evropské unie bylo včleněno v 90. letech 20. století Maastrichtskou smlouvou. Svým významem se nejedná o novou státní příslušnost, jelikož Evropská unie nespĺňuje zásadní charakteristiku, kterou by splňovat měla. Tou je, že se nejedná o státní útvar. Avšak pojetí unijního občanství se v podstatě neliší od pojetí známého z mezinárodního práva. Podmínky nabývání a pozbývání státního občanství, známky pevného pouta mezi jednotlivcem a státem, tak zůstávají v rukou jednotlivých států. Mohou být omezeny mezinárodním právem, např. Evropskou úmluvou o státním občanství, instrumentem Rady Evropy.

Ačkoliv se nejedná o novinku na poli Evropského práva, je pro tento institut charakteristická určitá neznalost a nepochopení ze strany občanů EU. Denně přitom většina z nás využívá jeho výhod. Práce tak čtenáři přibližuje institut evropského občanství a práva a povinnosti, které jim přiznává, stručný historický vývoj a body, které tížily jeho vznik či rozvoj, podstatný je rovněž vztah se státním občanstvím členských států a pohled z ústavního a mezinárodního práva, který tento institut charakterizuje a formuje. Důležitou je směrnice o právu pohybu a pobytu občanů EU, jelikož právě ona je zdrojem těchto práv a určuje komu a za jakých podmínek jsou přiznána. Klíčovými jsou rovněž rozsudky Soudního dvora Evropské unie, které se podíleli na utváření charakteru a obsahu občanství EU jak samotného, tak ve vztahu k právům poskytovaným rodinným příslušníkům občanů Evropské unie.

Práce je rozčleněna do šesti částí, kdy začátek je věnován zrekapitulování historického vývoje unijního občanství a je rozebrána Listina základních práv Evropské unie v oblasti týkající se tohoto institutu. Dále jsou analyzována práva, která tvoří obsah unijního občanství a zjištěno, která jsou poskytována rovněž rodinným příslušníkům. V dalších kapitolách je obsažena problematika nabývání a pozbývání státního občanství z hlediska ústavního práva, které je předpokladem pro nabytí občanství Evropského, vztah k mezinárodnímu právu a dále směrnice o pohybu a pobytu občanů EU, která je prováděcím předpisem k těmto nejvyužívanějším právům. Do diplomové práce je pak v rámci kapitoly zabývající se rozhodnutími Soudního dvora vybrána judikatura řešící otázky týkající se unijního občanství ve vztahu k rodinným příslušníkům občanů EU. V rámci položených předběžných otázek tak je nejčastěji řešena právě směrnice 2004/38/ES, případně legislativa ji předcházející.

Občanství Unie poskytuje svým nositelům práva, která lze řadit do určitých kategorií. Jedním takovým způsobem dělení je dle jejich povahy. Zde můžeme hovořit o právech ekonomických, právech politických a dále právu na diplomatickou a konzulární ochranu. Analýza obsahu těchto jednotlivých práv ukázala, že v určitých případech jsou poskytována rovněž i rodinným příslušníkům občanů Unie. Pokud jde o práva ekonomická, spadá sem právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států Evropské unie. Jelikož jednotlivá práva, která s sebou přináší institut občanství EU jsou podrobněji upravena na úrovni sekundární legislativy, nalezneme práva ekonomická ve Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, kde jsou tato práva přiznána mimo občanů EU i jejich rodině. Ve směrnici nalezneme vymezeno kdo se považuje za rodinné příslušníky a komu tato práva tedy náleží. Poskytování práva pohybu a pobytu však není bezpodmínečné. K tomu, aby se zmíněná směrnice aplikovala jak na občany Unie, tak na jejich rodinné příslušníky je zapotřebí, aby tento občan EU cestoval mezi jednotlivými státy. Je totiž nezbytné, aby ve vztahu k občanovi EU existoval přeshraniční prvek k přiznání daných práv. Specifikace vymezení osob, které mohou z práv z této směrnice profitovat, byla vymezena nesčetněkrát v judikatuře Soudního dvora, např. v rozhodnutí *Diatta v. Land Berlin*, popř. *Jia*.

U druhé kategorie práv, politických, nelze potvrdit, že by právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách, které sem náleží, mohl využít i rodinný příslušník občana členského státu EU. O této skupině osob nehovoří ani směrnice o volbách do Evropského parlamentu, ani směrnice o obecních volbách. Rovněž nebylo toto téma projednáváno u Soudního dvora.

Právo na diplomatickou a konzulární ochranu je zakotveno v primárním právu ve Smlouvě o fungování EU, v rámci sekundárního práva to je v Rozhodnutí Rady 95/553/ES. Ani zde není zmínka o rodinných příslušnících. To se ovšem mění nástupem nového právního předpisu, kterým je směrnice 2015/637/EU. Tato je v platnosti od května roku 2015 a výše zmíněné rozhodnutí se má na jejím základě zrušit k 1. květnu 2018. Směrnice 2015/637/EU již ve svých ustanoveních pamatuje na rodinné příslušníky nezastoupených občanů Unie tím, že jim přiznává totožnou konzulární ochranu za rovnocenných podmínek jako rodinným příslušníkům občanů EU členského státu.

Podmínky k získání, popř. ztrátě státního občanství, známky pevného pouta mezi jednotlivcem a státem, jsou v rukou každého státu individuální. Tyto však musí být upravovány s přihlédnutím k mezinárodnímu právu, kterým je může omezovat. Soudní dvůr

pak sehrál velkou roli při utváření charakteru občanství, nejen ve spojitosti s rodinnými příslušníky občanů EU. Ten je jednoznačně veden snahou dosáhnout respektování rodinných svazků v celé jejich šíři a dochází k rozšíření práv vyplývajících z unijního občanství i na rodinné příslušníky. Na analyzovaných rozhodnutích Soudního dvora EU tak lze sledovat postupnou tendenci k přiznávání práv odvozených z občanství EU pro rodinné příslušníky občana Unie.

Cílem práce je zodpovědět otázku, zda jsou rodinným příslušníkům občanů EU poskytována rovnocenná práva plynoucí z unijního občanství. Lze tak uzavřít, že evropské právo je velkorysé ve vztahu k rodinným příslušníkům občanů Evropské unie. Judikatura Soudního dvora nasvědčuje skutečnosti, že dokonce předčila očekávání, jenž byla vkládána Soudnímu dvoru na jejich dotváření. Evropská unie postupuje charakteristicky tak, že pokud se jedná o rodinného příslušníka, jsou mu poskytována shodná práva jako jejím občanům, tato jsou však od občanů Unie odvozena, nejsou jim poskytována automaticky. Jedinou výjimku lze shledat v politické oblasti, kdy občan Unie je oprávněn využít práva volit a být volen ve volbách obecních, popř. ve volbách do Evropského parlamentu, když osoba pobývá mimo území svého státu. Tohle v případě rodinného příslušníka umožněno není. Práce měla rovněž ověřit hypotézu, že status evropského občanství přispívá k větší ochraně práv rodinných příslušníků občanů EU v členských státech. Tato hypotéza byla podle mého názoru postupně ověřována a vzhledem k uvedeným skutečnostem doplněným o rozhodovací činnost Soudního dvora ji lze potvrdit. Rodinným příslušník občana Unie sice nejsou poskytována zcela shodná práva jako jim samotným, ale bez možnosti, kterou jim poskytuje právní úprava a definování Soudního dvora, nemusel by na tyto osoby být brán vůbec zřetel a mohli tak vystupovat pouze jako cizí státní příslušníci z třetích zemí.

Seznam literatury a pramenů

Monografie

BARNARD, Catherine. *The Substantive Law of the EU. The four freedoms*. 2. vydání. New York: Oxford University Press, 2007. 643 s.

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 840 s.

FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: CDK, 2009. 803 s.

GUILD, Elspeth. *The First Decade of EU Migration and Asylum law*. Leiden Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2012. 485 s.

KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 579 s.

KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. 121 s.

POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, 533 s.

SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2006. 417 s.

SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 277 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. vydání. Praha: Linde, 2008. 255 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo 1 - ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007. 310 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Evropské právo 2: jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 263 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU*. 1. vydání. Praha: Linde, 2001. 217 s.

TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. 869 s.

TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 756 s.

VALÁŠEK, Miloš. *Státní občanství: zákon o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty: komentář (podle stavu k 1.9.2006)*. Praha: Linde, 2006. 287 s.

Sborníky

BELLAMY, Richard. Citizenship beyond the nation state: the case of Europe. In O'SULLIVAN, Noël (ed). *Political Theory in Transition*. London: Routledge, 2000, 264 s.

BELLAMY, Richard, WARLEIGH, Alex. The puzzle of EU Citizenship. In BELLAMY, Richard (ed). *Citizenship and governance in the European Union*. London: Continuum, 2001, s. 3.

GEORGIEV, Jiří. Pojem evropského občanství a jeho proměny v lisabonské éře. In ŠIŠKOVÁ, Naděžda (ed). *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 102 - 120.

CHÝLE, Josef. Je evropské občanství pro každého? In: *Sborník mezinárodní konference Dny práva 2008*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2009. s. 4.

FOREJTOVÁ, Monika. Občanství v judikatuře Soudního dvora Evropské unie v Evropském roce aktivního občanství. In: TOMÁŠEK, Michal (ed). *Práva a povinnosti spojené s občanstvím Evropské unie v aktuálních souvislostech vývoje unijního práva*. Praha: Karolinum, 2014, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica, 2/2013. s. 45-55.

MAAS, Willem. The Evolution of EU Citizenship. In: MEUNIER, Sophie, McNAMARA, Kathleen. *Making history: European integration and institutional change at fifty*. New York: Oxford University Press, 2007, s. 236-240.

ROJÍK, Jozef. Migrácia a európske občianstvo. In CHLÁDEKOVÁ, Michaela, MOKRÁ, Lucie. *Ludské práva a občianstvo*. Bratislava: Vydavateľstvá Univerzity Komenského, 2014, s. 63-77.

TRYZNA, Jan. Postavení Listiny základních práv EU v evropském právu a její význam pro český právní řád. In: GERLOCH, Aleš, WINTR, Jan (ed). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 309 - 324.

Odborné články

CA WHITE, Robin. Free movement, equal treatment, and citizenship of the Union. *International and Comparative Law Quarterly*, 2005, vol. 54, issue 4, s. 885.

KÁBELA, Ondřej. Občanství evropské unie z pohledu nároků na finanční podporu vůči vlastnímu státu. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, COFOLA 2009: the Conference Proceedings, 2009, s. 615-616.

LYČKA, Martin. Občanství Evropské unie – kam až může dojít judikatura ESD? *Právní rozhledy*. 2007, č. 8, str. 289.

MAAS, Willem. The Genesis of European Rights. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. 2005, č. 5, s. 43.

Právní předpisy

Amsterodamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, Amsterdam 2. října 1997 (Úř. věst. C 340, 10.11.1997).

Listina základních práv Evropské unie, Úř. věst. C 326, 26. 10. 2012, s. 391-407.

Nařízení Rady 1612/68/EHS ze dne 15. října 1968 o svobodě pohybu pracovníků v rámci Společenství. Úř. věst. L 257, 19. října 1968, s. 2.

Nařízení Rady (ES) 539/2001 ze dne 15. března 2001, kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni. Úř. věst. L 081, 21. března 2001, s. 1 - 7.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2004/2003 ze dne 4. listopadu 2003 o statutu a financování politických stran na evropské úrovni. Úř. věst. L 297, 15. listopadu 2003, s.1 - 4.

Nařízení Rady 2317/95/ES ze dne 25. září 1995, kterým se určují třetí státy, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic členských států vízum

Předpis č. 76/2004 Sb. m. s., zdroj: Sbírka mezinárodních smluv, ročník 2004, částka 76, ze dne 1. 7. 2004

Rozhodnutí Rady 95/553/ES ze dne 19. prosince 1995 o ochraně občanů Evropské unie prostřednictvím diplomatických a konzulárních zastoupení. Úř. věst. L 314, 28. prosince 1995, s. 73-76.

Rozhodnutí zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě 96/409/SZBP ze dne 25. června 1996 o zavedení náhradního cestovního dokladu. Úř. věst. L 168, 6. července 1996, s. 4.

Smlouva o Evropské unii. Úř. věst. C 191, 29/07/1992, čl. 8 (původní znění).

Směrnice Rady 64/221/EHS ze dne 25. února 1964 o koordinaci zvláštních opatření týkajících se pohybu a pobytu cizích státních příslušníků, která byla přijata z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví. Úř. věst. 56, s. 850; zvl. vyd. 05/01 s. 11.

Směrnice Rady 68/360/EHS ze dne 15. října 1968 o odstranění omezení pohybu a pobytu pracovníků členských států a jejich rodinných příslušníků uvnitř Společenství. Úř. věst. L 158, 30. dubna 2004, s. 77 - 123.

Směrnice Rady 73/148/EHS ze dne 21. května 1973 o odstranění omezení pohybu a pobytu státních příslušníků členských států uvnitř Společenství v oblasti usazování a pohybu služeb. Úř. věst. L 172, 28. června 1973, s. 14 - 16.

Směrnice Rady 93/109/ES ze dne 6. prosince 1993, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky. Úř. věst. L 329, 30. prosince 1993, s. 34 - 38.

Směrnice Rady 94/80/ES ze dne 19. prosince 1994, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky. Úř. věst. L 368, 31. prosince 1994, s. 38 - 47.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů. Úř. věst. L 281, 23. listopadu 1995, s. 31 - 50.

Směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny. Úř. věst. L 251, 3. října 2003.

Směrnice Rady 2003/109/ES ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty. Úř. věst. L 016, 23. ledna 2004, s. 44 - 53.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úř. věst. L 158, 30. dubna 2004, s. 77-123.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/55/EU ze dne 20. listopadu 2013, kterou se mění směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací a nařízení (EU) č. 1024/2012 o správní spolupráci prostřednictvím systému pro výměnu informací o vnitřním trhu („nařízení o systému IMI“). Úř. věst. L 354/132, 28. prosince 2013, s. 132-170.

Směrnice rady (EU) 2015/637 ze dne 20. dubna 2015 o opatřeních v oblasti koordinace a spolupráce s cílem usnadnit konzulární ochranu nezastoupených občanů Unie ve třetích zemích a o zrušení rozhodnutí 95/553/ES. Úř. věst. L 106/1, 4. dubna 2015.

Vysvětlení k Listině základních práv. Úř. věst. C 303/17, 14. prosince 2007.

Zákon č. 40/1993 Sb. , o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Liechtenstein c. Guatemala (Nottebohm case), Rozsudek MSD ze dne 6. dubna 1955

Matthews v. the United Kingdom, Rozsudek ESLP ze dne 18. února 1999, stížnost č. 24833/94.

Rozsudek ze dne 15. července 1963, *Plaumann & Co. v Commission of the European Economic Community*. C-25/62, Sb. rozh. s. 00199.

Rozsudek ze dne 13. února 1985, *Aissatou Diatta v Land Berlin*, Case 267/83, Sb. rozh. s. 00567.

Rozsudek ze dne 18. května 1989, *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*, Věc 249/86, Sb. rozh. s. 01263.

Rozsudek ze dne 20. září 2001. *Rudy Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve*, C-184/99. Sb. rozh. s. I-06193.

Rozsudek ze dne 25. července 2002, *Mouvement contre le racisme, l'antisémitisme et la xénophobie ASBL (MRAX) v Belgian State*, C-459/99, Sb. rozh. s. I-06591.

Rozsudek ze dne 23. září 2003, *Secretary of State for the Home Department v Hacene Akrich*, C-109/01, Sb. rozh. s. I-09607.

Rozsudek ze dne 12. září 2006, *Kingdom of Spain v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, C-145/04, Sb. rozh. s. I-07917.

Rozsudek ze dne 9. ledna 2007, *Yunying Jia v Migrationsverket*, C-1/05, Sb. rozh. s. 2007 I-00001.

Rozsudek ze dne 25. července 2008, *Blaise Baheten Metock and Others v Minister for Justice, Equality and Law Reform*, C-127/08, Sb. rozh. s. I-06241.

Rozsudek ze dne 8. března 2011, *Gerardo Ruiz Zambrano v Office national de l'emploi (ONEm)*, C-34/09, Sb. rozh. s. I-01177.

Rozsudek ze dne 5. května 2011, *Shirley McCarthy v Secretary of State for the Home Department*, C-434/09, Sb. rozh. s. I-03375.

Rozsudek ze dne 15. listopadu 2011, *Murat Dereci and Others v Bundesministerium für Inneres*, C-256/11, Sb. rozh. s. I-11315.

Rozsudek ze dne 8. listopadu 2012, *Yoshikazu Iida v Stadt Ulm*, C-40/11.

Rozsudek ze dne 8. května 2013, *Kreshnik Ymeraga and Others v Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*, C-87/12.

Rozsudek ze dne 16. července 2015, *Kuldip Singh and Others v Minister for Justice and Equality*, C-218/14.

Rozsudek ze dne 6. října 2015, *Thierry Delvigne v Commune de Lesparre-Médoc and Préfet de la Gironde*, C-650/13

Internetové zdroje

Altiero Spinelli: oddaný zastánce evropského federalismu [online]. europa.eu, [cit. 5. října 2015]. Dostupné na <http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/altiero_spinelli_cs.pdf>.

Annual report 2014. [online]. europa.eu, [cit. 6. dubna 2016]. Dostupné z <<http://www.ombudsman.europa.eu/en/activities/annualreport.faces/es/59959/html.bookmark>>.

Bleskový výzkum - Flash Eurobarometer 365, únor 2013, s. 4. Dostupné na <http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_365_en.pdf>.

British offer of anglo-french union, june 16, 1940 [online]. historum.com, 3. března 2014 [cit. 5. října 2015]. Dostupné na <<http://historum.com/european-history/68775-british-offer-anglo-french-union-june-16-1940-a.html>>

Česko uděluje méně státních občanství než jiné země EU [online]. parlamentnilisty.cz, 16. února 2016 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupné na <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskove-zpravy/Cesko-udeluje-mene-statnich-obcanstvi-nez-jine-zeme-EU-422073>>.

Declaration on nationality of a Member State [online]. eudo-citizenship.eu. [cit. 30. října 2015]. Dostupné na <<http://eudo-citizenship.eu/inc/policydoc/Maastricht%20Declaration.pdf>>.

Declaration on nationality of a Member State. [online]. Europa.eu [cit. 30. října 2015]. Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/AFI/DCL/02>>.

Droit européen : La protection consulaire (eu) [online]. lagbd.org, 31. října 2015 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupné na <[http://www.lagbd.org/index.php/Droit_europ%C3%A9en:_La_protection_consulaire_\(eu\)](http://www.lagbd.org/index.php/Droit_europ%C3%A9en:_La_protection_consulaire_(eu))>.

Evropská referenda. In: *Integrace: časopis pro evropská studia a proces rozšiřování Evropské unie.* Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2000. [cit. 18. března 2015]. Dostupné na <<http://www.europeum.org/cz/integrace/24-integrace-2/633-evropska-referenda>>.

Evropský veřejný ochránce práv [online]. euroa.eu, 21. října 2015 [cit. 6. dubna 2016]. Dostupné na <http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/ombudsman/index_cs.htm>.

FOREJTOVÁ, Monika. *Největší přínos integrace: aspekty volného pohybu v EU* [online]. pravni-prostor.cz, 6. května 2014 [cit. 20. dubna 2015]. Dostupné na

<<http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/nejvetsi-prinos-integrace-aspekty-volneho-pohybu-v-eu>>.

Great Britain, Parliament, Parliamentary Debates, Fifth Series, Volume 365: House of Commons Official Report Eleventh volume of session 1939-40 [online]. [ibiblio.org](http://www.ibiblio.org), [cit. 5. října 2015]. Dostupné na <<http://www.ibiblio.org/pha/policy/1940/1940-06-16d.html>>.

HOŘEJŠOVÁ, Tereza: *Dánská výjimka z evropského občanství* [online]. [Severskelisty.cz](http://www.severskelisty.cz), 10. srpna 2005 [cit. 2. prosince 2015]. Dostupné na <<http://www.severskelisty.cz/nem/nem0087.php>>.

Chronologizace vývoje evropské integrace [online]. [adampycha.cz](http://www.adampycha.cz), [cit. 5. října 2015]. Dostupné na <<http://www.adampycha.cz/chronologizace-vyvoje-evropske-integrace/>>.

J.H. *Zájemců o české občanství přibývá navzdory přísnějším pravidlům* [online]. [ceskatelevize.cz](http://www.ceskatelevize.cz), 11. ledna 2016 [cit. 8. dubna 2016]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1654408-zajemcu-o-ceske-obcanstvi-pribyva-navzdory-prisnejsim-pravidlum>>.

Liechtenstein c. Guatemala (Nottebohm case), Rozsudek MSD ze dne 6. dubna 1955 [online]. Judgement I.C.J Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/files/18/2674.pdf>>.

MAŠTÁLKA, Jiří. *Využívejte práva obracet se na evropský parlament!* [online]. [mastalka.cz](http://www.mastalka.cz), 21. května 2009 [cit. 5. dubna 2016]. dostupné na <<http://www.mastalka.cz/cs/2009/vyuzivejte-prava-obracet-se-na-evropsky-parlament/>>.

MIŠŮR, Peter. *Základní práva a svobody – to je, oč tu běží* [online]. [solidarita.socsol.cz](http://www.solidarita.socsol.cz), 1. června 2012 [cit. 15. dubna 2015]. Dostupné na <<http://solidarita.socsol.cz/2012/clanky/zakladni-prava-a-svobody-%E2%80%93-to-je-oc-tu-bezi>>.

Ostuda EU: „Neobčané“ Lotyšska - 20 let bez hlasovacího práva! [online]. [parlamentnilisty.cz](http://www.parlamentnilisty.cz), 30. srpen 2015 [cit. 14. března 2016]. Dostupné na <<http://prvnizpravy.parlamentnilisty.cz/zpravy/zpravy/ostuda-eu-neobcane-lotysska-20-let-bez-hlasovaciho-prava/>>.

Petice [online]. [europa.eu](http://www.europarl.europa.eu), [5. dubna 2016]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/20150201PVL00037/Petice>>.

Petiční právo [online]. euroskep.cz, [cit. 5. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/628/sekce/peticni-pravo/>>.

Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - EU Citizenship Report 2013; EU citizens: your rights, your future. [online]. ec.europa.eu, 8. května 2013, [cit. 7. května 2015]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/com_2013_269_en.pdf, dne 2.4.2016>.

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů. Volný pohyb občanů EU a jejich rodin: Pět rozhodujících opatření [online]. europa.eu, 25. listopadu 2013 [cit. 2. prosince 2015] Dostupné na <ec.europa.eu/justice/citizen/document/files/com_2013_837_free-movement_cs.pdf>.

SHAW, Josephine: *Citizenship of the Union: Towards Post-National Membership?* [online]. Jeanmonnetprogram.org [cit. 2. dubna 2016] Dostupné na <<http://jeanmonnetprogram.org/archive/papers/97/97-06-.html>>.

Spravedlnost, bezpečnost a svoboda v dubnu 2015 [online]. euroskep.cz, 8. května 2015 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/8461/25729/clanek/spravedlnost-bezpecnost-a-svoboda-v-dubnu-2015>>.

Státní občanství [online]. migrace.com, [cit. 18. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/statni-obcanstvi>>.

VERNY, Arsene. *Quo vadis Unie? Aneb pokusme se dát pytlí blech základní tvar a řád* [online]. EurActiv.cz, [cit. 25. října 2015]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/clanek/quo-vadis-unie-aneb-pokusme-se-dat-pytli-blech-zakladni-tvar-a-rad-006231>>.

Volný pohyb a pobyt v EU [online]. europa.eu, 24. září 2015 [cit. 20. února 2016]. Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3A133152>>.

Základní práva občanů EU. [online]. euractiv.cz, 15. prosince 2009 [cit. 20. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/zakladni-prava-obcanu-eu-000063>>.

Jiné zdroje

KONŠELOVÁ, Michala. *Evropské občanství.* 2012. Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra evropského práva a mezinárodního práva veřejného.

Abstrakt

Tato diplomová práce je zaměřena na institut evropského občanství. Poskytuje ucelenou charakteristiku daného institutu, jenž byl do primárního práva zaveden Maastrichtskou smlouvou. V práci tak nalezneme genezi samotného pojmu a historický vývoj institutu. Práce vysvětluje co se pod pojmem občanství Unie skrývá a jaká poskytuje práva svým nositelům. Tyto práva analyzuje a zjišťuje kdy jsou poskytována i jiným osobám, než jen samotným občanům EU, a to jejich rodinným příslušníkům. Důležitý je i vztah s ústavním a mezinárodním právem. Práce se pak věnuje příslušné judikatuře Soudního dvora EU, která je v této oblasti velmi důležitá, jelikož podstatně napomohla rozvoji občanství Unie a rovněž nastiňuje, jak se tento soudní orgán staví k právům poskytovaným rodinným příslušníkům občanů EU. K tomu jsou zvoleny metody analýzy, syntézy a dedukce. V rámci výzkumu byla zvolena otázka, která měla zjistit, zda jsou poskytována rodinným příslušníkům občanů EU rovnocenná práva odvozená z občanství EU. Na to lze odpovědět, že rovnocenná ne, pořád chybí právní úprava a přiznání těchto práv zejména v oblasti politické. Okruh je ovšem velice pestrý a Soudní dvůr přispívá k jejich postupnému posílení.

Abstract

This master theses is aimed on a European citizenship. It provides a complete characterization of this institution, which was introduced into primary law by the Maastricht Treaty. The work so we can find the genesis of the concept itself and the historical development of the institute. Work explains what the term Union citizenship hiding and what gives rights to its holders. These rights analyzes and determines which are provided to people other than themselves EU citizens and their family members. Also important is the relationship with the constitutional and international law. Work is devoted to relevant case law of the Court of Justice of the EU, which in this area is very important because it significantly helped develop citizenship and also outlines how the judicial authority puts the rights provided to family members of EU citizens. This are chosen method of analysis, synthesis and deduction. The research was chosen question that should determine whether they are provided to family members of EU citizens equal rights derived from EU citizenship. It may be answered, that no equivalent, still lacks legislation and the granting of these rights especially in the political sphere. The circuit is very varied, however, and the Court of Justice contributes to their gradual strengthening.

Klíčová slova / Key words

Diplomatická a konzulární ochrana	Diplomatic and consular protection
Evropské občanství	European citizenship
Občan Evropské unie	Citizen of the European Union
Občanství Evropské unie	Citizenship of the European Union
Obsah občanství	Content of the citizenship
Judikatura SDEU	Case-law of the Court of Justice of the European Union
Povinnosti občanů	Duties of citizens
Práva občanů EU	Rights of European citizens
Práva ekonomického charakteru	Rights of economic character
Práva politická	Political rights
Právo na volný pohyb a pobyt	Right of free movement and residence
Rodinný příslušník z třetí země	Third-country family member
Svoboda pobytu	Freedom of residence
Svoboda pohybu	Freedom of movement